

زنجیره‌ی ریتوین بو مندالان

ژیانی هاوه‌لانی

پیغمبه‌ر ﷺ بو مندالان

مندی اقرا الثقافی

www.igra.afhamontada.com

نووسینی

نهاد جلال حبیب الله

منتدى اقرأ الثقافي

-----

www.iqra.ahlamontada.com

ژیانی

ھاوہ لانی پیغہ مہر (ﷺ)

بۆ مندالان

نہاد جلال حبیب اللہ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ناوی کتیب: ژیاڼی هاوه لانی پیغه مبه (ﷺ) بۆ مندالان.

نوسەر: نهاد جلال حبیب الله.

زنجیره: زنجیره ی ریتوین بۆ مندالان (۳).

دیزاینی بهرگ: حکیم أبوبکر.

دیزاینی ناوه وه: نهاد جلال.

چاپخانه: ری نوی.

سال و شویڼ و ژماره ی چاپ: ۱۴۳۴ کۆچی، سلیمانی، چاپی دووهم.

تیراژ: ۱۰۰۰ دانه.

نرخ: ۱۷۵۰ دینار.

ژماره ی سپاردن: (۱۹۱۸) ی سالی ۲۰۱۱ ی پیدراوه.

هموو مافیککی پارتیزراوه بۆ نوسەر

Nihad.jalal@gmail.com

پیشکەشە

- * بە دایک و باوکی ئازیزم و برا و خوشکە خوشەویستەکانم.
- * بە مندالە ئازیز و چاوگەشەکەم سایە خان و دایکی باوەپداری.
- * بە هەموو مندالێکی سەر ئەم زەویە.
- * بە و مامۆستایانە ئێه کەم پیتی خوێندنیان فێر کردووم تا ئەمڕۆ.
- * بە هاوڕێانی ئازیزم.
- * بە و کەسە ئێه نزی خێردا بێبەشم ناکات.

پیشه‌کی

سوپاس و ستایش بۆ خوای گه‌وره، خواجه هه‌موو ستایشی بۆ تۆ، خواجه هه‌موو سوپاسی بۆ تۆ به‌و جوړه‌ی شیاوی شکۆ و گه‌وره‌ییته، سه‌لات و سه‌لامی خوا بۆ سه‌ر پیغممبه‌ری خوښه‌ویست و ئازیزمان موحه‌مه‌د به‌ دایک و باوک‌وه به‌قوریانی بین. سه‌لات و سه‌لامی خوا له‌ ئالوبه‌یتی پیغممبه‌ر (ﷺ) و هاوه‌لانی ده‌وری.

سوپاس بۆ خوای گه‌وره له‌ په‌مه‌زانی سێ سال له‌مه‌ویه‌ردا خوای گه‌وره ویست و تواناو یارمه‌تی پێبه‌خشین تا بتوانین له‌ خزمه‌ت ژیا‌نی پر خێرو به‌ره‌که‌تی پیغممبه‌ری خوادا (ﷺ) بین و به‌ شیوه‌یه‌کی په‌روه‌رده‌یی پوخته‌یه‌کی بنووسین بۆ مندالانی ئازیزی موسلمان به‌ ناو‌نیشانی (ژیانی پیغممبه‌ر (ﷺ) بۆ مندالان) که‌ برای به‌رێزمان کاک فائق له‌ کتیبخانه‌ی نارین چاپی به‌که‌می به‌ شیوه‌یه‌کی جوان چاپکرد و ئیستاش وا پشت به‌ خوا چاپی دووه‌می ده‌کرێته‌وه، به‌وپه‌ری دلخۆشیه‌وه پێشوازیه‌کی گه‌رم و گوپی لێکراو مامۆستای ئازیز و به‌رێزیش مامۆستا فازیل هه‌ستا به‌ وه‌رگێرانی بۆ سه‌ر زمانی ئینگلیزی.

بۆ په‌مه‌زانی دووه‌م خوای گه‌وره توانای به‌م به‌نده‌ی خۆی به‌خشی تا درێژه بده‌ین به‌و پێره‌وه‌ی خوښه‌ویستانی خواو کتیبیکی ترمان نووسی سه‌باره‌ت به‌ (ژیانی خه‌لیفه‌کانی پیغممبه‌ر (ﷺ) بۆ مندالان) که‌ برایانی ئازیزی کتیبخانه‌ی پۆشنبیر به‌ چاپیان گه‌یاند و چاپی به‌که‌می ته‌واو بوو و پشت به‌ خوا به‌م زوانه‌ش چاپی دووه‌می ده‌کریت.

دوای ئه‌وه‌ش په‌مه‌زانێکی تر به‌ره‌که‌تی خۆی هێناو له‌ خزمه‌ت ژیا‌نی هاوه‌لا‌دا بووین که‌ ئه‌وه‌یان وه‌رگێرانی کتیبه‌که‌ی ئیمامی کانده‌له‌وی بوو که‌ برایانی کتیبخانه‌ی پۆشنبیر له‌ سێ به‌رگدا به‌ چاپیان گه‌یاند.

ئەم پەمەزانەش بە پێویستمان زانی لە خزمەت ژيانى هاوه‌لاندە بێن بۆ مندالانى
خۆشەويست تا درێژەيەك بەدەين بەو زنجيرەى ژيانى خۆشەويستانى خوا، بەراستى
هاوه‌لانى دەورى پيغمبەر (ﷺ) خۆشەويستى خوا بوون و خوا لەوان پازى و
ئەوانىش لەخوا پازى بوون، ھەر ئەوان بوون وەك پەپولە بە دەورى پيغمبەردا (ﷺ)
دەھاتن و دەچوون و خويان کرد بە پردى تا ئەم ئايىنى خوا بگەيەنن بە سەرچەم
مروڤايەتى.

ھەر ئەوان بوون پشتيان کردە چيژە کاتىەکان و بەرگەى سەختىەکانيان دەگرتن
لە پيئاو پازى کردنى خواو پزگارکردنى مروڤايەتيدا.
بۆيە بەراستى پيويستە ئەوانە بگەيەن سەرمەشق بۆ خۆمان و مندال و نەوہەکانمان
تا پيى سەرفرازى بگريئ.

ليئەدا ژيانى پانزە ھاوہلى خۆشەويستمان بە نمونە ھيئاوہ و لەشيوہى
گيژانەوہى ژيانيان و پرسىار و وەلام و پەند و ئامۆژگارىدا ژيانى ھەركام لەوانمان
ھيئاوہ، دواچايش كۆمەلى پرسىارمان داناون تا مندالى ئازيز بەدواى وەلامەکانياندا
بگەيى كە وەلامەکانيشيان لە خودى ئەم نووسينەدا ھەن.

بەو ھيوايەى خواى گەورە ئەم کارەى ليوہەرگرتيئ و پاك و پوخت تەنھا لەپيئاو
خويدا. بيت. خەلكيش بە گشتى و مندالى موسلمان بە تايبەتى سوودى لى ببيئ و ئەو
ھاوہلانە بگەنە پيشەنگى ژيانيان، بە ئوميدى ئەوہش ھەر كەس ئەو نووسينە
دەخوينيئەوہ ئەگەر تەنھا بە يەك نزاى بيت ئەم بەندەى خوايە لە نزا بيئەش نەكات.

﴿إِنْ أَرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي

إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾

نھاد جلال حبيب الله

رەمەزانی ١٤٣٢ھ.

یه‌گه‌م

سەلمانی فارسی

سەلمانی فارسی ئەو هاوه‌لە نازیز و خۆشه‌ویسته‌ی پیغمبر (ﷺ) خوایه‌که‌ له ولاتی ئێران‌ه‌وه‌ به‌دوای پاستیدا گه‌پاو کەس و کاری خۆی به‌جێهێشت له‌ پێناو پەزنامه‌ندی خوادا تا گه‌یشته‌ به‌ پیغمبر (ﷺ) و باوه‌پێ پێ هینا، پیغمبر (ﷺ) هینده‌ی خۆش ده‌ویست فەرمووی (سەلمان له‌ ئیمه‌ی ئالویه‌ته‌) (سەلمان مئا اهل البيت)، سەلمانیش هینده‌ ئیسلامی لا خۆشه‌ویست بوو ده‌یوت من کوپی ئیسلامم. سەلمان مندالیک بوو له‌ ناوچه‌ی ئەسبەهان له‌ گوندێ که‌ پێی ده‌وترا جه‌ی، مندالیکێ خوین گه‌رم و ئیسک سووک بوو، باوکی سەلمان که‌سیکی ناودارو زۆر ناسراوی ناوچه‌که‌ بوو زۆر سەلمانی خۆشده‌ویست و هیچکات له‌ خۆی دووری نه‌ده‌خسته‌وه‌.

له‌و ناوچه‌یه‌ی که‌ سەلمانی تیدا ده‌ژیا خه‌لکی له‌جیاتی خوا ناگریان ده‌په‌رست، سەلمانیش له‌گه‌ڵ باوکیدا ده‌چوو بۆ په‌رستگای ئاگرو له‌وێ وه‌ک ئەوان به‌ بێباوه‌پێی ده‌ژیا تا ئەوه‌ی سه‌رقاڵ ده‌بوو به‌ سه‌ره‌په‌رشتی ئاگری ناو په‌رستگا که‌وه‌، باوکیشی زۆر دلخۆش ده‌بوو که‌ کوپه‌که‌ی به‌وجۆره‌ له‌سه‌ر ئەو ئایینه‌یه‌ و هه‌میشه‌ له‌گه‌ڵ خۆیه‌تی.

په‌ندو ئامۆژگاری

ده‌بێ سوپاسی خوا بکه‌ین که‌ ئیمه‌ وه‌ک سەلمان له‌ ناو بێباوه‌پاڤدا له‌دایک نه‌بوین و خوای گه‌وره‌ دایک و باوک و کەس و کاری باوه‌پاڤی پێ به‌خشیوین، ئەگه‌ر نا ئیمه‌ش تووشی تاوان ده‌بووین.

باوکی سەلمان سەرقالی ئیشی باخ و کشتوکالیش دەبوو و هەموو جارێک سەلمانی لە مال دادەناو خۆی دەچوو بۆ ئیشکردن لە باخەکە، رۆژێکیان ئیشی هەبوو بۆیە سەلمانی نارد بۆ ئیشێک، سەلمانیش چوو و لە پێگەدا دای بە پال کلتسیایەکی مەسیحیەکاندا، سەیری کرد ئەوان نوێژ دەکەن، سەلمان زۆر سەرسام بوو بەوە چونکە ئەوە یەکەمجاری بوو ئەو کەسانەو ئەو ئایینە بێینی، بۆیە چوو بۆ لایان و تا ئیوارە لە لایان مایەو.

پرسیار: ئایا ئایینی مەسیحیەت ئایینیکی راستە؟

وەلام: بەلێ ئایینی مەسیحیەت ئایینیکی راستەو خوا ناردوویەتی بۆ پیغممبەر عیسا (علیه السلام)، بەلام کاتێ ئایینی ئیسلام هات ئیتر نابێ هیچ کەس مەسیحی بێت و هەموو کەس دەبێ بێنە ناو ئیسلام، ئەگەریش هەرکەس ئەمڕۆ بێت بە مەسیحی ئەو لە فەرمانی خوا دەرچوووە و دەچێتە دۆزەخ چونکە مەسیحیەکانی ئەمڕۆ دەلێن سێ خوا هەیە و عیسا کوڕی خواجه کە ئەوەش کوفرە، چونکە مەسیحیەت لە سەر دەمی سەلماندا بپوای بە خوای تاک و تەنها هەبوو.

سەلمان پرسیاری کرد وتی لەکوێ بە چاکی دەتوانم لە مەسیحیەت تێیگەم؟

وتیان دەبێت بچیت بۆ شام.

سەلمانیش گەڕایەو بە بۆ ماله‌و.

بەلام باوکی ترسا بوو کە کوڕەکە ی نەهاتۆتەووەو خەڵکی ناردبوو بە شوێنیدا و خۆیشی دەستی لە ئیش هەلگرتبوو و بەدوای سەلماندا دەگەرا.

کاتێ سەلمان چوو یەو ماله‌و بە باوکی وت کە ئەو خەڵکە ی بێنیووە و وتی تا ئیوارە لای ئەوان بوو، باوکیشی وتی پۆلەکەم ئایینەکە ی ئەوان هەڵە ی ئایینەکە ی خۆت باشترە. بەلام سەلمان وتی نا بەخوا ئایینەکە ی ئەوان باشترە، باوکیشی کە ئەو ی بیست ترسا و سەلمانی لە ماله‌و بەند کرد تا نەچێتە دەرەو.

سەلمان بە کەسێکدا هەوالی نارد بۆ مەسیحیەکان و وتی هەركات چوون بۆ شام منیش لەگەڵتاندا دێم، ئەوانیش پێیان وت چەند پۆژیکی تر دەچن.

کاتی ویستیان بچن سەلمانیش لەمال دەرجوو و چوو بۆلایان و لە پێتتاو ناسینی خوای تاک و تەنهادا مال و ولات و کەسوکاری خۆی بەجێهێشت.

کە چوو بۆ شام وتی چاکترین و خواناسترین کەس کێیە؟

ئەوانیش وتیان فلانە کەسە، سەلمانیش چوو بۆ لای و وتی من حەز دەکەم بێم بە مەسیحی و خزمەتی تۆ دەکەم تۆیش خوام پێ بناسێنە.

پەندو ئامۆژگاری

پەزنامەندی خوای گەرەو بە گوێکەرنی خوا زۆر گەرنگترە لە کەسوکارو شوێن و ماددەو هەرشتیکی تر وەک چۆن سەلمان لە پێتتاو ناسینی خوادا وازی هێنا لە هەموو شتێک.

سەلمان لای ئەو کەسە مایەو و فێری خواپەرستی دەبوو و خزمەتی ئەو زانیایە دەکرد، کەچی سەیری کرد ئەو کەسە کاتی پارە ی خێر دێنن بۆ لای پارە کە دەبات بۆ خۆی، بۆیە رقی بوو لەو کەسە، تا ئەوەی ئەو کەسە مرد و مەسیحیەکان کۆبوونەو و تەرمەکیان ئەسپەرە کرد.

پرسیار: ئەی سەلمان چی کرد ؟

وەلام: سەلمان نەیتوانی راستیەکان بشارپێتەو و بە خەڵکەکەی وت ئەو پیاوێ دزو خراپەکار بوو و بە خەڵکەکەی وت پارەکەی ئەو کەسە لە کوێدایە، بۆیە ئەوانیش چوون و پارەکیان هێناو دا بەشیانکرد بە سەر خەڵکدا.

ئینجا سه لمان له لای زانایه کی تری مه سیحی مایه وه، سهیری کرد ئه م زانایه زۆر خواناس و باوه پدارو چاکه کاره، بهرده وام له لای بوو تا کاتێ سه ره مه رگی هات، له سه ره مه رگیدا به سه لمانی وت ته نها یه ک که س ده ناسم به پاستی له سه ر ئایینی خوا مابیته وه، ئه ویش له شاری موسله برۆ بۆ لای ئه و.

ئینجا ئه و زانایه مرد و سه لمانیش چوو بۆ لای ئه و زانایه له موسل و وتی من لای زاناکه ی شام بووم ئه ویش پێش مردنی منی نارد بۆ لای تو.

په ندو ئاموژگاری

له ڕێگه ی ناسینی خوا و په زامه ندی خوادا نابێ ماندوو بین و ده بی هه رگیز وازنه هێنین، هه روه ها نابێ مردنی زانا و که سه کان بینه هۆکاری ساردبوونه وه مان له ئایینی خوا.

سه لمان لای ئه و زانایه ی موسل مایه وه و سهیری کرد که سێکی زۆر خواناس و چاکه کاره، به لام هێنده ی نه برد ئه ویش سه ره مه رگی هات و به سه لمانی وت برۆ بۆ لای فلانه زانا که له نسیبینه.

ئینجا ئه و زانایه ی موسلیش مرد و سه لمانیش چوو بۆ لای ئه و زانایه ی نسیبین و لای ئه ویش مایه وه و سهیری کرد که سێکی زۆر چاک و خواناسه، به لام ئه ویش سه ره مه رگی هات، سه لمان وتی بچم بۆ لای کی؟ ئه ویش وتی برۆ بۆ لای که سێک که له عموریه داده نیشیئت.

سه لمانیش چوو بۆ لای ئه و که سه و سهیری کرد ئه ویش زانایه کی خواناسه، لای ئه ویش مایه وه تا سه ره مه رگی هات.

ئهو کات سه لمان وتی ده بی بچم بۆ لای کی؟

ئەویش وتى كەس ناناسم بە تەواۋى لەسەر ئايىنى پاستى خوا مابى؛ بەلام بەم
 نىزىكانە خواى گەورە كۆتا پىغەمبەرى خۆى دەنئىرى لە خاكى عەرەب (لە ولاىتى
 مەككە و مەدىنە) بېۆ بۆ ئەوئى ھەركات ھات باوھەرى پى بھىتە.

پہندو ئاموژگاری

۱- ھەموو كەسنىڭ دەپىت بىرپىت ۋەك چۆن ئۇ زانىيانەى سەلمان چوۋ بۆ لايان دەمردن، بەلام كەسى چاك ئۇۋەيە بە خواناسيەۋە بىرپىت.

۲-ده بیټ له گال نه وهی ماموستایه کمان مرد یان دوورکه و ته وه لیمان خیرا ماموستایه کی تر په پدا بکه یڼ تا فیږی په یامی خواو زانستمان بکات.

سه لمان چەند ناوئيشانىكى لەو زانايە وەرگرت و برياريدا. بچيت بۆ مەككە و مەدينە تا چاوەڕپى ھاتنى كۆتا پتەغمبەرى خوا بىت، لەگەڵ كاروانىكى بازىرگانيدا رۆككەوت و وتى چى پارەم ھەيە دەيدەم بە ئىو بەلام لەگەڵ خۆتاندا بمبەن بۆ مەككە و مەدينە.

ئەوانىش پازى بوون، بەلام كە برديان بۆ ئەوئ ستهميان لى كەرد و وەك كۆيله
 فروشتيان بە كەسيكى جوله كە، سەلمانىش وەك كۆيله لاي ئەو كابر جوله كە يە مايە وە
 وئيشى بۆ دەكرد و جاوهرئ بوو يئغەمبەرى خوا يئت.

پۆڭزىكيان ئامۇزايەكى ئەو كابرە جوولەكەيە ھات و سەلمانى لى كېرى و لەگەل
خۇيدا بردى بۆ مەدينە، سەلمان كە مەدينەى بينى زانى پىتغەمبەرى خوا لەویدا
دەيتت.

هيندهى نه برد هه واليك هات وتيان له مهككه كه سيك به ناوى موحه مه د
دهر كه وتوو ده لاييت پيغه مبهري خوام، سه لمانيش له خوشيدا خوريك بوو بكه وييت و به

په‌له‌ پرسپاری لیکرد چیت وت؟ به‌لام خاوه‌نه‌که‌ی لیتی تووپه‌ بوو و وتی بپۆ ئیشی خۆت بکه‌.

دواتر پیغمبه‌ر (ﷺ) که‌ هاتبوو بۆ قوبا سه‌لمان بری‌ خواردنی برد و چوو بۆ لای و وتی بیسترومه‌ تۆ که‌سیکی چاکیت ئینجا نه‌و نیشانانه‌ی تاقیکرده‌وه‌ که‌ زانا مه‌سیحیه‌که‌ پیتی وتبوو، نه‌وکات زانی نه‌وه‌ پیغمبه‌ری خوایه‌، بۆیه‌ خیرا موسلمان بوو و باوه‌شی کرد به‌ پیغمبه‌ردا (ﷺ) و ده‌گریا.

ئینجا سه‌لمان به‌سه‌ره‌اتی خۆی گێڕایه‌وه‌ بۆ پیغمبه‌ر (ﷺ)، پیغمبه‌ریش (ﷺ) به‌و پووداوه‌ی سه‌رسام بوو و داوای کرد بیگێرێته‌وه‌ بۆ هاوه‌لان، نه‌وانیش گوێیان له‌ به‌سه‌ر هاته‌که‌ی گرت.

ئینجا سه‌لمان چوویه‌وه‌ بۆ لای خاوه‌نه‌که‌ی و وتی ده‌مه‌وێت خۆم بکپمه‌وه‌، کابراش داوای سامانیکی زۆری کرد، پیغمبه‌ر (ﷺ) به‌ هاوه‌لانی فهرموو یارمه‌تی براکه‌تان بده‌ن، هاوه‌لانی یارمه‌تیان دا و سه‌لمان خۆی کپیه‌وه‌ و ئازاد بوو.

په‌ندو ئامۆژگاری

۱- ده‌بی‌ که‌ پووداویکی جوان و چاکمان هه‌بوو یان بیست بیگێرینه‌وه‌ بۆ که‌س و هاوپی‌ چاکه‌کانمان وه‌ک چۆن سه‌لمان به‌سه‌ره‌اتی خۆی گێڕایه‌وه‌.

۲- ده‌بی‌ به‌ هه‌موو جۆرێک یارمه‌تی خوشک و برا موسولمانه‌کانمان بده‌ین و هه‌ول بده‌ین له‌ سه‌ختی پزگاریان بکه‌ین وه‌ک چۆن هاوه‌لان هه‌موو پێکه‌وه‌ یارمه‌تی سه‌لمانی فارسییان دا.

هاوه‌لان مشتومریان بوو له‌سه‌ر سه‌لمان و هه‌ریه‌که‌و ده‌یوت سه‌لمان له‌ ئێمه‌یه‌، به‌لام پیغمبه‌ر فهرمووی سه‌لمان له‌ ئێمه‌ی ئالوبه‌یه‌ته‌، ئێتر هه‌میشه‌ سه‌لمان له‌گه‌ڵ

پیغمبه (ﷺ) بوو و زانستی وهرده‌گرت و له مزگوت ده‌ژیا، زانستی له پیغمبه وهرده‌گرت و به‌شداری هه‌موو غه‌زاو جه‌نگه‌کانی ده‌کرد.

له‌ جه‌نگی خه‌نده‌قدا که بیباوه‌پان هاتن به‌ره‌و مه‌دینه تا بدن له موسلمانان و له ناویان بیهن پیغمبه (ﷺ) راویژی کرد به موسلمانان تاکو بزانتن چی بکه‌ن، سه‌لمان وتی:

ئه‌ی پیغمبه‌ری خودا با به‌ده‌وری شاره‌که‌دا چالێکی گه‌وره هه‌لبکه‌نین ئیتر بیباوه‌پان ناتوانن بیته ناو شاره‌که‌وه.

پیغمبه‌ریش (ﷺ) قسه‌که‌ی وهرگرت، به‌وه بیباوه‌په‌کان نه‌یانتوانی بیته ناو شاره‌که‌و خوا بیباوه‌په‌کانی شکاند.

پۆژێکیان سه‌لمان و بیلال و سوهه‌یب توو‌په‌ بوون له‌ ئه‌بوو سوفیان که ئه‌وکات هیشتا موسلمان نه‌بوو بوو، ئیمامی ئه‌بووبه‌کر پیتی وتن چۆن وا ده‌لێن به‌ گه‌وره‌ی قوربه‌یش؟ دواتر ئه‌بووبه‌کر هات بۆ لای پیغمبه‌ (ﷺ) و به‌سه‌رهاته‌که‌ی بۆ گێرایه‌وه، پیغمبه‌ (ﷺ) فه‌رمووی (ئه‌ی ئه‌بووبه‌کر له‌وانه‌یه‌ ئه‌و سیانه‌ت توو‌په‌ کردبن، ئه‌گه‌ر توو‌په‌ت کردبن ئه‌وا په‌روه‌ردگارت توو‌په‌ کردوه‌)

خیرا ئه‌بووبه‌کر چوویه‌وه بۆ لایان و وتی برا ئازیزه‌کانم ئایا من ئیوه‌م توو‌په‌ کردوه‌؟ وتیان نا ئه‌ی ئه‌بووبه‌کر خوا لیت خوش بێت.

سه‌لمانی فارسی هه‌میشه‌ هاوه‌لانی بێدار ده‌کرده‌وه له‌وه‌ی ستم نه‌که‌ن و له‌ نێو خه‌لکدا دادپه‌روه‌ر بن، زۆر له‌خواترس بوو نوێژو په‌رستش و گریانێ له‌به‌ر خۆی گه‌وره‌ زۆربوو، به‌لام له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا زۆربه‌ی کات به‌ قسه‌و هه‌لسوکه‌وته‌ جوانه‌کانی دلی هاوه‌لانی خوشده‌کرد و ده‌یخستنه‌ پێکه‌نین.

هه‌روه‌ها سه‌لمان زۆر خاکی بوو، زۆر جار به‌ ته‌نها له‌ ژێر سیبه‌ری دره‌خه‌یکدا ده‌خه‌وت و نانی ساده‌ی ده‌خوارد و زۆر پێزی خه‌لکی ده‌گرت.

سه لمان به وجۆره ده ژیا تا ئه و کاته‌ی پیغه مبه (ﷺ) کۆچی دواپی کرد، سه لمان زۆر دلگران و بیتاقهت بوو و هه‌رگیز ئه‌وه‌ی له‌بیر نه‌ده‌چوو، به‌لام به‌رده‌وام له‌سه‌ر ئایینی ئیسلام به‌رده‌وام بوو و به‌شداری غه‌زای ده‌کرد و له‌ ئازادکردنی ولاتی فارس و گه‌یاندنی ئیسلام به‌ ئێراندا به‌شداری کردو به‌رده‌وام خزمه‌تی ده‌کرد به‌ ئایینی خوا تا ئه‌وه‌ی سه‌ره‌مه‌رگ هات و له‌دوای ته‌مه‌نیکی زۆر له‌ سه‌رده‌می خیلافه‌تی ئیمامی عوسمانی کورپی عه‌ففاندا کۆچی دواپی کرد.

په‌ندو ئامۆژگاری

نابی‌مردنی که‌سه‌ گه‌وره‌و زاناکان بینه‌ هۆکاری ساردبوونه‌وه‌مان له‌ خزمه‌تکردن به‌ ئایینی خوا، به‌لکو ده‌بی‌ت هه‌تا دوا ساتی ژیا‌نمان خزمه‌ت بکه‌ین به‌ ئایینی خوا.

پرسیاره‌کان:

- ۱- سه‌ لمان له‌ کوی ده‌ ژیا و باوکی سه‌رقالی چی بوو؟
- ۲- ئایینی مه‌سیخیه‌ت چییه‌؟ ئایا دروسته‌ ئیمه‌ بیه‌ن به‌ مه‌سیحی؟
- ۳- سه‌ لمان تا گه‌یشت به‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پیشت‌ر بو‌ چه‌ند شوین چوو؟
- ۴- سه‌ لمان چۆن خۆی ئازاد کرد؟
- ۵- نه‌خشه‌که‌ی سه‌ لمان له‌ جه‌نگی خه‌نده‌قدا چی بوو؟
- ۶- به‌ سه‌ره‌اته‌که‌ی سه‌ لمان له‌ گه‌ل ئیمامی ئه‌بو‌به‌کر باس بکه‌؟
- ۷- ئه‌گه‌ر ئیستا سه‌ لمانی فارسی له‌ لاتدا بوایه‌ چیت پی‌ ده‌وت؟

دووووم

ئەبوو ھورەیرە

یەکیکی تر لە هاوه‌لانی خۆشەویستی پیغمبەر (ﷺ) ئەبوو ھورەیرە بوو کە پیغمبەریش (ﷺ) زۆر ئەوی خۆشدەویست و نزای بۆ خۆی و دایکیشی کرد. ئەبوو ھورەیرە یەمانی بوو، لە سەردەمی نەزانی و بیباوەڕیدا ناویان نابوو عەبد شەمس واتە بەندە ی خۆر، ئەو ناوەشی ھەر مایەوێ تا موسڵمان بوو، ئەوکات پیغمبەر (ﷺ) ناوەکە ی گۆپی و ناوی نا عەبدولاً و بە (ئەبوو ھورەیرە) یش بانگی دەکرد.

ئەبوو ھورەیرە لە یەمەن لە گەڵ دایک و باوکیدا بوو و لەوێ ھەر لە مندالیەوێ کە سێکی گورج و گۆل بوو و ئیشی دەکرد. ھێندە ی نەبرد باوکی کۆچی دوایی کرد، ئیتر ھێندە ی تر ژانیان سەخت بوو و بە ھەژاری و نەداری لە گەڵ دایکیدا دەژیان.

ئەبوو ھورەیرە ئیشی شوانەیی دەکرد و دەچوو مەری دەلەوێراند بۆ خەلک تا بتوانی بەوێ بژێوی خۆی و دایکی دابین بکات.

پرسیار: بۆچی پێی دەوتریت ئەبوو ھورەیرە (باوکی پشیلە بچووکە کە)؟

وەلام: چونکە کاتی کە ئەبوو ھورەیرە لە ناو ھۆزەکە ی خۆیدا شوانی دەکرد پشیلە یەکی بچووکێ ھەبوو دەیبرد لە گەڵ خۆیداو یاری لە گەڵ دەکرد و ھەمیشە ئەو پشیلە یە لە لای خۆی دەپاراست و لای خۆیشیدا دەیخەواند.

بەوجۆرە ئەبوو ھورەیرە لە گەڵ دایکی ژانی بە سەر دەبرد تا لە خزمەت پیغمبەردا (ﷺ) موسڵمان بوو و باوەڕی پێی ھێنا، ئەمەش کاتی لە گەڵ دایکیدا کۆچی کرد بۆ مەدینە، بەلام دایکی ھەر بە بیباوەڕی مابوو یەوێ.

ئەبووھورەیرە ھەمیشە ئىواتى ئەو ھەبوو دايكى موسلمان بىت و نزاى بۆ دەکرد، ھەرچەندە دايكى لەسەر موسلمان بوونى لىتى تورە دەبوو بەلام ئەبوو ھورەیرە لەگەڵدا نەرم و نىان ھەبوو و چاکەى لەگەڵ دەکردو نزاى خىرى بۆ دەکرد.

پەندو ئامۆژگارى

- ۱- دەبىت ناوى جوان بنىين لە منال، ئەگەریش ناوى ناشرين و خراپ ھەبوو خىرا ناوھەكى بگۆرین وەك چۆن پىغەمبەر (ﷺ) ناوى ئەبووھورەیرەى گۆرئ.
- ۲- نابى لە بەردەم سەختیەکانى ژياندا چۆك دابەھەين وەك چۆن ئەبو ھورەیرە لەگەڵ ھەژارى و مردنى باوكیشیدا دەستبەردار نەبوو و كارى شوانى دەکرد.
- ۳- ھەرچەندە دايك و باوكمان لەگەڵماندا توندەين نابىت بەرامبەريان خراپە بكەين و دەبىت لەگەڵياندا چاك بىن و پىزيان بگريين و ھەمیشە نزاى خىريان بۆ بكەين.

ئەبووھورەیرە زیاتر لە مەزگەوتدا دەژیاو زۆریەى كاتەكانیشى لە خزمەت پىغەمبەردا (ﷺ) ھەبوو و فەرموودەى لى وەرەگرت و لەبەرى دەکردن، ھەرچەندە تواناى نووسینی نەبوو بەلام بە چاکی فەرموودەكانى لەبەر دەکردن و بۆ خەلكى دەگێڕانەو.

جاریکیان ئەبووھورەیرە ھەستى کرد ھەندى جار فەرموودەى بىر دەچیتەو، بۆیە چوویە خزمەت پىغەمبەر (ﷺ) و وتى: ئەى پىغەمبەرى خوا من فەرموودەى زۆرت لى دەبىستم و ھەندىکیانم بىر دەچیتەو.

پىغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: عەباكەت بلاو بكەرەو، ئەویش عەباكەى پراخست، پىغەمبەر (ﷺ) دەستى بەسەردا ھێناو دواتر فەرمووی: ھەلیگرەو، ئەویش ھەلى گرت، ئیتر دواى ئەو ھەرگیز فەرموودەى لەبەر نەدەچوو.

ئه‌بوهوره‌یره له هه‌موو هاوه‌لان زیاتر فهرمووده‌ی له پیغمبه‌ر (ﷺ) ده‌گیراپه‌وه هه‌رچه‌نده زۆر که‌م له‌گه‌ڵ پیغمبه‌ر (ﷺ) ژیا، چونکه ته‌نها چوار سال له‌گه‌ڵیدا ژیا. ئه‌وه‌بوو دوا‌ی چوار ساله‌که پیغمبه‌ر (ﷺ) کۆچی دوا‌یی کرد، به‌لام له‌و ماوه‌دا ئه‌بوهوره‌یره هیچ درفه‌تی له‌ده‌ست نه‌ده‌دا و هه‌میشه له‌گه‌ڵ پیغمبه‌ر (ﷺ) بوو و له‌و پێناوه‌شدا هه‌موو نا‌ره‌حه‌تی‌ه‌کی ده‌بینی.

رۆژێکیان ئه‌بوهوره‌یره زۆر برسی بوو، له‌ برساندا له‌ سه‌ره‌پنگه‌دا راکشایوو، ئیمامی ئه‌بووبه‌کر هات و دا‌ی به‌لایدا، ئه‌بوهوره‌یره پرسیارێکی لێ‌کرد به‌و هیوا‌یه‌ی ئیمامی ئه‌بووبه‌کر پێ‌ی بلێ و هه‌ره با برۆینه‌وه بۆ ما‌له‌وه.

به‌لام ئیمامی ئه‌بووبه‌کر نه‌یزانی مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه، بۆ‌یه وه‌لامی پرسیاره‌که‌ی دایه‌وه و چوو.

ئینجا ئیمامی عومه‌ر هات و دا‌ی به‌لایدا به‌هه‌مان شێوه ئه‌ویش چوو. دواتر پیغمبه‌ر (ﷺ) هات و دا‌ی به‌لایدا، که ئه‌بوهوره‌یره‌ی بینی زانی زۆر برسیه‌تی، بۆ‌یه هه‌لێسانده سه‌ر پێ و بردیه‌وه بۆ ما‌له‌وه‌ی خۆیان، سه‌یری کرد قاپی شیر له‌ ما‌لیاندا هه‌یه، به‌ ئه‌بوهوره‌یره‌ی فهرموو برۆ هاوه‌لانی صوفه‌ بانگ بکه.

پرسیار: هاوه‌لانی صوفه‌ کێ بوون؟

وه‌لام: ئه‌وانه‌ بوون که هه‌زار بوون و له‌ناو مژگه‌وتدا ده‌ژیان و به‌رده‌وام زانستیان وه‌رده‌گرت و خواردنیان له‌لایه‌ن موس‌لمانانی تهره‌وه دابین ده‌کرا.

ئه‌بوهوره‌یره چوو بۆ مژگه‌وت و ئه‌و هاوه‌لانه‌ی بانگ کردن، ئه‌وانیش چوون بۆ ما‌لی پیغمبه‌ر (ﷺ) له‌وێ پیغمبه‌ر (ﷺ) یه‌ک یه‌ک تێر شیرێ پێ‌دان، ئینجا هه‌موویان چوونه‌وه.

پیغمبه‌ر (ﷺ) فهرمووی ئه‌ی ئه‌بوهوره‌یره ئیستا من و تۆ ما‌وینه‌ته‌وه، وتی به‌لێ، پیغمبه‌ری (ﷺ) بزه‌یه‌کی کرد و فهرمووی بخۆره‌وه، ئینجا شیره‌که‌ی پێ‌دا

.....
 ئەبوهورهیره‌ش خواردیه‌وه، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌متری پێدا، ئەویش خواردیه‌وه،
 پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌رده‌وام شیرێ پێده‌دا تا ئەبو هورهیره‌ تێر بوو و وتی ئەو
 پیغه‌مبه‌ری وخوا (ﷺ) نێتر ناتوانم. ئینجا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) خۆشی له‌ شیر‌ه‌که‌ی
 خواردیه‌وه.

په‌ندو ئامۆژگاری

۱- له‌ پێناو وه‌رگرتنی زانست و په‌زنامه‌ندی خوادا ده‌بێ هه‌موو سه‌ختیه‌ك قبوڵ
 بکه‌ین وه‌ك چۆن ئەبوهورهیره‌ به‌رگه‌ی هه‌زاری و برسێتی ده‌گرت له‌ پێناو وه‌رگرتنی
 فهرمووده‌ی زیاتردا.

۲- ده‌بێ به‌رده‌وام له‌ خزمه‌ت فهرمووده‌کانی پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) بین و لێیان
 تییگه‌ین و له‌به‌ریان بکه‌ین.

۳- ده‌بێ له‌گه‌ڵ ده‌ورو به‌رمان چاك بین و خاکی بین و هه‌زار و برسی تێر بکه‌ین
 وه‌ك چۆن پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) وایکرد.

.....
 جارێکیان ئەبوهورهیره‌ له‌گه‌ڵ ئیمامی عومه‌ردا بوو، زۆر برسی بوو، فهرمووده‌ی
 ده‌گێڕایه‌وه بۆ ئیمامی عومه‌ر و له‌گه‌ڵیدا پێی ده‌بپی تا گه‌یشه‌وه ماله‌وه، به‌لام که
 گه‌یشه‌نه‌وه ماله‌وه ئیمامی عومه‌ر سه‌یری کرد هه‌یچان نه‌بوو تا پێکه‌وه به‌یخۆین.
 ئەبو هورهیره‌ هه‌میشه‌ پرسیاوی ده‌کرد له‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، پۆژێکیان پرسیاوی
 لێکرد ئەو پیغه‌مبه‌ری خوا چ خه‌لکی له‌ پۆژی دوایدا باشت‌ترین شه‌فاعه‌تی تۆیان
 به‌رده‌که‌وێ؟

پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: ئەو ئەبو هورهیره‌ دڵنیا‌بووم پێش تو هه‌یج که‌س نه‌و
 پرسیا‌هم لێناکات چونکه‌ ده‌بینم زۆر سووریت له‌سه‌ر وه‌رگرتنی فهرمووده‌، ئەوه‌ی له‌

پۆژی دوایدا زیاتر شه فاعه تی منی بهرده که وی که سیکه به پاک و پوختی له دلیه وه
یان له دهرونیه وه بلی (لا اله الا الله)

په ندو ئامۆژگاری

پرسیارکردن له شته چاکه کان به تایبته سه بارهت به هۆکاره کانی پزگار بوونمان
له پۆژی دوایدا کاریکی زۆر چاکه و هیچ عیب نیه له و باره وه هه رچه ند پرسیار بکهین
له کهسی زاناو شارهزا.

ئه بوهوره بیره چهزی ده کرد دایکی موسلمان بیت، بۆیه زۆرجار داوای له دایکی
ده کرد موسلمان بی.

پۆژتیکیان داوای کرد موسلمان بی که چی دایکی توو په بوو و قسه ی ناشیرینی
به رامبه ر به پیغمبه ر (ﷺ) کرد، ئه بوهوره بیره ش به گریان وه هات بۆ لای پیغمبه ر
(ﷺ) و وتی ئه ی پیغمبه ر (ﷺ) من دایکم بانگ ده که م تا موسلمان بی که چی پازی
نابی، ئه مپۆش که پینموت قسه ی ناشیرینی به رامبه ر به تو کرد.

ئه ی پیغمبه ر خوا (ﷺ) نزا بکه بۆ دایکم به لکو خوا پینمونی بکات،
پیغمبه ریش (ﷺ) نزای بۆ کرد و فهرمووی (خوا به دایکی ئه بوهوره بیره پینمونی
بکه) ئه بوهوره بیره ش به خۆشیه وه چوویه وه بۆ ماله وه تا به دایکی بلی، که چوویه وه
ته قه ی دا له ده رگا به لام دایکی ده رگای بۆ نه کرده وه.

پرسیار: بۆچی دایکی ده رگای بۆ نه کرده وه؟

وه لام: چونکه دایکی موسلمان بوو بوو و خۆی ده شۆرد تا له تاوانه کانی پاک
ببیتته وه و به پاکی بچیتته ناو ئایینی خوا وه.

دایکی له خۆشۆردن بوویه وه و هات و ده رگا که ی کرده وه و شایه تومانی هینا،
ئه بوهوره بیره ش له تاو خۆشیدا به گریان وه چوویه وه بۆ لای پیغمبه ر (ﷺ) و هه والی
موسلمان بوونی دایکی دا به پیغمبه ر (ﷺ).

پیغمبه‌ریش (ﷺ) سوپاس و ستایشی خوای کرد، ئینجا ئه‌بو هوره‌یره وتی ئه‌ی پیغمبه‌ری خوا نزا بکه بۆ خۆم و دایکم تا له به‌نده باوه‌پداره‌کانی خوا بین و باوه‌پدارانمان لا خۆشه‌ویست بکات. پیغمبه‌ریش (ﷺ) نزای بۆ کردن و فەرمووی: (خوایه ئه‌م به‌نده‌ی خۆت - واته ئه‌بو هوره‌یره - و دایکی ئه‌و لای به‌نده‌کانت خۆشه‌ویست و ئه‌و باوه‌پدارانه‌ش لای ئه‌وان خۆشه‌ویست بکه)

ئیتەر هەر باوه‌پداری باس و ناوی ئه‌بو هوره‌یره‌ی بییستایه خۆشی ده‌ویست.

په‌ندو ئامۆژگاری:

- ۱- داوای نزای خیر بکه‌ین له که‌سانی خواناس و چاکه‌کاری زیندوو نه‌ک که‌سانی مردوو.
- ۲- ده‌بی ئه‌بو هوره‌یره‌مان خۆش بوی، ئه‌وانه‌ش ئه‌ویان خۆش نه‌وی ئه‌وه پێگه‌ی هه‌له‌یان گرتۆته‌به‌ر.

به‌وجۆره ئه‌بو هوره‌یره له‌سه‌ر خواپه‌رستی و هاو‌ده‌می پیغمبه‌ر (ﷺ) به‌رده‌وام بوو تا کاتی کۆچی دوابی پیغمبه‌ر (ﷺ)، ئیتەر ئه‌بو هوره‌یره ته‌واو دلگران و خه‌مبار بوو و دوا‌ی ئه‌وه هه‌رکات فەرمووده‌ی ده‌گێڕایه‌وه ناوی پیغمبه‌ر (ﷺ) ده‌برا له‌تاو خۆشه‌ویستی بۆ پیغمبه‌ر ده‌ستی ده‌کرد به‌گریان.

ئه‌بو هوره‌یره که‌سیکی نه‌رم و نیا‌ن و له‌سه‌رخۆو خاکی و دنیا‌نه‌ویست بوو، هه‌زی به‌ ده‌سه‌لات نه‌ده‌کرد، هه‌میشه سه‌رقالی گه‌یاندنی فەرمووده‌کانی پیغمبه‌ر (ﷺ) بوو، تا ئه‌وه‌ی له ته‌مه‌نی په‌نجاو نو سالی‌دا کۆچی دوابی کرد.

له‌ نزای سه‌ره‌مه‌رگیدا ده‌یوت خوایه من هه‌زم به‌ دیداری تۆیه ده‌ی تۆش دیداری منت پێ خۆش بی.

پرسیارەکان

- ۱- ژبانی مندالی ئەبووهورەیرە چۆن بوو؟
- ۲- بۆچی پێی دەوترا ئەبووهورەیرە؟
- ۳- هاوولانی صوففە کێ بوون؟
- ۴- دایکی ئەبووهورەیرە چۆن موسڵمان بوو؟
- ۵- ئەبووهورەیرە زیاتر خۆی سەرقالی چی دەکرد؟
- ۶- بەسەرھاتەکە ی ئەبووهورەیرە و ئیمامی عومەر چۆن بوو؟
- ۷- ئایا ئەبووهورەیرە تەبەبەت چەندە خۆش دەوی؟

پىغەم

موھازى كوپى چەپەن

يەككە لە ھاۋەلانى ئازىز و خۆشەيىستى تىرى پىغەمبەر (ﷺ) موھازى كوپى جەبەل بوو، موھاز ئەر ھاۋەلە گەۋرەيە بوو كە زۆر زوۋ مۇسلمان بوو و پىغەمبەرىش (ﷺ) سۆيىندى خوارى ئەي موھاز سۆيىند بە خوا من تۆم خۆشەدەۋىت، موھازىش تەۋاۋ پىغەمبەرى خۋاى لا خۆشەيىست بوو و ھەردەم لە خىزمەتيدا بوو. موھازى كوپى جەبەل لە مەدىنە دەژيا دورۇ لە شارى لە دايكبوۋنى رىپىغەمبەر (ﷺ).

موھاز بالابەرز و ھەلگەۋتە و جوان و بۆن خۆش بوو، پەنگى سېى و چاۋەكانى گەۋرە بوۋن، كوپكى زۆر نەرم و نىيان بوو. لە مەدىنەدا سەرقالى ئىش و كار بوو تا ئەۋەي جارىكيان ھەۋالى پىغەمبەرى (ﷺ) بىيىست، بۆيە كاتى لەگەل خەلگدا چوۋن بۇ مەككە بۇ حەج، لەۋى لە مەككە لە شاخى عەقەبەدا پىغەمبەرى خۋاى (ﷺ) بىيى و لەگەل ھاۋپىكانىدا مۇسلمان بوۋن و بەيىعتيان دا بە پىغەمبەر (ﷺ).

دواتر گەۋرە پەنەۋە بۇ مەدىنە، ئىتر لەۋى موھاز بەردەۋام بانگەۋازى دەكرى بۇ ئىسلام و ھەۋلى دەدا خەلگى لە بىباۋەپىەۋە بەرەۋلاى خوا پاكىشىت. پىاۋىك ھەبوو كە گەۋرەيە ھۆزەكەي موھاز بوو ناۋى ەمەر بوو، كوپى ئەم پىاۋەش ناۋى موھاز بوو، ئەۋىش لەگەل موھازدا مۇسلمان بوو بوو. ەمەر لە مالەكەي خۇيدا بىتكى دانا بوو و دەپپەرىست و زۆر خىزمەتى ئەۋ بىتەي دەكرى و پۇژانە دەيشۇرد و بۇنى خۇشى لىدەدا و دەپپەرىست، ناۋى ئەۋ بىتەي نابوو (مەنات).

موغازی کوپی جه‌به‌ل له‌ گه‌ل موغازی هاوپی و چه‌ند گه‌نجیکی تری موسلماندا شه‌و چوون و بته‌که‌یان برد و فریاندایه‌ ناو شه‌خه‌له‌وه تا عه‌مر بزانی ئه‌و بته‌ هیچی به‌ده‌ست نیه‌ و ئیتیر ئه‌و بته‌ نه‌په‌رستی.

به‌یانی که‌ پۆژ بوویه‌وه عه‌مر هات سه‌یری کرد بته‌که‌ی دیار نه‌ماوه، بۆیه‌ خیرا چو تا بگه‌رئ به‌داوی بته‌که‌دا.

سه‌یری کرد له‌ناو شه‌خه‌لدا فری دراوه، خیرا هه‌لیگرت و شۆردی و بۆنی خوشی به‌سه‌ردا کرد و چو له‌ناو خه‌لکه‌که‌دا تووپه‌ بوو و وتی کئ هی‌رشى بردۆته‌ سه‌ر خواکه‌مان.

بۆ سبه‌ی شه‌و هه‌مان شت پوویداویه‌ و به‌یانی سه‌یری کرد له‌ناو پیساییدایه‌و هه‌متر شۆردی و بۆنی خوشی پیاداکرد و پیتی وت من نازانم کئ وات لیده‌کات ده‌ی ئه‌گه‌ر راسته‌ تۆ خوایت و سوودت هه‌یه‌ خۆت بپاریزه‌.

شه‌و موغاز و هاوپی‌کانی چوون بته‌که‌یان بردو به‌ستیان‌وه به‌ سه‌گیکی تۆپیوه‌وه و فریانی دایه‌ ناو شه‌خه‌ل.

پرسیار: ئه‌ی ئه‌مجار عه‌مر چی کرد؟

وه‌لام: به‌یانی عه‌مر سه‌یری کرد بته‌که‌ نه‌ماوه، بۆیه‌ خیرا چو به‌داویدا گه‌را تا دۆزییه‌وه، که‌ سه‌یری کرد وا پیس کراوه و نه‌یتوانیوه‌ خۆی بپاریزئ وازی له‌ بته‌که‌ هیناوانی ئه‌و بته‌ خوا نیه‌ و ئایینی ئیسلام راسته‌، بۆیه‌ چو موسولمان بوو.

ئینجا که‌وته‌ قسه‌ کردن بۆ هۆزه‌که‌ی و پیتی وتن ئه‌و موسولمان بووه‌ و داوای کرد ئه‌وانیش موسلمان بن، هۆزه‌که‌شی هه‌مویان موسلمان بوون.

په‌ندو ئاموژگاری:

۱- ژیری و زانایی به‌گه‌ورده‌یی و بچوکی نییه، ئه‌وه‌تا ئه‌و گه‌نجان به‌ ژیری و لیژانی توانییان بینه هژی به‌هۆش هاتنه‌وه‌و موسلمان بوونی عه‌مر که له‌وان زۆر به‌ته‌مه‌نتر بوو.

۲- پێویسته به‌رده‌وام بانگه‌واز بکه‌ین بۆ پێی خواو بۆ ئه‌وه‌ش به‌لگه‌ی جوان و ژیرانه به‌کار به‌ئین، هه‌روه‌ها هه‌ول بده‌ین له‌ بانگه‌واز و هه‌ر کارێکی چاکدا سوود وه‌ریگرین له‌ هاوپی چاکه‌کانمان وه‌ک موعاز و هاوپی‌کانی.

موعاز به‌رده‌وام به‌وجۆره بانگه‌وازی ده‌کرد بۆ ئایینی خواو چاوه‌پێی بوو پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) بێت بۆ مه‌دینه، کاتی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) هات بۆ مه‌دینه موعاز زۆر دلخۆش بوو و به‌رده‌وام له‌گه‌ڵ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو و زانستی لی وه‌رده‌گرت تا ئه‌وه‌ی بوو به‌ زانایه‌کی ناوداری ناو هاوه‌لان.

ته‌نانه‌ت هێنده جوان فیری قورئانی پیرۆز بوو بوو پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌یفه‌رموو (قورئان له‌ چوار که‌سه‌وه وه‌ریگر، ئیبن مه‌سعودو موعازی کوپی جه‌به‌ل و ئه‌به‌ی و سالمی مه‌ولای ئه‌بو حزه‌یفه‌) هه‌روه‌ها هێنده شاره‌زای شه‌ریعه‌تی ئیسلام بوو بوو پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌یفه‌رموو (له‌ ناو ئومه‌ته‌که‌مدا شاره‌زاترین که‌س به‌ جه‌لال و جه‌رام موعازه‌)

پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) زۆر پێزی موعازی ده‌گرت و هه‌میشه له‌ خۆی نزیک ده‌کرده‌وه، ته‌نانه‌ت جاری وا هه‌بوو پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) که‌ سواری گوێدریژ ده‌بوو له‌ دواي خۆیه‌وه موعازی سوار ده‌کرد و قسه‌ی بۆ ده‌کرد.

جاریکیان پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ ناو هاوه‌لانیدا بوو وه‌سفی موعازی ده‌کرد و فه‌رموی (به‌ پاستی موعاز پیاویکی زۆر چاکه‌).

ئیتەر خۆشه‌ویستی نیوان موعاز و پیغه‌مبەر (ﷺ) ناسراو و به‌رچاو بوو.

موعاز که‌سیکی زۆر خواناس و له‌خواترس بوو، زۆر به‌چاکی ئەمانەت و سپاردە‌ی دە‌پاراست. هه‌روه‌ها زۆر شه‌رمی ده‌کرد له‌ په‌روه‌ردگاری، ته‌نانه‌ت له‌ کاتی موسڵمان بوونیه‌وه تا مردنی بۆ یه‌کجاریش له‌لای راستیدا تفی نه‌ده‌کرد، هه‌میشه‌ زیکری خوای ده‌کرد و دە‌م به‌ زیکر بوو.

کاتی پیغه‌مبەر (ﷺ) بپیری دا که‌سیک بنی‌ریت بۆ یه‌مەن تا فیزی ئیسلامیان بکات موعازی کوپی جه‌به‌لی هه‌لبژارد، چونکه‌ زۆر زاناو شاره‌زا بوو، پیغه‌مبەر (ﷺ) موعازی پاسپارد تا بجێ و سواری و لاخیکی کرد و خۆیشی به‌ پێ له‌گه‌لیدا چوو تا ده‌ره‌وه‌ی مه‌دینه تا مالتاواپی له‌گه‌ل بکات.

موعاز ده‌یزانی تا ئه‌و بپته‌وه پیغه‌مبەر (ﷺ) کۆچی دواپی ده‌کات بۆیه زۆر دلگران بوو، چونکه‌ پیغه‌مبەر (ﷺ) پێی فهرموو (ئە‌ی موعاز له‌وانه‌یه‌ سالێکی تر دوا‌ی ئە‌مه به‌ من نه‌گه‌یته‌وه و له‌وانه‌یه‌ بده‌یت به‌ پال ئە‌م مزگه‌وته‌م و گۆرپه‌که‌مدا)

ئیتەر موعاز ته‌واو دلگران و خه‌فه‌تبار بوو.

له‌سه‌رده‌می ئیمامی عومه‌ردا کاتی موعاز له‌ مه‌دینه ده‌ژیا ئیمامی عومه‌ر چوار سه‌د دیناری ئارد بۆ موعازی کوپی جه‌به‌ل، موعازیش هه‌مووی دابه‌شکرد به‌سه‌ر خه‌لکی هه‌ژاردا و ته‌نها دوو دیناری بۆ خۆی هێشته‌وه.

دوا‌ی ئە‌وه موعاز له‌ هه‌موو جه‌نگ و غه‌زاکاندا به‌شداری ده‌کرد و به‌رامبه‌ر به‌ بێباوه‌پان ده‌جه‌نگا به‌تایبه‌ت دژ به‌ پۆمه‌کان له‌ پۆژی جه‌نگی یه‌رمووکدا موعاز سه‌رکرده‌ی لای راستی سوپای ئیسلام بوو و به‌سه‌ختی دژ به‌ پۆمه‌کان جه‌نگاو خۆپاگرانه به‌رامبه‌ریان وه‌ستا.

دواتر موعاز کۆچی کرد بۆ شام و که‌وته بلاوکردنه‌وه‌ی زانست و گه‌یاندنی ئیسلام به‌خه‌لک، خه‌لیفه‌ عومه‌ر بریاریدا موعاز بکات به‌ئهمیری شام تا کاروباری ئه‌وی به‌پێوه‌ ببات، به‌لام هه‌نده‌ی نه‌برد تووشی نه‌خۆشی تاعوون بوو و خۆپاگرو سوپاس گوزار بوو له‌سه‌ری تا ئه‌وه‌ی شه‌ویکیان ته‌واو ناره‌حه‌ت بوو و کۆچی دوایی کرد و بۆ به‌یانیه‌که‌ی ته‌رمه‌که‌ی ئه‌سپه‌رده‌ کرا.

په‌ندو ئامۆژگاری:

- ۱- سامان ته‌نها به‌شی خۆمان نییه‌ و ده‌بێ به‌شی پێویست هه‌لگرین و به‌وی تریشی یارمه‌تی خوشک و براکانمان بده‌ین.
- ۲- هه‌رنه‌خۆشی و ناره‌حه‌تیه‌ک دێت ده‌بێت سوپاسی خۆی له‌سه‌ر بکه‌ین.

پرسیاره‌کان:

- ۱- موعازی که‌ی موسلمان بوو؟
- ۲- موعاز چی کرد تا عه‌مر موسلمان بێت؟
- ۳- پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌رامبه‌ر به‌ موعاز چی ده‌فه‌رموو؟
- ۴- تا ئیستا پێشتر ژبانی موعازت خۆیندوه‌ته‌وه‌؟
- ۵- بۆچی موعاز کۆچی کرد بۆ شام؟
- ۶- چۆن موعاز ده‌یزانی که‌ چوو بۆ یه‌مه‌ن ئیتر پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) نابینی؟
- ۷- ده‌توانیت چیرۆکی موعاز بگێڕینه‌وه‌ بۆ که‌سێکی خۆشه‌ویستی خۆت؟

چۆنچە

سۆھبەتچى پۇمى

يەككىكى ترلە ھاوہ‌لانی خۆشە‌وېستى پېغەمبەر (ﷺ) ناوى سۆھەيب بوو كە پىي دەوترا سۆھەيبى پۇمى، ئەمە ئۇ ھاوہ‌لە بوو لە پېناو خوادا وازى ھېنا لە ھەموو سامانى خۆى تا خۆى بگەيەنيت بە پېغەمبەرى خوا، پېغەمبەرىش (ﷺ) پىي دەفەرموو سۆھەيب براوہ بوو، سۆھەيب براوہ بوو.

سۆھەيب كوپى يەككىك لەو دەسەلاتدارانە بوو كە لە عىرقدا دەژيا و دەسەلاتىكى نۆرى ھەبوو و كاربەدەستى كېسراى فارس بوو، باوكى سۆھەيب لە ناوچەى ئوبلە دەسەلاتدار بوو، ئيتەر بەو ھۆيەوہ سۆھەيب بەردەوام لە خۆشيدا دەژياو سەختى و ناپەھەتى نەھاتە پىي.

پرسىار: ئەگەر سۆھەيب لە عىراقدا ژياوہ ئەى بۆچى پىي دەلەين پۇمى؟
وہ‌لام: چونكە ھەرچەندە سۆھەيب لە عىراقدا لە دايك بوو بەلام دواتر ماوہ‌يەكى نۆر لە ناو پۇمىەكاندا ژيانى بردەسەر.

پۆڭتيكان سۆھەيب لەگەل دايكىدا ھاودەم بە چەند پاسەوان و چەند خزمەتگوزارىك لە ناوچەى خۆيان چوونە دەرەوہ و چوون بۆ ناوچەيەكى تر، كەچى لەو كاتەدا پۇمەكان ھېرشيان برە سەر ئۇ ناوچەو ھەرچى پاسەوان و پياوہكان ھەبوون كوژدان و ژن و مندالەكانىش بە كۆيلە گيران.

سۆھەيبىش يەككىك بوو لەو مندالانەى كە پۇمەكان گرتيان و برديان بۆ بازارو وہك كۆيلە فرۆشتيان، ئيتەر ھەرچارەو سۆھەيب لاي كەسىك كۆيلە بوو و خزمەتى دەکرد و دواتر دەفرۆشرا بە كەسىكى تر، بەوجۆرە ژيانىكى ناخۆشى كۆيلايەتى بەشى ئۇ مندالە ھەژارە بوو.

جاریکیان صوه‌ییب ته‌واو له ده‌ست سته‌می یه‌کێک له گه‌وره‌کانی بێزار بوو و بریاری دا خۆی پزگار بکات، بۆیه پای کردو چوو بۆ شاری مه‌ککه‌و له‌وێ له‌گه‌ڵ که‌سێکدا پێک که‌وت و که‌وته ئیش کردن و دا‌بین‌کردنی بژێوی ژیا‌نی خۆی و له‌ مه‌ککه‌دا به‌ره‌به‌ره گه‌وره ده‌بوو.

جاریکیان صوه‌ییب له‌ده‌می یه‌کێک له زانا مه‌سیحیه‌کانه‌وه بیستبووی کاتی ئه‌وه‌یه له‌ناو عه‌ره‌بدا له‌ مه‌ککه‌ پیغه‌مبه‌ری کۆتا زه‌مان ده‌ره‌که‌وێ، بۆیه صوه‌ییب به‌ تامه‌ زړۆیی‌وه چاوه‌پێی بوو ئه‌و پیغه‌مبه‌ره ده‌ریکه‌وێت تا خێرا باوه‌پێ پێ به‌ئێت. هێنده‌ی نه‌برد هه‌والی هاتنی پیغه‌مبه‌ری خ‌وای بیست، بیستی ده‌یان‌وت مه‌مه‌دی کو‌پی عه‌بدول‌ا بانگه‌واز ده‌کات بۆ ئایینیکی نوێ و بر‌وای نیه به‌ بته‌کان و ده‌لێت ده‌بی‌ت ته‌نها یه‌ک خوا بیه‌رستیت. بۆیه به‌یانی زوو پێش ئه‌وه‌ی خه‌لکی بێنه‌ ده‌ر صوه‌ییب که‌وته پێ به‌ره‌و ما‌لی ئه‌رقه‌م.

پرسیار: ما‌لی ئه‌رقه‌م چی بوو؟

وه‌لام: ئه‌و ما‌له‌ بوو که‌ له‌ مه‌ککه‌دا تیا‌یدا هاوه‌لان به‌ نه‌هینی کۆده‌بوونه‌وه‌و پیغه‌مبه‌ری خ‌وایان ده‌بینی و له‌وێ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) باسی ئایینی خ‌وای بۆ ده‌کردن. صوه‌ییب به‌ نه‌هینی چوو بۆ ما‌لی ئه‌رقه‌م و سه‌یری کرد عه‌مما‌ری کو‌پی یاسر له‌ به‌رده‌رگایه‌، که‌می وه‌ستاو دواتر لێی نزیک بوویه‌وه‌و وتی

ئه‌ی عه‌مما‌ر لێره چی ده‌که‌یت؟

ئه‌ویش وتی ئه‌ی تۆ چی ده‌که‌یت؟

صوه‌ییب وتی ده‌مه‌وێ بچم بۆ لای موحه‌مه‌دو وته‌کانی ببیستم بزانم چی ده‌لێت.

عه‌مما‌ریش وتی منیش بۆ هه‌مان شت ها‌تووم

بۆیه پێکه‌وه‌ چوونه‌ ژووره‌وه‌، له‌وێ گو‌ییان گرت له‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و تامه‌ زړۆی ئیسلام بوون و خێرا له‌وێ موس‌لمان بوون و وازیانه‌هێنا له‌و بته‌رسته‌یه‌ی له‌ مه‌ککه‌دا باو

بوو، هه‌موو پۆژه‌که‌ لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) مانه‌وه‌ تا شه‌ داهاات، ئه‌و کات به‌ نه‌ینی چوونه‌وه‌ بۆ مالی خۆیان.

په‌ندو ئامۆژگاری:

* ده‌بێ به‌ چاکی بچین به‌ دوا‌ی راستی و وه‌رگرتنی زانستدا وه‌ك چۆن صوه‌ه‌یب چو بۆ مالی ئه‌رقه‌م.

دوا‌ی ئه‌وه‌ صوه‌ه‌یب زۆر به‌خۆشی و به‌خته‌وه‌ریه‌وه‌ ژیا‌نی ده‌برده‌ سه‌ر و وا هه‌ستی ده‌کرد به‌و مو‌سلما‌ن بوونه‌ی تازه‌ له‌دا‌یک بووه‌.

هه‌نده‌ی نه‌برد بێبا‌وه‌ره‌کان زانیان صوه‌ه‌یب مو‌سلما‌ن بووه‌، ئیتر که‌وتنه‌ گالته‌ پیکردن وقسه‌ پێوتن و سزادانی، ئیتر له‌ گه‌رمای ناو مه‌که‌که‌دا به‌سه‌ر به‌ردو خا‌که‌دا رایانده‌کیشاو به‌ قامچی لێیان ده‌دا‌و به‌ردی گه‌وره‌یان له‌ سه‌ر سکی داده‌نا‌و هه‌ر سزایه‌کی سه‌ختیان بۆ به‌کار ده‌هێنا، به‌لام صوه‌ه‌یب ئاماده‌ نه‌بوو به‌ هه‌یج جو‌ری ده‌ستبه‌رداری ئایینه‌که‌ی بێت.

پاش ما‌وه‌یه‌ك پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بریاریدا مو‌سلما‌نان کۆچ بکه‌ن بۆ مه‌دینه‌، به‌لام صوه‌ه‌یب پێی لێگه‌را کۆچ بکات، بێبا‌وه‌ره‌کان پێیان وت ده‌بێ هه‌موو پا‌ره‌و سامانه‌که‌ت دا‌بنی‌ت ئینجا بچیت بۆ مه‌دینه‌.

پرسیار: ئایا ئه‌و کات پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌کۆی بوو؟

وه‌لام: ئه‌و کات پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) کۆچی کردبوو بۆ مه‌دینه‌.

صوه‌ه‌یبیش بریاریدا چی سامان و پا‌ره‌ی هه‌یه‌ بیدات به‌وان تا پێی بده‌ن خۆی بگه‌یه‌نێته‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، کاتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئه‌مه‌ی بیست فه‌رمووی ئه‌بویه‌حیا (صوه‌ه‌یب) برديه‌وه‌، ئه‌بویه‌حیا برديه‌وه‌.

ببیاوه‌په‌کان به‌وه‌شه‌وه وازیان نه‌هینا له صوه‌ه‌یب و که‌وتنه شوینی، صوه‌ه‌یب‌بیش تیرو که‌وانه‌که‌ی ده‌رکردو پیتی وتن به‌خوا ناهیلّم بگه‌نه لام تا به‌م چل تیره‌ی پیمه چل که‌ستان نه‌کوژم، دوی نه‌وه‌ش به شمشیر لیّتان نه‌ده‌م.

ناچار نه‌وانیش ترسان و که‌پانه‌وه وازیان لی هینا، ئیتیر صوه‌ه‌یب که‌وته پیتی تا گه‌یشته مه‌دینه و به دیداری پیغمبه‌ری خوا (ﷺ) شادبوویه‌وه.

صوه‌ه‌یب که‌سیکی زۆر به‌خشنده‌و ده‌ست کراوه بوو، هه‌روه‌ها که‌سیکی زۆر خاکی و نه‌رم و نیان و رووخۆش و قسه خۆش بوو، به قسه خۆشه‌کانی دلی هاوه‌لانی خۆش ده‌کرد. هه‌رگیز که‌سی توو‌په نه‌ده‌کرد.

صوه‌ه‌یب به‌رده‌وام له‌گه‌ل پیغمبه‌ردا (ﷺ) بوو و به‌شداری غه‌زاکانی ده‌کرد و له‌جه‌نگی به‌دردا به‌شداری کرد، ئیتیر تا کۆچی دوا‌یی پیغمبه‌ر (ﷺ) هه‌میشه له‌گه‌ل پیغمبه‌ر (ﷺ) بوو و له‌یه‌ک جه‌نگه دوا نه‌ده‌که‌وت.

پیغمبه‌ر (ﷺ) که کۆچی دوا‌یی کرد زۆر له صوه‌ه‌یب پازی بوو و هاوه‌لانی‌ش صوه‌ه‌یب‌بیان زۆر خۆش ده‌ویست.

ئیمامی نه‌بوه‌کرو ئیمامی عومه‌ریش له کاتی ده‌سه‌لاتیاندا پاویژیان پیتی ده‌کرد، ته‌نانه‌ت کاتی ئیمامی عومه‌ر له‌لایه‌ن دوژمنیکی ئیسلامه‌وه بریندار کرا فه‌رمانی کرد صوه‌ه‌یب به‌رنوژی بکات بۆ خه‌لک، له کاتی نه‌سپه‌رده‌کردنی ته‌رمی ئیمامی عومه‌ریشدا صوه‌ه‌یب له‌گه‌ل ئیمامی عوسماندا چوونه ناو گۆڤه‌که‌و ته‌رمی ئیمامی عومه‌ریان داگرت و دانا.

ئیمامی عوسمانیش به هه‌مان شتیه له سه‌رده‌می ده‌سه‌لاتی خۆیدا زۆر پیزی صوه‌ه‌یبی ده‌گرت، به‌لام هینده‌ی نه‌برد ئیمامی عوسمانیش کۆچی دوا‌یی کرد.

صوه‌یب له سه‌رده‌می ئیمامی عه‌لیشدا به هه‌مان شیوه‌ ژیا، تا ئه‌وه‌ی دوا‌ی ته‌مه‌نیکی زۆری هه‌ول و خزمه‌ت کردن به ئیسلام له سالی (۳۸) ی کۆچیدا له شاری مه‌دینه‌دا کۆچی دوا‌یی کردو له‌ویش تهرمه‌که‌ی نه‌سه‌رده‌ کرا.

په‌ندو ئامۆژگاری:

باوه‌ر و ئیمان له هه‌موو شتی‌ک به بایه‌خ و گرانبه‌هاتره وه‌ک چۆن بینیمان صوه‌یب له پێناو پاراستنی ئیمان‌ه‌که‌یدا ئاماده‌بوو ده‌ستبه‌رداری هه‌موو سامانی خۆی بیه‌یت.

پرسیاره‌کان:

- ۱- بۆچی به صوه‌یب ده‌وترا پۆمی؟
- ۲- صوه‌یب چۆن کرا به کۆیله‌و چۆن خۆی له کۆیلایه‌تی پرزگار کرد؟
- ۳- باسی موس‌لمان بوونی صوه‌یب بکه‌؟
- ۴- پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چی فهرموو به صوه‌یب؟
- ۵- ژایانی صوه‌یب دوا‌ی وه‌فاتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چۆن بوو؟
- ۶- کاتی بی‌باوه‌ران پێیان گرت به صوه‌یب بۆ کۆچکردن صوه‌یب چی کرد؟
- ۷- بزانه‌ دایک و باوکت یان برا و خوشکه‌کانت وه‌ک تو چیرۆکی صوه‌یب ده‌زانن؟

پىنچەم

عەبدوللاي كوپرى عەبباس

عەبدوللاي كوپرى عەباس ھاۋەلىكى ئازىزو خۇشە ويستى پىغەمبەرى خوا و ئامۇزاي پىغەمبەرى خوا بوو، لەگەل ئەۋەى تەمەنى كەم بوو بەلام ھىندەى زانايان زياتر زانستى پى بوو، پىغەمبەر (ﷺ) نزاى زانستى بۇ دەکرد و ھەمىشە ئامۇزگارى دەکرد، ئەۋىش زۆر پىغەمبەرى خواى خۇشە ويست.

عەبدوللاي كوپرى عەبباس بوو، عەبباسىش مامى پىغەمبەرى خوا (ﷺ) بوو، ئەۋان لە مەككە دەڭيان و لاى خەلكى بەرپىزبون.

پىغەمبەر (ﷺ) عەباسى مامى خۇى زۆر خۇشە ويست، عەبباسىش بەھەمان شىۋە، ھەروھە عەبباس پىش فەتحى مەككە مۇسلمان بوو بوو، بەلام كۆچى نەکرد بۇ مەدىنە و لە مەككە ماپەۋە و نەپەشت كەس بە مۇسلمان بوونى بزانى.

پرسىار: بۆچى عەبباس كۆچى نەکرد بۇ مەدىنە؟

ۋەلام: تا ھەۋالى بىباۋەپەكان بزانى و بىگەنەنەت بە پىغەمبەر (ﷺ).

پۇرۇتكيان پىغەمبەر (ﷺ) ژەكەى عەبباسى بىنى و پىتى وت تۇ سكت دەبىت و لەو سكەش مىندالىكى زىرەك و ژىرت دەبى، ھەركات ئەۋ مىندالەت بوو خىرا بىھىتن بۇ لام، ئەۋە بوو پاش ماۋەيەك ئەۋ ئافرەتە مىندالىكى بوو و مىندالەكەيان برد بۇ لاى پىغەمبەرى خوا (ﷺ)، پىغەمبەرىش (ﷺ) ناۋى نا عەبدوللا و شىرىنى دا لە لىۋى و بە داىكى عەبدوللاى فەرمۇ: بىبە دەبىنەت ئەم مىندالەت ژىرو زىرەك دەردەچىت.

ئافرەتەكەش خىرا چۈۋىۋە بۇ لاى عەبباسى مىردى و بەسەرھاتەكەى بۇ

باسكرد.

ئین عەبباس لە گەڵ دایکیدا دەژیاو بەرە بەرە گەرە دەبوو و ئەویش لە گەڵ دایک و باوکیدا موسڵمان بوو بوو، بەلام هەموویان موسڵمان بوونەکی خۆیان شارەدبوویەو تا بێباوەرەکان پێیان نەزانن.

دواتر کاتێ سەر دەمی فەتحی مەککە هات و پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) مەککە‌ی ئازاد کرد ئین عەبباس بەرە وام لە گەڵ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو و زانستی لێوەردەگرت، پیغه‌مبه‌ری خواش (ﷺ) زۆر عەبدولای خوش دەویست و نزای خێرو دانایی و زیرەکی و زانستی بۆ دەکرد.

شەویکیان پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) لە مائی یەکی لە خێزانه‌کانی خۆی بوو، عەبدولای لەوێ لەلای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو، عەبدولای تەشتی ئاوی بۆ دەستنوێژی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دانابوو چونکە دەیزانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) شەو هەڵدەستیت بۆ شەو نوێژکردن.

کاتێ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هەستا سەیری کرد ئاوی دەستنوێژی بۆ دانراوه، خێزانه‌کی پێی وت ئەو پیغه‌مبه‌ری خوا ئەو ئاوه عەبدولای بۆی داناویت پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) نزای کرد بۆ عەبدولای و فرموی

(خواهه‌ شاره‌زای ئایینی بکه‌ و فیری لیکدانه‌وه‌شی بکه‌).

شەویکیان عەبدولای لە مائی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو، شەو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هەستا بۆ شەو نوێژ، عەبدولایش هەستا و لە گەڵیدا بوو، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ویستی نوێژ بکات و عەبدولای لە پال خۆیەو دانا تا لە گەڵیدا نوێژ بکات.

بەلام کاتێ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دەستی کرد بە نوێژ عەبدولای لەبەر زۆر شەرم کردنی لە پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) گەراییەو دواوه، کاتێ پیغه‌مبه‌ر لە نوێژەکی بوویەو لێی پرسى بۆچی واتکرد؟ وتی ئەو پیغه‌مبه‌ری خوا چۆن دەکرێ من لە پال تۆوه‌ نوێژ بکه‌م لە کاتی‌کدا تۆ پیغه‌مبه‌ری خوایت؟ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بەو قسە‌ی سەرسام بوو و نزای خێرو

زانستی بۆ کرد، ئینجا پیغمبەر (ﷺ) پاکشاو خەوت، بەلام عەبدولاهەر سەیری پیغمبەری خۆی دەکرد و نەخەوت تا بانگی بەیانی.

*پەندو ئامۆژگاری:

۱- دەبێت هەول بدەین زۆر لە خزمەت زانایان و خواناساندا بین وەك چۆن دەبینین عەبباس زۆرجار بەشەو دەچوو بۆ لای پیغمبەر (ﷺ).

۲- هەول بدەین لەگەڵ دایک و باوکماندا هەستین بۆ شەونۆیژ با تەنها دوو پکاتیش بێ ئەو لە لای خوا زۆر گەورەیه.

۳- پێویستە زۆر پێزی زاناو کەسە خواناسەکان بگڕین و بە پێژەوه سەریان بکەین.

عەبدولاه زۆر گۆی دەگرت لە ئامۆژگاریەکانی پیغمبەر (ﷺ) و لە بیری نەدەکردن، جارێکیان پیغمبەر (ﷺ) ئامۆژگاری دەکرد پێی فرموو:

(ئەی مندال من چەند وشە یەکت فێر دەکەم، سنوری خوا بپاریژە خواش تۆ دەپاریژیت، سنوری خوا بپاریژە دەبینیت خوات لەگەڵ دەبیت، ئەگەر داوای شتیکت کرد لە خوا داوا بکە، ئەگەر ویستت پشت و پەنا بگرت تەنها پشت بە خوا ببەستە، ئەوێش بزانە ئەگەر هەموو خەڵک کۆبێنەوه و بیانەوێت سودیکت پێ بگەیەنن هەرگیز ناتوانن هیچ سودیکت پێ بگەیەنن مەگەر خوا خۆی بۆی داینا بێت، ئەگەریش هەموو خەڵک کۆبێنەوه تا زیانت پێ بگەیەنن ناتوانن هیچ زیانت پێ بگەیەنن مەگەر خوا لە سەری نوسی بێت، بزانە ئەگەر لەسەر شتە سەخت و ناخۆشەکان خۆپاگرییت خێو چاکە زۆری تیا یە بۆت، سەرکەوتن بە خۆپاگریەوه دەبێ، لەگەڵ ناپەهەتیدا دەروکردنەوه هەیه، لەگەڵ سەختیدا ئاسانی دی).

پەندو ئامۆژگاری:

- ۱- دەبێ لەو دلتیابین هەموو شتێ بە دەست خۆیە و بەندەکان بەبێ ویستی خوا هیچیان پێ ناکرێ.
- ۲- ئەگەر سەختی و ناخۆشیە کەمان هاتە پێ خۆراگر و سوپاسگوزار بێن، چونکە بە دلتیابیەو بەدوایدا خۆشی دی.

تەنانت عەبباس جبرەئیلی فریشتەی خۆی بێنی، جارێکیان لەگەڵ باوکیدا چون بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ)، بەلام پێغەمبەر (ﷺ) پشتی تێکردبوون و سەرقال بوو، عەبباس وتی ئەو بۆ پێغەمبەر (ﷺ) وایکرد؟ عەبدولای و تێ باوکە گیان دەی کە سێکی تری لەلا بوو سەرقال بوو، عەبباس ووتی کوپم من کەسم نەدی لەلای بێ. هەردووکیان چوونەو بۆلای پێغەمبەر (ﷺ) و بەسەر هاتە کەیان بۆ گێراپەو، پێغەمبەر (ﷺ) بە عەبدولای فەرموو ئەو کەسەت بێنی؟ وتی بەلێ.

فەرمووی دەی ئەو جوبرئیل بوو لەبەر ئەو سەرقال بووم و نەهاتم بۆ لای ئێو. بەوجۆرە عەبدولای هەمیشە لەگەڵ پێغەمبەر (ﷺ) بوو و زانستی لێوەردەگرت تا ئەو کاتی وەفاتی پێغەمبەر (ﷺ) هات و پێغەمبەر (ﷺ) خۆی دنیای بەجێهێشت. عەبدولای تەواو دڵگران و بیتاقەت بوو، ئەوکات تەمەنی سیانزە ساڵ بوو، کەچی هێندە کەسە بەتەمەنەکان زیاتر زانستی لە پێغەمبەر (ﷺ) وەرگرتبوو.

ئین عه‌بباس دوی ئوه به‌رده‌وام له‌گه‌ل هاوه‌له گه‌وره به‌پێژه‌کانی پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) ده‌ژیا تا زانست له‌وانیش وه‌ریگری، هه‌روه‌ها زانستیشی فی‌ری خه‌لکی ده‌کرد. ئیتر زیره‌کی و زانایی عه‌بدولا له‌ناو خه‌لکدا دیار بوو.

له‌سه‌رده‌می ئیمامی عومه‌رو ئیمامی عوسماندا ئه‌و ئیمامه گه‌وره به‌پێژانه هه‌میشه بو مه‌سه‌له‌کان پاوێژیان ده‌کرد به عه‌بدولا و قسه‌ی ئه‌ویان لا گ‌رنگ بوو، ئه‌ویش راست‌ترینی شته‌کانی پێ ده‌وتن.

عه‌بدولا زۆر له‌خواترس و خواناس بوو، په‌رستشی زۆری ده‌کرد، که‌سیکی نه‌رم و نیان و پوو‌خۆش و ساده بوو، له‌گه‌ل خه‌لکی چواره‌وریدا زۆر چاک بوو، ته‌نانه‌ت جارێکیان که‌سیک به‌ توندی قسه‌ی ناشزینی وت به‌ ئین عه‌بباس که‌چی ئه‌و زۆر به نه‌رم و نیانی وه‌لامێکی جوانی دایه‌وه و له‌بری توپه‌ بوون لێ شتی له‌ زانستی فی‌ر کرد.

به‌لام له‌و شتانه‌دا که به‌زاندنی سنوری خوا بوايه زۆر توند بوو و به‌ سه‌ختی پێی لی ده‌گرتن.

پۆژانه خه‌لکی ده‌هاتن بو‌ لای و پرسیاریان لێ‌ده‌کرد و ئه‌ویش وه‌لامی ده‌دانه‌وه، هاوه‌لانی‌ش پۆژ به‌ پۆژ زیاتر ئه‌ویان خۆشه‌ویست.

به‌و جۆره ژیا تا دوا‌جار ئه‌ویش ژیا‌نی دنیا‌ی به‌جیه‌شت و گه‌پایه‌وه بو‌ لای په‌روه‌دگاری خۆی.

په‌ندو ئامۆژگاری:

۱- ده‌بێ له‌سه‌رخۆو نه‌رم و نیان بین، ئه‌گه‌ریش که‌سی خراپه‌ی به‌رامبه‌رمان هه‌بوو ئیمه له‌گه‌لیدا چاک بین.

۲- پاوێژکردن شتیکی زۆر پێویسته وه‌ک چۆن هاوه‌لان له‌نیو خۆیا‌ندا له‌سه‌ر مه‌سه‌له‌کان پاوێژیان ده‌کرد.

پرسیاره کان:

- ۱- عه بدولا چ خزمایه تیه کی له گهڵ پیغمبەر مه بوو؟
- ۲- عه بدولا که ی موسلمان بوو؟
- ۳- ده وتوانیت ئامۆزگاریه که ی پیغمبەر (ﷺ) بۆ عه بدولا باس بکهیت؟
- ۴- پیغمبەر (ﷺ) زیاتر چ نزایه کی ده کرد بۆ عه بدولا؟
- ۵- بۆچی عه بباس کۆچی نه کرد بۆ مه دینه؟
- ۶- ئه م چیرۆکه باس بکه بۆ که سێکی زۆر خوشه ویستی خۆت.

شەشم

فاتیمە کچی موحه‌مه‌د (ﷺ)

فاتیمە کچی پیغه‌مبه‌ری خوا و گه‌وره‌ی ژنانی به‌ه‌شت و خوشه‌ویستی خوا و پیغه‌مبه‌ری خوا و موسلمانان، فاتیمە ژنی عەلی کوپری ئەبوتالیبی خەلیفە‌ی چواره‌می موسلمانان و ئامۆزای پیغه‌مبه‌ری خوا، فاتیمە دایکی دوو خوشه‌ویستی پیغه‌مبه‌ری خوا حەسەن و حوسەینە، ئافره‌تێک که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئاماژە‌ی پێدا یە که م‌ که‌سیه‌تی دوا‌ی مردنی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ دیداری پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) شاد ده‌بێتە‌وه‌.

فاتیمە کچی موحه‌مه‌دی پیغه‌مبه‌ری خوا له‌ مه‌ککه‌ له‌ دایک بوو و کچه‌ بچکۆله‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا بوو، دایکی فاتیمە‌ش خه‌دیجه‌ی کچی خوه‌یلید بوو، واته‌ دایکی باوه‌رداران دایکی فاتیمە بوو، ئیتیر فاتیمە له‌ کۆشی گه‌وره‌ترین و چاکترین دایک و باوکدا په‌روه‌رده‌ بوو، باوکی پیغه‌مبه‌رو دایکیشی دایکی باوه‌رداران و ئافره‌تێک بوو که موژده‌ی به‌ه‌شتی پێدرا بوو، براکانیشی به‌ مندالی کۆچی دوا‌ییان کرد بوو، خوشکه‌کانیشی بریتی بوون له‌ زه‌ینه‌ب و پوقیه‌.

فاتیمە کاتی زانی موحه‌مه‌دی باوکی بووه‌ به‌ پیغه‌مبه‌ر خێرا موسلمان بوو و ئیتیر به‌رده‌وام هه‌موو زانیاریه‌کی ئایینی ئیسلامی له‌ باوکی وه‌رده‌گرت و له‌گه‌ڵ باوکیدا نوێژی ده‌کرد و به‌رده‌وام په‌رستشی خوا‌ی ده‌کرد.

فاتیمە هه‌میشه‌ هه‌ستی ده‌کرد که پیغه‌مبه‌ری خوا له‌ پێناو گه‌یاندنی په‌یامی خوا‌دا زۆر ماندوو ده‌بێت، بۆیه‌ هه‌میشه‌ هه‌ولی ده‌دا یارمه‌تیده‌ری باوکی بێ و به‌ ده‌میه‌وه‌ بوو و ده‌یویست ئەگه‌ر به‌ قسه‌ یان به‌ پێکه‌نین و بزه‌یه‌کی‌ش بێت ئازاری سه‌رشانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌ه‌یت.

هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) وه‌ک یارمه‌تیدانی ئەبوتالیبی مامی که پیر بوو بوو عەلی ئامۆزای خۆی هێنا بۆ مالی خۆیان و خۆی په‌روه‌رده‌ی ده‌کرد، ئیتیر عه‌لی‌ش تا ته‌واو

گه وره بوو له گه ل فاطیمه دا له مائی پیغه مبه ری خوا دا ده ژیا به بی ئه وه ی هیچ مه له یه کی بچو وکیش پو ویدات، به لکو ئه ویش خیرا موسلمان بوو و له خزمه تی پیغه مبه ری خوادا (ﷺ) بوو.

پوژنکیان فاطیمه چوویه دهره وه، باوکیشی له مزگوتی که عبه دا نویژی ده کرد، بیباوه پانیش گالته یان پیده کردو ئازاریان ددها، ئه وه بوو پیسایي ناو سکی وشریان هینا و کاتئ پیغه مبه ر (ﷺ) چوو به سوجه دا بیباوه پره کان ئه و ناوسکه یان کرد به سهر پیغه مبه ری خوادا، فاطیمه که ئه وه ی بیني ته واو تووړه بوو و خیرا پیسیه که ی له سهر شان و سهر ی پیغه مبه ر (ﷺ) لا برد و له گه ل باوکیدا به ره و ماله وه که پایه وه.

به و جوړه فاطیمه ژور بیتاقت ده بوو که ده بیینی به و شیوه یه باوکی له لایه ن که سه پیس و خراپه کاره کانه وه ئازار ده دریت، به لام ده یزانی گه یاندنی په یامی خوا به بی ئازار و نارپه حتی ناگاته ئه نجام.

ئه وه بوو دواچار پیغه مبه ر (ﷺ) بریاریدا هه موو موسلمانان کوچ بکه ن بؤ مه دینه تا له ده ست ئه و ستمه ژوره پرگاریان بی و بتوان خیرا تر له مه دینه دا بانگه وازی خوا بگه یه نن و ده وله تی ئیسلام دابمه زرینن.

کاتئ پیغه مبه ر (ﷺ) و موسلمانان چوون بؤ مه دینه و به هیژبوون له گه ل بیباوه پاندا جه نگان و هه ردوو جه نگی به در و ئو خودیش پوو یاندا، هه روه ها له مه دینه دا فاطیمه ی کچی پیغه مبه ر (ﷺ) شووی کرد.

پرسیار: فاطیمه شووی به کی کرد؟

وه لام: فاطیمه شووی کرد به علی کوړی ئه بوتالیب که ئاموزای پیغه مبه ر (ﷺ) بوو.

ئیمامی علی خوی پووی نه بوو بچیته داوای فاطیمه، بویه که سیکي تری نارد بؤ داوای فاطیمه و پیغه مبه ریش (ﷺ) رازی بوو و ئیمامی علی بانگ کرد و فاطیمه ی ئی ماره کرد، به وه ش خیزانیکی نویی باوه پداریان پیکهینا.

بہ لām لہ پووی ئابووریہ وہ زورہ ژار بوون و زورجار نان و خواردنیان نہ بوو تا نان بخون و بہ برستی دہ خوتن، جاریکیان چہ ند پوژیک نانی وایان نہ خواردبوو، ئہ وہ بوو بری گشت هات بو فاتیمة، ئہ ویش ئامادہی کردو هہ لیگرت تا پیغمبہر (ﷺ) هات بو مالیان تاکو لہ گہل باوکیشیدا پیکہ وہ بیخون، چونکہ دہ یزانی باوکیشی وه ئہ وان زورہی جارہ کان برسہ و نانیکی وایہ بیخوات، چونکہ لہ و ماوہ دا موسلمانان هہ ژار و کہ مدہ ست بوون.

لہ و ماوہ شدا خوای گہ ورہ مندالیکی جوان و نازداری پی بہ خشین کہ ئہ ویش حہ سہن بوو، پیغمبہر (ﷺ) خوی ناوی ئہ و مندالہی نا (حہ سہن) و بانگی فہرموو بہ گویدا و خورمای دا لہ لیوی و نزای بو کرد، هہ روہا مہ پیکی بو کرد بہ خیر.

پاش حہ سہنیش خوای گہ ورہ مندالیکی تری پیبہ خشین کہ ئہ ویش حوسہین بوو، ئہ م دوانہ دوو پریحانہ کہی پیغمبہر (ﷺ) بوون، پیغمبہر (ﷺ) دہیفہرموو حہ سہن و حوسہین گہ ورہی گہ نجانی بہ هہ شتن، پیغمبہر (ﷺ) زور خوشی دہ ویستن و زورجار دہ یگرتنہ باوہش و دہ یبردنہ وہ بو مالہ وہ و دواتریش دہ یبردنہ وہ بو لای دایکیان.

ئیتیر پیغمبہر (ﷺ) پوژانہ سہردانی مالی فاتیمةی دہ کرد و سہردانی عہی و فاتیمة و حہ سہن و حوسہینی دہ کرد و هہ ندی جاریش بہ یہ کہ وہ نانیاں دہ خوارد، لہ و ماوہ دا یہ کیل لہ خوشکہ نازیزہ کانی فاتیمة کہ ژنی ئیمامی عوسمان بوو بہ نہ خوشی کوچی دواپی کرد.

پہ ندو ئاموژ گاری:

۱- هہ ول بدہین بازار و ناپرہ حہ تی سہر شانی کہ سانی چواردہ ورمان نہ هیلین بہ تایبہ ت بازار و ناپرہ حہ تی دایک و باوکمان چونکہ زور ماندوو بوون بو ئیمہ و هہ رچاکہ یہ کیان لہ گہل بکہین هیشتا کہ مہ.

۲- ده بی له پیناوا ئیسلامدا بهرگه‌ی هه‌ر سه‌ختیه‌ک بگرین وه‌ک چۆن پیغه مبه (ﷺ) بهرگه‌ی سه‌ختیه‌کانی ده‌گرت.

۳- پیویسته فاتیمه و عه‌لی و حه‌سه‌ن و حوسه‌ینمان خو‌ش بو‌ین چونکه پیغه مبه‌ری خوا خو‌شی ویستون و نزای بۆ کردون.

جارێکیان هه‌ریه‌ک له فاتیمه و عه‌لی له‌تاو زۆر ماندوو بوونیان چوون تا لای پیغه مبه (ﷺ) سکا‌لا بکه‌ن له‌سه‌ر ناره‌حه‌تی ماندوو بوونیان، به‌لام پیغه مبه (ﷺ) له‌بری ئه‌وه‌ی خزمه‌تکاریان بۆ دابنێ نزای خیری فی‌رکردن، ئه‌وه‌ بوو له‌دوای ئه‌وه‌ ئیتر سه‌ختی و نا‌په‌حه‌تیان له‌سه‌ر نه‌ما چونکه به‌رده‌وام ئه‌و نزا به‌یان ده‌کرد.

به‌وجۆره فاتیمه له‌ناو ده‌وله‌تی ئیسلامی ناو مه‌دینه‌دا ژیا‌نی ده‌برده سه‌رو نزیک بوو له‌ باوکی و به‌رده‌وام سه‌ردانی به‌کتریان ده‌کرد تا ئه‌وه‌ی دوا‌جار پۆژی ناخو‌شی بووی کرده فاتیمه، ئه‌ویش ماوه‌ی نه‌خو‌شی و پۆژی کۆچی دوایی پیغه مبه (ﷺ) بوو.

ئه‌وه‌ بوو پیغه مبه (ﷺ) نه‌خو‌ش که‌وت، ئیتر فاتیمه به‌رده‌وام له‌لای بوو و خزمه‌تی ده‌کرد و خه‌فه‌تی بۆ ده‌خوارد، له‌ پۆژی وه‌فاتی پیغه مبه (ﷺ) دا فاتیمه که‌ نزیک بوو له‌ پیغه مبه‌ره‌وه (ﷺ) کاتی ده‌گریا پیغه مبه (ﷺ) چپه‌یه‌کی بۆ کرد و پیتی فره‌موو که‌ ده‌مریت، ئیتر فاتیمه ته‌واو ده‌ستی کرد به‌ گریان، ئینجا پیغه مبه (ﷺ) چپه‌یه‌کی تری بۆ کرد و پیتی فره‌موو له‌ که‌سوکارمدا تۆ به‌که‌م که‌سیت پیمده‌گه‌یه‌وه، فاتیمه‌ش بزه‌یه‌کی کرد و پیکه‌نی، ئه‌وه‌ بوو دوای وه‌فاتی پیغه مبه (ﷺ) هینده‌ی نه‌برد دوای شه‌ش مانگ له‌ وه‌فاتی باوکی فاتیمه‌ش نه‌خو‌ش که‌وت.

ئیمامی عه‌لی خزمه‌تی فاتیمه‌ی ده‌کرد، هه‌روه‌ها ئیمامی ئه‌بو‌به‌کریش ژنه‌که‌ی خۆی نارد بۆ لای فاتیمه تا له‌و ماوه‌یه‌دا خزمه‌تی فاتیمه بکات و ئاگای لیتی بیت،

.....
ئیمامی ئه‌بووبه‌کر که خه‌لیفه بوو خۆیشی ده‌چوو بۆ لای و سه‌ردانی ده‌کرد،
موسلمانانیش سه‌ردانیان ده‌کرد، به‌لام دواي چهند پۆژیک له نه‌خۆشیه‌که‌ی فاتیمه
کوچی دوايی کرد و گه‌رایه‌وه بۆ لای په‌روه‌ردگاری.

په‌ند و ئامۆژگاری

- ۱- هه‌رچهنده‌ که سه‌ نزیکه‌کانمان بمرن و به‌جیمان بهێڵن به‌لام ئه‌گه‌ر کرده‌وه‌مان
چاک بێت له پۆژی دوايیدا پشت به‌ خوا پێیان ده‌گه‌ینه‌وه.
  - ۲- مردن راستیه‌که هه‌یج که‌س ناتوانیت له ده‌ستی پابکات.
- .....

پرسیاره‌کان:

- ۱- دایک و باوک و خوشک و برای فاتیمه کێ بون؟
- ۲- فاتیمه چۆن موسلمان بوو؟
- ۳- ناوی منداله‌کانی فاتیمه چی بوون؟
- ۴- پۆژی ناره‌حه‌تیه‌که‌ی فاتیمه که‌ی بوو؟
- ۵- باسی مردنی فاتیمه بکه.
- ۶- ئه‌گه‌ر ئێستا لای فاتیمه بوویتایه چیت پێ ده‌وت؟

جه‌وتهم: نه‌نه‌سی کورپی مالیک

نه‌نه‌سی کورپی مالیک نه‌هاوه‌له‌ خو‌شه‌ویسته‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) بوو که ماوه‌یه‌کی زۆر خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوای ده‌کرد، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) نزای بو کرد خوایه‌ سامان و مندالی زیاد بکه‌و به‌ره‌که‌تی تی‌بخه‌ بۆی، ئیتر یه‌کپارچه‌ شاره‌زای چرکه‌ ساته‌کانی ژپانی بوو و به‌ تاسه‌وه‌ سوننه‌ته‌کانی وهرده‌گرت.

نه‌نه‌س مندالکی بچوک بوو، باوکی ناوی مالیک بوو، مالیک که‌سیکی بی‌باوه‌پو خوانه‌ناس بوو، زۆر په‌ق و توند بوو و له‌گه‌ل ئیسلامدا نه‌ده‌گونجا.

دایکی نه‌نه‌سیش ناوی ئوم سوله‌یم بوو، نه‌م ئافه‌رته‌ موس‌لمان بوو بوو، به‌لام مالیکی می‌ردی زۆری لیده‌کرد تا واز به‌ی‌تی له‌ ئیسلام، به‌لام نه‌م ئافه‌رته‌ له‌سه‌ر ئایینی ئیسلام به‌رده‌وام بوو و ئاماده‌ نه‌بوو وازی‌به‌ی‌تی.

پۆزیکیان مالیک تووپه‌ بوو بوو و له‌خۆیه‌وه‌ به‌ ژن و مندالدا هه‌لده‌شاخا، به‌و تووپه‌یی‌یه‌وه‌ چوویه‌ ده‌ره‌وه‌، له‌ پێگه‌یدا تووشی بوو به‌ تووشی یه‌کێ له‌ دوژمنه‌کانیه‌وه‌ له‌گه‌لیدا بووی به‌ شه‌پو‌ئه‌ و دوژمنه‌ش مالیکی کوشت، به‌وه‌ش نه‌نه‌س هه‌تیو که‌وت.

به‌لام دایکی له‌به‌رئه‌وه‌ی ژیر و باوه‌پدار و خواناس بوو هی‌نده‌ ئاگای له‌ نه‌نه‌س بوو نه‌یده‌هیشت بۆ ساتیکیش نه‌نه‌س هه‌ست به‌ بی‌باوکی بکات، به‌لکو به‌رده‌وام فی‌ری ئیسلامی ده‌کرد و خو‌شه‌ویستی خوا و پیغه‌مبه‌ری خوای له‌ دلیدا ده‌چاند.

ئیت نه‌نه‌س ته‌واو تامه‌ زۆری دیداری پیغه‌مبه‌ری خوا بوو، به‌لکو خوازیار بوو که‌مێک گه‌وره‌ بی‌ت و بچیت بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و به‌رده‌وام له‌ خزمه‌تیدا بی‌ت.

هی‌نده‌ی نه‌برد هه‌وال گه‌یشته‌ مه‌دینه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمانی داوه‌ به‌ هاوه‌لان کۆچ بکه‌ن بۆ مه‌دینه‌، ئیت نه‌نه‌س له‌ خو‌شیدا نه‌یده‌زانی چی بکات، چونکه‌ ده‌یزانی ئیت پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) دیت بۆ مه‌دینه‌.

پۆژانه ئه‌نه‌س له‌گه‌ڵ خه‌لگه‌که‌دا ده‌چوویه ده‌ره‌وه‌ی مه‌دینه و چاوه‌پێی هاتنی پیغه‌مبه‌ری خوای ده‌کرد، تا ئه‌وه‌ی پۆژی هاتنی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هات، ئیتر هه‌موان به‌ تاسه‌وه‌ چاویان له‌پێ بوو، ئه‌وه‌ بوو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هات و خه‌لکی به‌ جوانی پیشوازییان لێکرد.

دوای ئه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ مه‌دینه نیشته‌جێ بوو ئوم سوله‌یم ده‌ستی ئه‌نه‌سی گرت و هات بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و سه‌لامی کرد و وتی ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ئه‌م کوپه‌مم هه‌تاوه‌ تا خزمه‌ت بکات ده‌ی نزای خێرشێ بۆ بکه‌، پیغه‌مبه‌رش (ﷺ) نزای بۆ کرد و فهرمووی (خوایه سامان و مندالی زیاد بکه‌) ئه‌وکات ئه‌نه‌س ته‌مه‌نی بیست ساڵ بوو.

ئیتر به‌رده‌وام ئه‌نه‌س له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دا بوو و هه‌ر ئه‌رك و کاریکی پیغه‌مبه‌ری خوا هه‌بوایه ئه‌و پایدیه‌ پێاند.

ئه‌نه‌س زۆر سه‌رسامی بۆن و په‌نگ و کردار و گوشتاری پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو، جار هه‌بوو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌گه‌ڵ ئه‌نه‌س ده‌چوو بۆ مالی دایکی ئه‌نه‌س و سه‌ردانیان ده‌کرد.

پۆژێکیان پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئه‌نه‌سی نارد بۆ ئیشیک، ئه‌نه‌س چوو و ئیشه‌که‌ی کرد، دواتر چووویه‌وه بۆ لای دایکی، دایکی پرسیا‌ری لێکرد بۆچی دواکه‌وتی؟ وتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئیشی پێم هه‌بوو، وتی ئیشه‌که‌ی چی بوو؟ وتی ئه‌وه‌ نه‌یتنی پیغه‌مبه‌ری خوایه‌ و باسی ناکه‌م، دایکی وتی ئافه‌رین کوپم هه‌رگیز نه‌یتنی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) باس نه‌که‌یت.

ئه‌نه‌س باسی ژبانی خو‌ی له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌کرد و ده‌یوت ده‌ ساڵ له‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دا ژبام ته‌نها یه‌ك جاریش لێم توو‌په‌ نه‌بوو، به‌ لکو هه‌میشه‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ پووی خو‌ش و به‌ نه‌رم و نیانی قسه‌ی له‌گه‌ڵ ئه‌نه‌س کردووه‌،

ئەگەریش ئەنەس هەلەبەکی هەبوايە پیغه مبه‌ر (ﷺ) تەریقی نەدە کردەو بە لکو بە نەرمونیانی تییدەگە یاند.

پەند و ئامۆژگاری:

۱- پێویستە بە خۆشحالیەو خەزمەتی زانا و خواناسان بکەین و زانستیان لێوە رگرین.

۲- پێویستە هەمیشە نەیتی و شتە تایبەتیەکانی دەورووبەرمان بپارێزین بە تایبەت نەیتی زانا و مامۆستاگانمان وەک چۆن ئەنەس بە چاکی نەیتی پیغه مبه‌ری (ﷺ) دەپاراست.

بەوجۆرە ئەنەس بەردەوام لە مال و لە دەرەو و لە سەردان و شوێناندا لە گەڵ پیغه مبه‌ر (ﷺ) دا بوو تا ئەو کاتەی پیغه مبه‌ر (ﷺ) کۆچی دواوی کرد، ئێتر ئەو پۆژە سەختترین پۆژی ژبانی ئەنەس بوو.

دواوی وەفاتی پیغه مبه‌ر (ﷺ) ئەنەسی کۆپی مالیک هەشتاو ئەوەندە سال ژیا، چونکە پیغه مبه‌ر (ﷺ) نزای تەمەن درێژی بۆ کردبوو، ئەمەش بۆ موسڵمانان سوودی زۆر بوو، چونکە هەركات موسڵمانان کێشەبەکیان هەبوايە یان پرسیارێکیان بەهاتایەتە پێ خێرا دەچوون و پرسیاریان دەکرد لە ئەنەس.

لەو ماوەی ژیاویدا هەركات باسی هاتنی پیغه مبه‌ر (ﷺ) بۆ مەدینە بکرایە ئەنەس دلخۆش دەبوو، بەلام کاتی باسی کۆچی دواوی پیغه مبه‌ر (ﷺ) دەکرا دەستی دەکرد بە گریان و تەواو دلگران دەبوو.

زۆربەی کات و ژبانی ئەنەس بریتی بوو لە پەرستش و یادی خوا، زۆرجار هێندە نوێژی دەکرد تا قاچەکانی دەئاوسان، بەردەوام خەتمی قورئانی دەکرد و ژن و مەناله‌کە ی خۆی کۆدەکردنەو و نزای بۆ دەکردن.

ئەنەس هیندە‌ی تامە‌زۆ‌ی ئە‌وه بوو جارێ‌کی تر پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ببینیته‌وه و له‌گه‌ڵیدا بژیت هه‌موو شه‌وی‌ک خه‌وی پیوه‌ ده‌بینی، ئە‌نەس خۆ‌ی ده‌لێت هه‌موو شه‌وی له‌ خه‌ومدا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌بینم، دوا‌ی ئە‌م قسه‌ش ده‌ستی کرد به‌ گریان له‌ به‌ر دووری له‌ دیداری پیغه‌مبه‌ر (ﷺ).

ئە‌نەس له‌ سه‌رده‌می خه‌لیفه‌کانی راش‌دیندا پ‌رێ‌نکی زۆ‌ری لێ‌ده‌گیرا، به‌رده‌وام خه‌لکی سه‌ردانیان ده‌کرد و پرس‌یاریان لێ‌ده‌کرد، ئە‌ویش به‌سه‌رهاتی خۆ‌ی له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دا بۆ ده‌گ‌پ‌رانه‌وه، چونکه‌ له‌ناو هاوه‌لاند ئە‌نەس له‌ هه‌موان زیاتر شاره‌زای هه‌لسوکه‌وتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو.

ئە‌و باسی ئە‌وه‌ی ده‌کرد له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دا به‌ شه‌قامه‌کانی مه‌دینه‌دا گه‌پاون و پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) که‌ داویه‌تی به‌ لای منداآندا سه‌لامی لێ‌کردون و هه‌وائی پرس‌یون، قسه‌ی خۆ‌شی بۆ کردون و نا‌په‌حه‌تی له‌سه‌رشان لا‌بردون.

دوا‌ی ته‌مه‌نێ‌کی پ‌ر له‌ زانست و ئە‌زموون و په‌رس‌تش و خواناسی ئە‌نەسی کو‌پی مالی‌کیش کاتی ئە‌وه‌ی هات ژبانی دنیا به‌جێ‌به‌ێ‌لێ و پ‌وه‌و لای په‌روه‌ردگاری بگه‌رێته‌وه و جارێ‌کی تر بجێته‌وه خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و هاوه‌لانی کۆ‌چ کردو، ئە‌وه بوو دوا‌ی ته‌مه‌نێ‌کی زۆ‌ر و بوونی نه‌وه‌یه‌کی زۆ‌ر دوا‌جار کۆ‌چی دوا‌ی کرد.

په‌ند و ئامۆ‌ژگاری

- ۱- هه‌ول بده‌ین هه‌رده‌م له‌گه‌ڵ زانایان و خواپه‌رستان و که‌سانی چاک‌دا ژبان بیه‌ینه‌ سه‌ر و لێ‌یان دوور نه‌که‌وینه‌وه تا زیاترین ئە‌زموون و زانستیان لێ وهر‌بگیرن.
- ۲- ده‌بێ وە‌ک ئە‌نەس به‌ بیستنی کۆ‌چی دوا‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دل‌گران بین و تامه‌زۆ‌ری دیداری پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بین.

۳- ده‌بیت نۆر پیزی بچووکتەر له خۆمان بگرین، ئه‌وه‌تا پیغه مبه‌ر (ﷺ) که گه‌وره‌ی مرقایه‌تیه له گه‌ڵ مندالاندا وه‌ستاوه و سه‌لامی بۆ کردون و هه‌والی پرسییون و قسه‌ی بۆ کردون.

پرسیاره‌کان

- ۱- باوکی ئه‌نه‌س چۆن بوو؟ ئه‌ی چۆن مرد؟
- ۲- ئه‌نه‌س چۆن چوویه خزمه‌ت پیغه مبه‌ر (ﷺ)؟
- ۳- نزاکه‌ی پیغه مبه‌ر (ﷺ) بۆ ئه‌نه‌س چی بوو؟
- ۴- نه‌ینی پاراستنه‌که‌ی پیغه مبه‌ر (ﷺ) له‌لایه‌ن ئه‌نه‌سه‌وه باس بکه‌.
- ۵- ئه‌نه‌س چه‌ند ساڵ له‌گه‌ڵ پیغه مبه‌ر (ﷺ) بوو؟
- ۶- ئه‌نه‌س دوا‌ی وه‌فاتی پیغه مبه‌ر (ﷺ) چۆن ده‌ژیا؟
- ۷- ئه‌گه‌ر ئه‌نه‌س ئیستا لای تۆ بوا‌یه پرسیا‌ری چیت لێ‌ده‌کرد؟

هه‌شتم: خه‌پیاپی گۆری ئه‌ره‌ت

هاوه‌لێکی به‌رز و به‌پێزی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) خه‌ببایی کۆپی ئه‌ره‌ت بوو، ئه‌و هاوه‌له‌ به‌پێزه‌ی که‌ له‌ پێناو ئایینی خوادا چه‌ندین نا‌په‌حه‌تی و سزای چه‌شت و به‌ ئاسنی گه‌رم داخ ده‌کرا.

خه‌باب مندالێکی جوان و پۆخ سوک بوو، له‌ نێو که‌ سوکا‌ریدا ژیا‌نی ده‌برده‌ سه‌رو ده‌هات و ده‌چوو، له‌ نێو هۆزی به‌نی ته‌ممه‌دا ده‌ژیا، له‌ گه‌ڵ مندالان ده‌چوو به‌ ده‌رو یاری ده‌کرد، له‌ گه‌ڵ باوکی ده‌هات و ده‌چوو، لای دایک و باوکی خۆشه‌ویسته‌کی زۆری هه‌بوو.

پۆژێکیان خه‌باب چوو به‌ ده‌ره‌وه‌ و له‌ گه‌ڵ هاو‌پێکانیدا یاری ده‌کرد، که‌چی له‌ ناکاودا نه‌گه‌یه‌تی پووی کرده‌ ناوچه‌که‌یان و دو‌ژمنان هێرشیان بۆ هێنان و ژن و مندال و ئاژه‌له‌کانیان بردن، خه‌بابیش یه‌کێ بوو له‌و مندالانه‌ی که‌ دو‌ژمنان بردنیان و وه‌ک کۆیله‌ له‌ بازاری کۆیله‌ فرۆشاندا هه‌رزان فرۆشیان کردن.

ئێتر خه‌باب هه‌ر جاره‌و کۆیله‌ی که‌ سێک بوو و خزمه‌تی به‌ که‌ سێک ده‌کرد و زۆر ماندوو ده‌کرا، جاریکیان گه‌وره‌که‌ی خه‌باب به‌یاری دا بیبات بۆ مه‌که‌که‌ و بیفرۆشیت، خه‌بابیش ته‌نها ده‌بوو ملکه‌چی فه‌رمانی بی‌ت، ئه‌وه‌ بوو خه‌بابی برد و له‌ مه‌که‌که‌دا هه‌رزان فرۆشی کرد.

پرسیار: کێ خه‌بابی کړی؟

وه‌لام/ ئافه‌ره‌تێ هه‌بوو ناوی ئوم ئه‌نمار بوو چوو بوو ده‌یویست کۆیله‌یه‌ک بکڕیت، کاتێ خه‌بابی بینی سه‌یری کرد له‌ شێ ساغه‌ و ژیر دیاره‌، بۆیه‌ کړی و برده‌وه‌ بۆ ماله‌وه‌ و بۆ کار و خزمه‌تی خۆی به‌کاری ده‌هێنا.

ئوم ئه‌نمار ئافره‌تیکی خوانه‌ناسی بته‌رستی ژۆر خراپ بوو، ئیشی سه‌ختی ده‌کرد به‌ خه‌باب، کاتی که‌من خه‌باب گه‌وره‌ بوو ئه‌و ئافره‌ته‌ چوو بۆ لای ئاسنگه‌ریک و داوای لی‌کرد خه‌باب وه‌ك شاگرد وه‌ریگریت، ئه‌ویش پازی بوو.

ئیت‌ر خه‌باب پۆژانه‌ ده‌چوو بۆ لای ئه‌و ئاسنگه‌ره‌و لای ئه‌و فی‌ری دروست کردنی شمشیر بوو، هینده‌ به‌ جوانی فی‌ر بوو که‌ دروست کردنی شمشیری خه‌باب له‌ناو خه‌لکیدا باس ده‌کرا، ئه‌مه‌ وای‌کرد ئوم ئه‌نمار بیر له‌وه‌ بکاته‌وه‌ دووکانیکی تایبه‌ت بۆ خه‌باب دابنێ تا پاره‌ی زیاتری بۆ په‌یدا بکات، ئه‌مه‌ش هینده‌ی تر ئیشه‌که‌ی ئه‌و کوپه‌ی قورستر کرد.

هه‌ر له‌ سه‌ره‌تای ده‌رکه‌وتنه‌وه‌ خه‌لکی ژۆر سه‌رسام بوون به‌ ئاکاری جوان و ژیری و قسه‌ جوانی خه‌باب و ژۆر متمانه‌یان پیتی هه‌بوو، به‌وه‌ش ژۆبه‌ی خه‌لک بۆ پی‌ویسته‌یه‌کانیان ده‌چوون بۆ لای ئه‌و.

کاتی پیغمه‌مبه‌ر (ﷺ) هات ده‌نگ و باس له‌ناو خه‌لکدا بلایوویه‌وه‌ که‌ گه‌نجی ده‌رکه‌وتوو به‌ ناوی موچه‌مه‌د و ده‌لێت پیغمه‌مبه‌رم، خه‌باب که‌ ئه‌مه‌ی بیست ته‌زوو هات به‌ له‌شیدا و هه‌ستی کرد ئه‌مه‌ قسه‌یه‌کی گالته‌ نیه‌.

ئیمامی ئه‌بویه‌کر بوو به‌ رینیشاندهری خه‌باب، خه‌بابیش خیرا چوو بۆ لای پیغمه‌مبه‌ر (ﷺ) و له‌ خزمه‌تیدا دانیشت، که‌ پیغمه‌مبه‌ری خوای بی‌نی و گو‌نی لی‌گرت چاوه‌کانی پر بوون له‌ فرمیسک و ده‌ستی خسته‌ ده‌ستی پیغمه‌مبه‌ر (ﷺ) و موسلمان بوونی خۆی پاگه‌یاند، به‌وه‌ش خه‌باب بوو به‌ شه‌شهم موسلمانێ سه‌ر زه‌وی خوا.

په‌ند و ئامۆژگاری:

۱- ده‌بی‌ به‌ ته‌مه‌لی‌ دانه‌نیشین و چالاکانه‌ ئیش بکه‌ین و یارمه‌تی دایک و باوک و که‌سه‌کانمان بده‌ین.

۲- ده‌بی هیئنده ئاکار و په‌وشتمان جوان بی ه‌موان تامه‌زروی ئه‌وه بن ه‌ئسوک‌ه‌وتمان له‌گه‌ل بکه‌ن و لایان خو‌شه‌ویست بین.

به‌ره‌به‌ره ه‌ه‌والی موسلمان بوونی خه‌باب بل‌او‌بوویه‌وه، ه‌هر که ئوم ئه‌نمار ئه‌وه‌ی بیست خیرا چوو بۆ لای سیبایی برای، ئه‌ویش به‌ کۆمه‌لی گه‌نجه‌وه له‌گه‌ل ئوم ئه‌نماردا که‌وته پئی و ه‌اتن بۆ لای خه‌باب، به‌ توندی لییان ده‌دا و سزایان ده‌دا، جلی ئاسنینیان له‌به‌ر ده‌کرد و له‌به‌ر خۆردا دایانده‌نا، ئاویان پینه‌ده‌داو زۆر سزایان ده‌دا و داویان لی ده‌کرد قسه‌ بلی به‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، به‌لام خه‌باب ئاماده‌ نه‌بوو به‌ گوینان بکات.

هیئنده به‌ سه‌ختی سزای خه‌بابیان ده‌دا تا جارێکیان خه‌باب له‌ پئی ئیشه‌که‌یه‌وه چوو بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و وتی ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ئایا نزای سه‌رکه‌وتنمان بۆ ناکه‌یت؟ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پئی فهرموو (پیش ئیوه‌ که‌س ه‌ه‌بووه‌ چالی بۆ ه‌لکه‌نراوه‌ و خراوه‌ته‌ ناوی و دواتر مشار ه‌ینراوه‌ و به‌ مشار له‌سه‌ره‌وه‌ تا خوار له‌تیا‌ن کردووه‌، به‌خوا خ‌وای گه‌وره‌ ئه‌م ئایینه‌ سه‌رده‌خات... به‌لام ئیوه‌ په‌له‌ ده‌که‌ن) بۆیه‌ خه‌باب گه‌پایه‌وه‌ و بریاری دا دووباره‌ خۆپاگر بی تا خ‌وای گه‌وره‌ سه‌ریان ده‌خات.

جارێکیان خه‌باب شمشیریکی دروست کرد بۆ کابرایه‌کی بی‌باوه‌پ که‌ ناوی عاسی کوپی وائیل بوو، کاتی عاس ه‌اته‌وه‌ و شمشیره‌که‌ی برد خه‌باب داوی پاره‌که‌ی کرد، عاص وتی پارته‌ پئی ناده‌م تا وازنه‌هینی له‌ ئایینه‌که‌ی موحه‌مه‌د، خه‌بابیش وتی تا مردنیش به‌ ته‌مای ئه‌وه‌ بیت من ه‌هرگیز واز ناهینم له‌ ئایینی موحه‌مه‌د.

هیئنده‌ی نه‌برد خ‌وای گه‌وره‌ سزای خۆی نارد بۆ ئوم ئه‌نمارو حه‌قی خه‌بابی سه‌نده‌وه‌، ئه‌وه‌ بوو ئوم ئه‌نمار تووشی ژانه‌ سه‌رێک بوو که‌ نمونه‌ی وا له‌ که‌سدا نه‌بینرا بوو، ده‌بوو بۆ که‌ مک‌ردنه‌وه‌ی ئازاری سه‌ری ئاسن داخ بکرایه‌و بدرایه‌ له‌سه‌ری،

کور و کهسه‌کانی به‌رده‌وام بؤ پزیشک ده‌گه‌پان، به‌لام هه‌موو پزیشکه‌کان ده‌یانوت ته‌نها چاره‌سهری ئه‌وه‌یه به‌ئاسنی گهرم سهری داخ بکه‌ن، به‌وه‌ش خوای گه‌وره تۆله‌ی خه‌بابی له‌و ئافره‌ته‌ سه‌نده‌وه.

په‌ند و ئامۆژگاری:

۱- ده‌بئی له‌پیناو خوادا به‌رگه‌ی هه‌موو سه‌ختی و ئازاریک بگرین و له‌وه‌شدا منه‌ت نه‌که‌ین به‌لکو ئه‌وه ئه‌رکی ئیمه‌یه، وه‌ک چۆن پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پێی راگه‌یانندین پێش ئیمه‌ خه‌لکی زۆر به‌ سه‌ختی له‌سه‌ر پێیازی خوا سزا دراوین.

۲- خوای گه‌وره تۆله‌ له‌ سه‌تمکار ده‌کاته‌وه و مافی سه‌تم‌لێکراو وه‌رده‌گرێته‌وه، به‌لام ده‌بئی په‌له‌ نه‌که‌ین.

پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) که‌ بینی هاوه‌لانی زۆر سزا ده‌درین بپاریدا هاوه‌لان کۆچ بکه‌ن بؤ مه‌دینه، خه‌بابیش ویستی کۆچ بکات به‌لام له‌به‌ر نه‌خۆشی ئوم ئه‌نمار ناچار مایه‌وه و ده‌بوو پۆژانه ئاسن گهرم بکات و سهری ئه‌و ئافره‌ته‌ داخ بکات.

به‌لام دواى ماوه‌یه‌کی که‌م کۆچی کرد بؤ مه‌دینه و له‌ ده‌ست ئه‌و که‌سه‌ خراپ و ناپاکانه‌ پزگاری بوو، ئیتر به‌رده‌وام له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دا ده‌بوو و زانستی لیوه‌رده‌گرت و به‌ بینینی پوختساری پیرۆزی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئازاره‌کانی بیر نه‌ده‌مان.

له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دا به‌شداری غه‌زاکانی ده‌کرد، له‌ جه‌نگی به‌درو ئو خودیشدا به‌شداری کرد، له‌ جه‌نگی ئو خوددا بینی سیبایى برای ئوم ئه‌نمار که‌ سزای ئه‌وی ده‌دا له‌سه‌ر ده‌ستی پالّه‌وانی ئیسلام هه‌مه‌ی مامی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) کوژا.

به‌جۆره‌ خه‌باب هه‌موو ماوه‌ی ژیا‌نی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ مه‌دینه‌دا له‌ خزمه‌تیدا بوو، چ له‌ غه‌زاکان چ له‌ مزگه‌وت و کاتی نوێژ و جه‌ژنه‌کان و کاته‌کانی تریشدا، تا ئه‌و

کاته‌ی پۆزی وه‌فاتی پیغه مبه (ﷺ) هات ئیتر به‌کپارچه ئازار و دلگرانی خه‌بابی داگرت، به‌لام خۆپاگرانه برپای به‌وه هه‌بوو ده‌بی هه‌موومان بگه‌پینه‌وه بو لای خوا. خه‌باب له‌ سه‌رده‌می خه‌لیفه‌کانی پیغه مبه (ﷺ) دا ژیا و خه‌لیفه‌کان و هاوه‌لانیش ندر پزیزان ده‌گرت، جارێکیان چوو بو لای عومه‌ری کورپی خه‌تتاب، باسی به‌سه‌رهاتی خۆی بو کرد که بی‌هاوه‌پان ئاگرێکیان بو کردۆته‌وه و خستویانه‌ته سه‌ر ئاگره‌که و بی‌هاوه‌پێک قاجی له‌سه‌ر سنگی داناوه تا به‌ته‌واوی پشتی بسووتی، دواتر پشتی خۆی نیشانی ئیمامی عومه‌ردا و ئیمامی عومه‌ریش ده‌ستی کرد به‌گریان. دوا‌ی ته‌مه‌نێکی زۆری پر له‌ خزمه‌تکردن به‌ ئایینی خوا خه‌باب به‌ نه‌خۆشی له‌ ته‌مه‌نی هه‌فتا و سێ سالی‌دا له‌ کووفه‌ مرد و ئیمامی عه‌لی نوێژی له‌سه‌ر کرد و له‌ کووفه‌ ته‌رمه‌که‌ی ئه‌سه‌په‌رده‌ کرا.

په‌ند و ئامۆژگاری:

- ۱- خوا ناهێڵێت سته‌مکار بێ تۆله له‌ ژيان ده‌رچێت وه‌ك چۆن به‌ به‌رچاوی خه‌بابه‌وه سزای ئه‌بن سيباعی دا.
- ۲- گه‌وزه‌ترین خه‌فەت و ئازاری هه‌ر موسڵمانێ ده‌بی مردنی پیغه مبه (ﷺ) بێ.

پرسیارەکان:

- ۱- خەباب چۆن کرا بە کۆیلە؟
- ۲- ئوم ئەنمار کێ بوو؟
- ۳- خەباب چۆن موسڵمان بوو؟
- ۴- چۆن خوا مافی خەبابی سەندەو؟
- ۵- باسی سزای خوا بۆ سەر ئوم ئەنمار بکە.
- ۶- چیرۆکەکەی خەباب بۆ عومەر چی بوو؟
- ۷- دەتوانیت وەک خەباب خۆراگر بیت؟

فۆیه‌م

حه‌مزه‌ی کۆری عه‌بدولموته‌لیب

حه‌مزه‌ مامی پیغه‌مبه‌ری خوا و گه‌وره‌ هاوه‌لی خۆشه‌ویست و برای شیرى پیغه‌مبه‌ری خوا و شیرى خواو پیغه‌مبه‌ره‌کەى و گه‌وره‌ی شه‌هیدانه، ئەو که‌سایه‌تیه‌ خۆشه‌ویستی پیغه‌مبه‌ری خوا به (ﷺ).

حه‌مزه‌ کۆری عه‌بدولموته‌لیب و برای عه‌بدولابوو، عه‌بدولاش باوکی پیغه‌مبه‌ری خوا بوو، واته‌ هه‌مزه‌ مامی پیغه‌مبه‌ری خوا بوو، هه‌روه‌ها یه‌ک ئافره‌ت شیرى داوه‌ به‌ هه‌مزه‌ و پیغه‌مبه‌ری خواش که‌ ناوی ئەو ئافره‌ته‌ سه‌ویه‌ بوو، به‌و پییه‌ هه‌مزه‌ و پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) برای یه‌کترن، هه‌روه‌ها ته‌مه‌نی هه‌مزه‌ له‌ گه‌ل ته‌مه‌نی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ یه‌که‌وه‌ نزیک بوو.

پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) زۆر هه‌مزه‌ی خۆشه‌ویست و به‌ چاوی پێژ و گه‌وره‌یه‌وه‌ سه‌یری ده‌کرد، هه‌مزه‌ش به‌ هه‌مان شیوه‌ زۆر پیغه‌مبه‌ری خواى خۆش ده‌ویست.

حه‌مزه‌ له‌ ناو شارى مه‌که‌که‌دا که‌ سێکی ناودار بوو و زۆر ئازا و دلێر بوو، هه‌ر که‌ ناوی هه‌مزه‌ به‌هاتایه‌ که‌س نه‌یده‌وێرا به‌رامبه‌ری بوه‌ستیت، هه‌روه‌ها زۆر پێزی لێده‌گیرا و قسه‌ی لای هه‌موان گرنگ بوو، ئیتر وه‌ک سه‌رکرده‌یه‌کی دیاری ناو ئەو شاره‌ وابوو.

هه‌روه‌ها هه‌مزه‌ له‌ تیرهاویشته‌ندا ناویانگی هه‌بوو و زۆر هه‌زی له‌ پاوکردن بوو، زۆریه‌ی پۆژه‌کان ده‌چوو بۆ ده‌ره‌وه‌ی شار بۆ پاوکردن و تا ئێواره‌ له‌وێ سه‌رقالی پاوکردن ده‌بوو ئینجا ئێواره‌ ده‌گه‌رایه‌وه‌.

پۆژان ده‌چوون و ژيان له‌ مه‌که‌که‌دا به‌و شیوه‌ به‌رده‌وام بوو تا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) که‌وته‌ گه‌یاندنی په‌یامی خوا به‌ خه‌لک و بێباوه‌پانیش به‌ سه‌ختی درایه‌تییان ده‌کرد، هه‌مزه‌ش ئاگاداری بوو نه‌ک زیانیکی پێ بگه‌یه‌نن، به‌لام هێشتا موسلمان نه‌بوو بوو،

به لām خوای گه وره دواچار هۆکارێکی په خساند تا هه مزه موسلمان بێ، پۆژێکیان هه مزه وهك جارێ خۆی ئاماده كرد و چهكی هه لگرت و چوو به ده ره وه بۆ پاو كردن.

پرسیار: چه كه كه ی هه مزه چی بوو؟

وه لām / هه مزه تیروكه وانی پێ بوو چونكه بۆ پاو ده چوو نهك بۆ جهنگ.

هه مزه چوو بۆ پاو و تا درهنگانی سه رقائی پاو كردن بوو، له و كاته دا پیغه مبه (ﷺ) له شوێنێك بوو كه پێی دهوتری (هه فا)، ئه بو جه هه هات و دای به لای پیغه مبه‌ری خواداو قسه‌ی ناشیرینی پێ وت و به قسه‌ی ئابه‌جی پیغه مبه‌ری خوای ئازاردا، به لām پیغه مبه‌ر (ﷺ) هیچ وه لāmی نه‌دایه وه به دڵگرانی به ره و ماله وه چوو به وه.

له و كاته دا ئافره‌تیکی كۆیله هه بوو گویی له و قسانه بوو، كاتی هه مزه گه‌پایه وه وهك جاری جارێ چوو بۆ لای كه‌عه تا ته‌وافی كه‌عه بكات، له پێگه‌یدا سه‌ردانی كۆپی دانیشتنی خه‌لكی قوربه‌شی كرد، له وێ له لایه كه وه ئه و ئافره‌ته‌ی بیینی، ئافره‌ته‌كه وتی ئه‌ی هه مزه ئه‌گه‌ر ته‌بیینی چۆن ئه‌بو جه هه له هه فا دا موچه مبه‌دی ئازار ده‌دا و قسه‌ی پێ ده‌وت و موچه مبه‌دیش وه لāmی نه‌دایه وه و چوو به وه بۆ ماله وه.

هه مزه تووڤه بوو و زۆر به تووڤه‌یی چوو به ده‌ر تا خۆی گه‌یانده لای كه‌عه و سه‌یری كرد له دوو ره وه ئه‌بوو جه هه ل دانیشتووه، هه مزه به ره و پووی چوو و به كه‌وانه كه‌ی به‌توندی دای به سه‌ری ئه‌بوو جه هه لدا و دواتر وتی قسه به موچه مبه‌د ده‌لێیت؟ مه‌گه‌ر نازانیت من له سه‌ر ئایینی ئه‌وم و ئه‌و چی ده‌لێیت من وا ده‌لێم؟ ده‌ی ئه‌گه‌ر بپاویت و هیچ پێ ده‌كرێ شتی بكه.

به‌وجۆره هه مزه له به‌رچاوی هه‌ماندا موسلمان بوونی خۆی پاگه‌یاند و خوای گه‌وره‌ش هه‌نده‌ی تر به‌هۆی هه‌مزه وه ئایینی ئیسلامی سه‌رخست و بێباوه‌پانیش نه‌یان توانی به‌رامبه‌ر به هه‌مزه هیچ شتی بكه‌ن.

په‌ند و ئاموژگاری:

۱- ده‌بی هه‌ول بده‌ین ئازا و دلیر و نه‌ترس بین تا بتوانین ئه‌وه بو خزمه‌تی ئیسلام به‌کار به‌ینین وه‌ک چۆن حه‌مه‌ به‌رامبه‌ر بی‌باوه‌پان دلیری نواند و موسلمانانی سه‌رخست.

۲- نابێ به‌ هیچ جوړی پێ بده‌ین که‌س به‌ خراپه‌ ناوی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ینێ و هه‌ر که‌س وایکرد ده‌بی تێی بگه‌یه‌نین ئه‌گه‌ر به‌رده‌وام بوو ده‌بی به‌ توندی پێی لێگیرین.

پاش ماوه‌یه‌کی زۆر مانه‌وه‌یان له‌ مه‌ککه‌ به‌هۆی ئه‌وه‌ی بی‌باوه‌پان وازیان نه‌ده‌هێنا له‌ ئازاردانی موسلمانان بۆیه پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بریاریدا موسلمانان کۆچ بکه‌ن بۆ مه‌دینه تا بتوانن له‌وێ به‌بی ئازاردان بژین و ده‌سه‌لاتێک دروست بکه‌ن و له‌وێهه بانگه‌وازی ئیسلامی ب‌لاوبکه‌نه‌وه‌.

له‌نیۆ ئه‌و موسلمانانه‌شدا که‌ کۆچیان کرد حه‌مه‌ش کۆچی کردو هاتن له‌ مه‌دینه نیشه‌جێ بوون و چاوه‌پێی هاتنی پیغه‌مبه‌ری خویان ده‌کرد، کاتێ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هات به‌ گه‌رموگوری و خۆشحالی‌ه‌وه‌ پێشوازییان لێکرد.

پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) خه‌ڵکه‌ موسلمانانه‌کی مه‌ککه‌ و مه‌دینه‌ی کردن به‌ برای یه‌کتر، به‌وجۆره‌ حه‌مه‌ و زه‌یدی کوپی حارسه‌ بوون به‌ برای یه‌کتر و هه‌موو شتیکیان بۆ یه‌کتر ده‌بوو، پێکه‌وه‌ ئیشیان ده‌کرد و پێکه‌وه‌ به‌ره‌مه‌یان دا به‌ش ده‌کرد.

دوای ماوه‌یه‌ک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بریاریدا تۆله‌ بکاته‌وه‌ له‌ قوربه‌یش و هیزیان لاواز بکات، ئه‌وه‌ بوو کاروانێکی قوربه‌یشه‌کان له‌ شامه‌وه‌ ده‌گه‌ڕایه‌وه‌ و ئه‌بووجه‌ ه‌لیش له‌ناو ئه‌و کاروانه‌دا بوو، بی‌باوه‌په‌کان سێ سه‌د که‌س بوون، کاتێ گه‌یشته‌ ناوچه‌یه‌ک

که پیتی ده‌وترا سه‌یفولبه‌حر پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چه‌مزه‌ی کوپی عه‌بدولموت‌ه‌لیبی له‌گه‌ل کومه‌لئی موسلماندا نارد تا پئی نه‌ده‌ن بیباوه‌ره‌کان بگه‌رینه‌وه بۆ مه‌ککه .

پرسیار: ئه‌مه له چ کاتی‌کدا بوو؟

وه‌لام: ئه‌مه له مانگه‌ ره‌مه‌زانی یه‌که‌م سالی کوچ کردنی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دا بوو. چه‌مزه و موسلمان‌ه‌کان پێیان گرت به‌ ئه‌بووجه‌هل و بیباوه‌ره‌کانی قوهریش، به‌لام که‌سێک به‌ ناوی مه‌جدی هات و که‌وته‌ نێوانیان و نه‌یه‌شتت جه‌نگ بکه‌ن، بۆیه‌ هه‌ر کامیان به‌ پیتی خۆیاندا چوون.

به‌لام چه‌مزه داخی دلئی به‌رامبه‌ر بیباوه‌ره‌کان زۆر بوو و چاوه‌پێی ده‌رفه‌تی بوو تا تۆله‌ی ئه‌و سه‌تمه‌یان لێ بکاته‌وه، ئه‌وه‌بوو جه‌نگی به‌درهاته‌ پئی و پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌گه‌ل ژماره‌یه‌که‌ له‌ هاوه‌لاندایا له‌ به‌دردا به‌رامبه‌ر به‌ بیباوه‌ره‌کان وه‌ستانه‌وه، ئه‌وه‌ش یه‌که‌م جه‌نگی راسته‌وخۆی نێوان موسلمانان و بیباوه‌ره‌کان بوو.

پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) سوپای موسلمانانی به‌ چاکی ئاماده‌ کرد و نزای خیری بۆ کردن، بیباوه‌ره‌کانیش ژماره‌یان سێ به‌رامبه‌ری موسلمان‌ه‌کان بوو، بیباوه‌ره‌کان داویان کرد سه‌ره‌تا سێ موسلمان به‌رامبه‌ر به‌ سێ بیباوه‌ر بجه‌نگن، ئه‌وه‌ بوو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چه‌مزه و عوبه‌یده‌ی کوپی حارس و عه‌لی کوپی ئه‌بو تالیبی نارد، بیباوه‌ره‌کانیش بریتی بوون له‌ عوتبه‌ و شه‌یبه‌ و وه‌لید.

خێرا چه‌مزه هه‌لمه‌تی برد و شه‌یبه‌ی گوشت، ئه‌مه‌ش یه‌که‌م سه‌رکه‌وتنی موسلمانان بوو، ئینجا عه‌لیش هه‌لمه‌تی برد و وه‌لیدی گوشت، ئه‌مه‌ش بوو به‌ دووه‌م سه‌رکه‌وتنی موسلمانان، ئینجا ئه‌بووعوبه‌ده‌ و عوتبه‌ یه‌کتریان بریندار کرد، خێرا چه‌مزه و عه‌لی دایان له‌ عوتبه‌، به‌مه‌ش موسلمانان سه‌رکه‌وتن، ئینجا جه‌نگ پوویدا و تیایدا چه‌مزه دلیرییه‌کی بیۆینه‌ی نواند و له‌ئه‌نجامدا موسلمانان سه‌رکه‌وتن و بیباوه‌ره‌کان شکان.

په‌ند و ئامۆژگاری:

۱- دروست کردنی ده‌سه‌لاتی ئیسلامی بۆ په‌یره‌وکردنی فه‌رمانی خوا ئه‌رکی هه‌موانه وه‌ك چۆن هاوه‌لان و پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) كۆچیان كرد بۆ مه‌دینه تا له‌ویوه فه‌رمانی خوا بچه‌سپێنن.

۲- موسڵمان ویستی جه‌نگ و سته‌می نیه، به‌لام ئه‌گه‌ر سته‌می لێكراو لێیدرا ده‌بێ زۆر به‌هیزانه‌ دوژمن تێك‌بشكێنی وه‌ك چۆن پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و هاوه‌لان له‌ به‌دردا وایانكرد.

بیباه‌پان ئه‌م شكسته‌یان له‌بیر نه‌چوو، بۆیه خۆیان كۆكرده‌وه و هه‌م‌تر هاتنه‌وه بۆ جه‌نگ، ئه‌وه بوو جه‌نگی ئوحد له‌نیوان موسڵمانان و بیباه‌پاندا پوویدا. ئافره‌تی كه‌سیکی به‌ناوی وه‌حشی دانا‌بوو تا جه‌مزه بكوژیت، جه‌مزه له‌ سه‌ره‌تاوه زۆر دلێرانه جه‌نگاو ژماره‌یه‌ك بیباه‌ه‌پی كوشت و گورزی سه‌ختی وه‌شاند له‌ بیباه‌ه‌پان. به‌لام وه‌حشی پرمیکی وه‌شاند و دای له‌سه‌ر سنگی جه‌مزه و شه‌هیدی كرد، ئینجا دوا‌ی جه‌نگه‌كه ئافره‌ته‌كه‌ چوو و سکی جه‌مزه‌ی هه‌لدپی و جگه‌ر و دلی ده‌ركرد و ته‌رمه‌كه‌ی شیواند، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) زۆر به‌وه‌ دلگران و بی‌تاقه‌ت بوو و جه‌مزه‌ی به‌ گه‌وره‌ی شه‌هیدان دانا.

په‌ند و ئامۆژگاری:

ده‌بێ له‌پێناو ئیسلامدا هه‌موو شتی‌كمان بکه‌ین به‌ قوربانی ته‌ئانه‌ت ئه‌گه‌ر شه‌هید بوونیشتمان بێ له‌پێناو خوادا.

پرسیاره کان

- ۱- خزمایه تی هه مزه و پیغه مبه (ﷺ) چی بوو؟
- ۲- هه مزه چۆن موسلمان بوو؟
- ۳- موسلمانان یوچی کۆچیان کرد یو مه دینه؟
- ۴- باسی پۆلی هه مزه بکه له جهنگی به دردا.
- ۵- هه مزه چۆن شهید کرا؟
- ۶- ده توانیت به سه رهاتی هه مزه یو که سێک باس بکه یت؟

ده‌یه‌م: نه‌سمای کچی نه‌پروویدگر

ئه‌سما ئه‌و ئافره‌ته‌ هاوه‌له‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا و ژنه‌ خواناسه‌ بوو که کچی خۆشه‌ویستی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و خوشکی دایکی باوه‌پداران و ژنی یه‌کێ له‌ گه‌وره‌ هاوه‌لان و دایکی یه‌کێ له‌ گه‌وره‌ هاوه‌له‌ خواناسه‌کان بوو، ئه‌و ئافره‌ته‌ بوو که لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) زۆر به‌ریز بوو و پیغه‌مبه‌ری خوا موژده‌ی به‌هه‌شتی پێدا کاتی فرموی له‌بری ئه‌و دوو پشتینه‌ت له‌ به‌هه‌شتدا خوا پاداشتت ده‌داته‌وه‌.

ئه‌سما کچی ئه‌بووبه‌کری صدیق بوو، ئه‌بووبه‌کری صدیقش هاوڕێی نزیك و خۆشه‌ویستی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و دواتریش خه‌لیفه‌ی یه‌که‌می موسلمانان بوو، ئه‌و ئه‌بووبه‌کری که له‌ قورئاندا باسی کراوه‌ و پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) موژده‌ی به‌هه‌شتی پێداوه‌وه‌موو هاوه‌لانی‌ش به‌ گه‌وره‌ی خۆیان سه‌ریان ده‌کرد.

کاتی ئه‌بووبه‌کری صدیق هه‌والی بیست پیغه‌مبه‌ری خوا بووه‌ به‌ پیغه‌مبه‌ر به‌ی دوودلی و پارایی باوه‌ری پته‌ینا و بوو به‌ یه‌کێ له‌ گه‌وره‌ترین بانگه‌وازه‌کان بۆ ئایینه‌که‌ی خوا، ئیتر چه‌ندین که‌س له‌سه‌ر ده‌ستی ئیمامی ئه‌بووبه‌کر موسلمان ده‌بوون، یه‌کێ له‌و که‌سانه‌ش که موسلمان بوو نه‌سمای کچی بوو.

ئه‌بووبه‌کر ده‌ستی نه‌سمای گرت و بردی بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و وتی ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ئه‌مه‌ نه‌سمای کچه‌ هه‌تاومه‌ ده‌یه‌وێت موسلمان بێت، ئه‌سماش له‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دا موسلمان بوو و به‌وپه‌ڕی خۆشحاله‌یه‌وه‌ بوو به‌ یه‌کێ له‌ به‌رگریکارانی ئیسلام.

ئیمامی ئه‌بووبه‌کر که‌سیکی ناودارو ناسراوی ناو مه‌ککه‌ بوو و سامانی زۆریشی هه‌بوو، بۆیه‌ ئه‌سماو خوشک و مال و منالیشیان له‌ خۆشیدا ده‌ژییان، هاوکات باوکی ئه‌بووبه‌کر هه‌شتا مابوو و نه‌مردبوو، ئه‌سمایش زۆر به‌ چاکی خزمه‌تی ده‌کرد چونکه‌ باپیری بوو، ده‌یزانی پۆژی دێ ئه‌ویش ده‌چی به‌ته‌مه‌ندا و به‌ ئه‌رکیکی ئایینی ده‌زانی تا خزمه‌تی باپیری بکات هه‌رچه‌نده‌ باپیری موسلمان نه‌بووبوو.

پیغمه‌مبه‌ر (ﷺ) پۆژانه جارئ یا دووجار ده‌چوو بۆ مائی ئیمامی ئەبووبه‌کر تا ببینی، به‌وه‌ش ئەسما پۆژانه پیغمه‌مبه‌ری خوای ده‌بینی، ئیتر ئەسما هه‌میشه‌ نزیك بوو له‌ دوو که‌سی زۆر گه‌وره‌ و خواناسه‌وه‌، به‌که‌میان پیغمه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)، دووه‌میشیان ئەبووبه‌کری باوکی.

به‌مجۆره‌ پۆژان ده‌هاتن و ده‌چوون تا ئەو کاته‌ی پیغمه‌مبه‌ر (ﷺ) مۆله‌تی دا به‌ موسلمانان کۆچ بکه‌ن بۆ مه‌دینه‌، دواتر پیغمه‌مبه‌ر (ﷺ) و ئیمامی ئەبووبه‌کر بریاریاندا کۆچ بکه‌ن، له‌و کاته‌دا ئەسما که‌وته‌ ئاماده‌کردنی تویشوو و که‌لوپه‌ل بۆیان، دوا‌یی ویستی که‌لوپه‌له‌که‌یان بۆ بپنجیته‌وه‌ ه‌یچی بۆ ئەوه‌ شک نه‌برد، بۆیه‌ پشتوینه‌که‌ی خۆی لیکرده‌وه‌و کردی به‌ دوو له‌ته‌وه‌ و ه‌ردوو تویشوو‌ه‌که‌ی پپجابه‌وه‌، ئیتر ئەسما به‌ خاوه‌ن دوو پشتوینه‌که‌ ناسرا چونکه‌ پیغمه‌مبه‌ر (ﷺ) موژده‌ی پێدا له‌بری ئەوه‌دا خوای گه‌وره‌ له‌ به‌هه‌شتدا دوو پشتوینی پێ ده‌به‌خشێ.

کاتێ پیغمه‌مبه‌ر (ﷺ) و ئیمامی ئەبووبه‌کر کۆچیان کرد، بێباوه‌پان ده‌گه‌پان به‌ شوینیاندا تا بیانگرن، به‌لام ئەوان تازه‌ له‌ شار ده‌رچوو‌بوون، ئەبووجه‌هل و بێباوه‌په‌کان هاتنه‌ به‌رده‌رگای مائی ئەبووبه‌کر و ته‌قه‌یان دا له‌ ده‌رگا، ئەسما هاته‌ده‌ر و وتی چیتان ده‌وی؟ وتیان کوا باوکت؟ وتی من چووزانم؟ خیرا ئەبووجه‌ه‌لی گومرا زلله‌یه‌کی توندی لێدا، ئەمه‌ له‌ کاتی‌کدا ئەوکات ئەسما سکی پێ بوو به‌ عه‌بدو‌لای مندالیه‌وه‌.

پرسیار: ئایا ئەوکات ئەسما شووی کردبوو؟

وه‌لام/ به‌لێ ئەسما پێشتر شووی کرد بوو به‌یه‌کێ له‌ هاوه‌له‌ به‌رێزه‌کان که‌ زوبه‌یری کوپی عه‌وام بوو، له‌و می‌رده‌ی سکی کرد به‌ عه‌بدو‌ل‌اوه‌ که‌ دواتر عه‌بدو‌لا بوو به‌ هاوه‌لێکی زۆر گه‌وره‌ و خواناس و دوا‌ی خه‌لیفه‌کان بوو به‌ سه‌رکرده‌ی موسلمانان.

دوا‌ی ئەوه‌ ئەسما له‌ مال باوکی بوو، باپیری که‌ ه‌یشتا موسلمان نه‌بوو‌بوو وتی ئەسما ئەبووبه‌کر که‌ چووه‌ ه‌یچ پاره‌ی بۆ به‌جیه‌شتووین، ئەسما ده‌یزانی ئەبووبه‌کر ه‌یچی به‌جیه‌شتوووه‌ به‌لام بۆ ئەوه‌ی باپیری بیتا‌قه‌ت نه‌بی و قسه‌ به‌ باوکی نه‌لێ

وتی به لئی، بری ورده به ردی کرده ناو تووره که یه ک و وتی ئه وه پاره یه بوئی به جیهیشتوین، باپیریشی له به ره ئه وه ی کویر بوو بیده نگ بوو و وتی باشه .
ئه سما پاش ماوه یه ک بریاری کوچی داو به سکی پرده وه کوچی کرد بو مه دینه، له مه دینه عه بدولای کوپی له دایک بوو، ئه وه ش یه که م مندالی کوچه ران بوو که له مه دینه له دایک بوو.

پرسیار: ئه سما دوا ی چه ند که س موسلمان بوو؟
وه لام/ ئه سما حه قده هم که س بوو که موسلمان بوو بوو.
به وجۆره ئه سما له مه دینه شدا به باوه پو خواناسیه وه ژیا نی ده برده سه ر و هه رده م خزمه تی ده کرد به ئایینی خوا و ترسی نه بوو له سه ختیه کانی ژیا ن، به لکو هه ر سه ختیه کی ژیا نی قبول ده کرد ته نها له پیتنا و ئه وه ی په زامه ندی خوا به ده ست بیتی.
هه روه ها ئه سما خوشکی دایکی باوه پداران عایشه بوو، عایشه ژنی پیغه مبه (ﷺ) و دایکی باوه پداران و خوشکی ئه سما و کچی ئیما می ئه بوبه کر بوو، نه مه ش گه وره ییه کی تر بوو بو ئه سما که خوشکیکی وای هه بئ.

ئه سما زۆر به جوانی عه بدولای په روه رده کرد و فیری بنه ماکانی ئیما ن و خواناسی ده کرد، راستیه کانی ژیا ن و گه وره یی ئیسلامی فیرده کرد، قورئانی پیروزی پی ده خویند و پی له به رده کرد، عه بدولای ده برده خزمه ت پیغه مبه (ﷺ) و به هه موو شیوه یه ک هه ولیده دا به جوړی ئه و کوپه ی په روه رده بکات که که سیکی خواناس و چاک و گه وره ی لی ده ریجیت.

ئه سما به وجۆره ژیا تا پیغه مبه ری خواش (ﷺ) کوچی دوا یی کرد.
له سه رده می خه لیفه ئه بوبه کری باوکیشیدا ژیا و هه ولی ده دا یارمه تیده ری باوکی بئ، دواتر باوکیشی کوچی دوا یی کرد، له سه رده می ئیما می عومه ر و ئیما می عوسما ن و ئیما می عه لی و ئیما می حه سه نیشدا به هه مان شیوه ژیا.

نیت‌ر به‌ره‌به‌ره که‌سه ئازیز و به‌پیزه‌کانی به‌جیان ده‌هیش و ئه‌ویش به‌ره‌و پیری ده‌چوو، عه‌بدولای کورپشی بوو به‌ پیاویکی نمونه‌یی و خواناس و له‌پیناو خوادا هه‌ولای دهدا، عه‌بدولای بوو به‌ سه‌رکرده‌ی موسلمانان له‌ مه‌ککه و مه‌دینه‌دا. به‌لام دواچار له‌ جه‌نگینکا عه‌بدولای کورپی شه‌هید بوو، دایکیشی ته‌واو دلگران بوو، چاوه‌کانیشی له‌ده‌ستدا بوون و کویر بووبوو، ئه‌وه‌بوو دوا‌ی ده‌ شه‌و له‌ کوژرانی کورپه‌که‌ی ئه‌ویش له‌ ته‌مه‌نیکی دوور و دریزی سه‌د سالی‌دا کۆچی دوا‌یی کرد.

په‌ند و ئامۆژگاری:

- ۱- ده‌بێ له‌پیناو ئیسلامدا به‌رگه‌ی هه‌موو سه‌ختی و ناره‌حه‌تیه‌کان بگرین.
- ۲- ده‌بێ به‌ چاکی و جوانی خزمه‌تی دایک و باوک و باپیر و دایه‌گه‌وره‌مان بکه‌ین چونکه‌ ئه‌وه‌ فه‌رمانی خوایه‌.
- ۳- پێویسته‌ کاتی که‌سه ئازیزه‌کانمان ده‌مرن خۆراگر و سوپاسگوزار بین وه‌ک چۆن ئه‌سما وای ده‌کرد.

پرسیاره‌کان:

- ۱- ئه‌سما کچی کئی بوو؟
- ۲- ئه‌سما که‌ی و چۆن موسلمان بوو؟
- ۳- ناوی می‌رده‌که‌ی ئه‌سما چی بوو؟
- ۴- کۆچکردنی ئه‌سما بۆ مه‌دینه‌ باس بکه‌.
- ۵- باسی مردنی ئه‌سما بکه‌.
- ۶- ئایا خه‌ز ده‌که‌یت هێنده‌ی ئه‌سما ته‌مه‌نت دریز بێ؟

پاڤۆزه‌هم. ئه‌په‌رۆزه‌ری غیفاری

یه‌کێ له‌ گه‌وره‌ هاوه‌لانی خۆشه‌ویستی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئه‌بۆزه‌ری غیفاری بوو، هێنده‌ له‌خوا ترس و دنیا نه‌ویست بوو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌یفه‌رموو کێ ده‌یه‌وێ سهری خاکیبونی عیسا بکات با سهری ئه‌بۆزه‌ر بکات، ئه‌بۆزه‌ریش هه‌رده‌م له‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دا بوو و پشتی کردبوویه دنیا و له‌و په‌ری خواپه‌رستیدا بوو. ئه‌بۆزه‌ر له‌ناو هۆزی غیفاردا ده‌ژیا، ئه‌و هۆزه‌ له‌ناو خه‌لکدا ناوبانگیان باش نه‌بوو و زۆربه‌ی خه‌لک له‌و هۆزه‌ بێزار بوون و به‌ چاوی خراپه‌وه‌ سه‌ریان ده‌کردن.

پرسیار: بۆچی هۆزی غیفار ناوبانگیان باش نه‌بوو؟

وه‌لام/ چونکه‌ ئه‌و هۆزه‌ ناسرا بوون به‌ پێ و جه‌رده‌، له‌سه‌ر پێدا ده‌وه‌ستان و هه‌ر کاروانێک به‌هاتایه‌ پێیان لێده‌گرت و شتیکیان لێ ده‌سه‌ندن، ئه‌گه‌رنا هه‌رچییان پێبووایه‌ لێیان ده‌بردن.

به‌لام ئه‌بۆزه‌ر وه‌ک هۆزه‌که‌ی نه‌بوو و ئه‌و کاته‌ش له‌سه‌ر ئایینی جاران خواپه‌رستی ده‌کرد و به‌ ته‌نها داده‌نیشت و سه‌رقالی بیرکردنه‌وه‌ بوو، هه‌ولێ ده‌دا به‌دوای جیهانیکی تردا بگه‌پێ، جیهانی پێر له‌ ئاسایش و ئاشتی و خۆشه‌ویستی و برایه‌تی، جیهانی تیایدا خۆشه‌یه‌کان جێی ئازاره‌کان بگرنه‌وه‌، برایه‌تی جێی پێگری بگرتنه‌وه‌.

هێنده‌ی نه‌برد ئه‌بۆزه‌ر هه‌والێ بیست که‌سێک به‌ ناوی موحه‌ممه‌د له‌ مه‌که‌که‌ بانگه‌شه‌ی پیغه‌مبه‌رایه‌تی ده‌کات، ئه‌بۆزه‌ریش دڵخۆش بوو و هه‌ستی کرد ئه‌مه‌ ئه‌و جیهانه‌یه‌ که‌ ئه‌و ئاواتی بۆ ده‌خوازێت، خێرا ئه‌بۆزه‌ر براکه‌ی خۆی نارد بۆ مه‌که‌که‌ تا له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) قسه‌ بکات. ئه‌ویش چوو بۆ لای و قسه‌ی له‌گه‌ڵ کرد و دواتر گه‌رایه‌وه‌ بۆ لای ئه‌بۆزه‌ر.

ئه‌بۆزه‌ر وتی براکه‌م چیت بینی؟ پیاویکی چۆن بوو؟ چی ده‌وت؟

براکه شی وتی به خوا پیاویکی زۆر باش بوو، فه رمانی ده کرد به خه لک تا چاکه بکه ن و خراپه نه که ن.

به لام ئه بوزه ر به وه دلی نهحه سایه وه و بپی ئاو و گۆچانیکی گرتنه ده ست و به ره و مه که که وه پی تا گه یشته مه که که، له وی حه زی نه کرد لای هه ر که سی پرسیار له باره ی پیغه مبه ره وه (ﷺ) بکات.

بۆیه له که عبه مایه وه له ئاوی زه مزه می ده خواره وه، له وی مایه وه تا ئه وه ی عه لی کوپی ئه ببوتالیب هات بو ئه وی و ئه بوزه ری بی نی، وتی ئه مه که سیکی بیگانه یه، پرسیا ری کرد وتی تو خه لکی ئیره نیت؟

وتی نا خه لکی ئیره نیم،

ئیمامی عه لی بر دیه وه بو مالی خویان و خزمه تی ده کرد بی ئه وه ی پرسیا ری لی بکات.

بو به یانی به هه مان شیوه چوویه وه بو که عبه و پرسیا ریشی له که س نه ده کرد، دووباره ئیمامی عه لی دای به لایدا، پرسیا ری لی کرد بوچی نه گه راویته ته وه، ئایا لی ره ئیشت هه یه؟

ئه بوزه ر وتی ئه گه ر ئاشکرام نه که یت پیت ده ئیم ئی شم چیه، عه لی وتی باشه،

ئه بوزه ریش وتی بیستومه لی ره پیغه مبه ری ده رکه وتوو، ده مه وی هه والی بز انم، ئیمامی عه لی وتی زۆر باش بوو له منت پرس ی، ده ی به دوا ی مدا وه ره ئه گه ر بینیم مه ترسیه ک هه یه و خه لکی چاوی لی مانه من ده وه ستم به بیانووی چاککردنی نه عه که م و تۆیش برۆ تا پیمان نه زانن، ئه بوزه ریش وتی باشه.

پێکه وه به دوا ی به کتردا که وتنه پی تا چوونه خزمه ت پیغه مبه ر (ﷺ)، ئه بوزه ر وتی ئه ی پیغه مبه ری خوا با سی ئیسلام بو بکه، پیغه مبه ریش (ﷺ) بۆی با سکرد، ئه بوزه ر هینده شه یدا و سه رسامی فه رموو ده کانی بوو به کسه ر له ویدا موسلمان بوو.

پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی ئه‌ی ئه‌بوزه‌ر موسڵمان بوونت ئاشکرا مه‌که‌ و بگه‌ڕێه‌وه‌ بۆ ناو هۆزه‌که‌ت هه‌رکات بیست ئیمه‌ ده‌رکه‌وتوین وه‌ره‌، ئه‌بوزه‌ر هێنده‌ شه‌یدای ئایینه‌که‌ی بوو و تی ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا سوێند به‌خوا له‌ناو ئه‌و بیباوه‌پانه‌دا هاوار ده‌که‌م که‌ موسڵمان بووم، ئه‌بوزه‌ر چوویه‌ که‌عه‌و له‌ناو هه‌موو بیباوه‌پانه‌دا هاواری کرد و و تی ئه‌ی قوربه‌یشیه‌کان بزانی من موسڵمانم، ئه‌وانیش که‌وتنه‌ لێدانی و هێنده‌ ئازاریاندا خه‌ریک بوو بیکوژن تا ئه‌وه‌ی خێرا عه‌باسی مامی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) چوو فریای که‌وت و خۆی دا به‌سه‌ر ئه‌بوزه‌ردا و به‌ قوربه‌یشیه‌کانی وت قورپان به‌سه‌ر ئه‌تانه‌وێ که‌سێ له‌ هۆزی غیفار بکوژن؟ مه‌گه‌ر نازانی هه‌رچی کاروانی ئێوه‌یه‌ به‌ناو هۆزی غیفاردا دێته‌وه‌؟ ئه‌وانیش ئه‌وه‌یان بیست یه‌کسه‌ر وازیان لێهێنا.

ئه‌بوزه‌ر شه‌و له‌ مه‌که‌که‌ مایه‌وه‌ و به‌یانیش دووباره‌ هه‌مان شتی کرد، بیباوه‌په‌کانیش که‌وتنه‌وه‌ لێدانی، به‌لام دووباره‌ عه‌باسی مامی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هاته‌وه‌ و پزگاری کرد.

ئه‌بوزه‌ر چوو و خۆینه‌که‌ی سه‌ر له‌شی خۆی لا‌برد و ده‌ست و ده‌موچاری شۆرد و تێر له‌ ئاوی زه‌مزه‌می خواره‌وه‌، له‌و کاته‌دا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هات و ته‌وافی که‌عه‌ی کردو نوێژی کرد، دواتر ئه‌بوزه‌ر سه‌لامی کرد له‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) وه‌لامی دایه‌وه‌، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی چه‌ندیکه‌ لێره‌یت؟

وتی سێ شه‌وو پۆژه‌ لێره‌م و ته‌نها له‌م ئاره‌ ده‌خۆمه‌وه‌، ئیمامی ئه‌بوبه‌که‌ر و تی ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا پێم ده‌ من ئه‌مشه‌و نانی بۆ ئاماده‌ بکه‌م، ئه‌وه‌ بوو ئه‌بوبه‌که‌ر و پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و ئه‌بوزه‌ر چوون و نانیان خوارد.

په‌ند و ئامۆزگاری:

۱- ده‌بێ ئه‌گه‌ر له‌ ناو که‌سانی خراپیشدا بین ئێمه‌ و نه‌که‌ین به‌ لکو ده‌بێ هه‌ول بدەین ئه‌وان چاک بکه‌ین وه‌ك چۆن ئه‌بۆزه‌ری غیفاری هه‌ولیدا دووربێ له‌ خراپه‌کاری ناو هۆزه‌که‌ی.

۲- هه‌رده‌م هه‌ول بدەین به‌ دوا‌ی چاکه‌ و راستیدا بگه‌ڕێین وه‌ك چۆن ئه‌بۆزه‌ر هه‌ر له‌ گه‌ڵ ئه‌وه‌ی هه‌والی پیغمبه‌ر (ﷺ) ی بیست چوو بۆ لای و له‌و پێناوه‌شدا برسیتی و ئازار و لێدانی چه‌شت و خۆپاگه‌رانه‌ وه‌ستا.

۳- برسیتی ده‌روون و دلی مرقوف زۆر سه‌خت‌تره‌ له‌ برسیتی جه‌سته، بۆیه‌ ده‌بێ به‌ یادی خوا برسیتی دڵ و ده‌روومان نه‌هێلین وه‌ك چۆن ئه‌بۆزه‌ر سی پوژ نانی نه‌خوارد تا بتوانی برسیتی دڵ و ده‌روونی به‌ ئیسلام نه‌هێلی.

۴- ده‌بێ موسڵمان دلێر و نه‌ترس بێ و له‌ پێناو خوادا به‌رگه‌ی هه‌ر ئازار و نا‌په‌چه‌تیه‌ك بگه‌ڕێت.

ئه‌بۆزه‌ر گه‌راپه‌وه‌ بۆ ناو هۆزه‌که‌ی و له‌ گه‌ڵ براکه‌یدا که‌وتنه‌ بانگه‌وازکردن بۆ ئیسلام تا ئه‌وه‌ی نیوه‌ی هۆزه‌که‌یان موسڵمان بوون، نیوه‌ی تریشیان وه‌ستان تا پیغمبه‌ر (ﷺ) چوو بۆ مه‌دینه‌ ئه‌وکات هه‌موویان موسڵمان بوون.

ئه‌بۆزه‌ر به‌ خواپه‌رستی و دنیا نه‌ویستی وه‌ ژیا و له‌ گه‌ڵ پیغمبه‌ر (ﷺ) دا به‌ شداری غه‌زاکانی به‌ در و ئوحو دو خه‌نده‌قی کرد.

ئه‌بۆزه‌ر هه‌میشه‌ له‌ خزمه‌ت پیغمبه‌ر (ﷺ) دا بوو و پیغمبه‌ری خواش ته‌واو ئه‌بۆزه‌ری خۆش ده‌ویست، هه‌میشه‌ ئه‌بۆزه‌ری ده‌چواند به‌ پیغمبه‌ر عیسا، وه‌سیه‌تی کاری چاکی ده‌کرد بۆ ئه‌بۆزه‌ر و فه‌رمانی پێده‌کرد هه‌ژارانی خۆشبویت و چاوی له‌

کەسانی لە خۆی هەژارتربو و داوای هیچ لە کەس نەکات و پەيوه‌ندی خزمایەتی هەبێ و قسە‌ی حەق بکات و لەبەر خوا گوێی لە سەرکۆنە‌ی خە‌لک نەبێ.

لە غەزای تەبووکدا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و هاوه‌لان بە گەرماوه‌ چوون بۆ جیهاد، بە‌لام ئە‌بووزەر دواکە‌وتبوو، بە‌ تەنها و بە‌ پێ‌ کە‌وتە‌ پێ‌، کە‌سێ‌ لە‌ دوورە‌وه‌ بینی و تێ‌ ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا واکە‌سی‌ک بە‌ پێ‌ دێ‌ت، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فەرمووی بە‌ لکۆ ئە‌بووزەر بێ‌ت، کە‌ سە‌یریان کرد و تیان ئە‌بووزەرە‌، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فەرمووی (پە‌حمە‌تی خوا لە‌ ئە‌بووزەر بە‌ تەنها دە‌چێ‌ و بە‌ تەنها دە‌مرێ‌ و بە‌ تە‌ناش زیندوو دە‌بێ‌تە‌وه‌).

کاتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) وە‌فاتی کرد ئە‌بووزەر تە‌واو د‌ل‌گران و بێ‌تاقە‌ت بوو، بە‌لام بە‌رده‌وام بوو لە‌ خواپەرستی و دنیا‌نە‌ویستی، بە‌وشێ‌وه‌ش لە‌ سەر‌ده‌می ئیمامی ئە‌بووبە‌کر و عومەر‌دا ژیا.

لە‌ سەر‌ده‌می ئیمامی عوسمان‌دا چوو بۆ ناوچه‌یه‌ک کە‌ پێ‌ی دە‌وترا (رە‌بزه‌)، لە‌وێ‌ بە‌ تە‌نها مایە‌وه‌ و سەر‌قایی خواپەرستی بوو تا ئە‌وه‌ی لە‌وێ‌ کۆچی داوی کرد، لە‌کاتی مردنیدا تە‌نها ژنە‌کە‌ی و مندالە‌کانی لە‌گە‌ڵیدا بوون.

لە‌ و کاتە‌دا عە‌بدولای کوری مە‌سه‌وود لە‌ عێ‌راق‌وه‌ لە‌گە‌ڵ کۆمە‌ڵێ‌ هاوه‌له‌وه‌ دە‌هاتە‌وه‌، نوێ‌ژیان لە‌ سەر‌کرد و تە‌رمە‌کە‌یان ئە‌سپەر‌ده‌ کرد، ئیمامی عوسمان‌یش ژن و منالە‌کانی برد بۆ لای خۆی و سەر‌پەر‌شتی دە‌کردن، ئە‌مە‌ش واتای ئە‌وه‌یه‌ خۆشە‌ویستی لە‌نیوان ئیمامی عوسمان و ئە‌بووزەر‌دا زۆر‌بوو و هە‌ستی بە‌رپرسیارێ‌تیان بە‌رامبەر بە‌ یە‌کتر هە‌بوو، بە‌پاستی ئە‌وانیش گە‌وره‌ترین سەر‌مه‌شقن بۆ ئێ‌مه‌ تا هەر‌ده‌م بە‌ده‌م یە‌کتریه‌وه‌ بین و لە‌ خۆشی و سە‌ختیه‌کانیشدا پێ‌که‌وه‌ بین.

پرسىيارەكان:

- ۱- ھۆزى غىفار بە چى ناسرا بوون؟
- ۲- ئەبووزەر چۆن موسلمان بوو؟
- ۳- ھۆزى غىفار چۆن موسلمان بوون؟
- ۴- باسى خۇپاگرى ئەبووزەر لە پىتاو ئىسلامدا بکە.
- ۵- ئامۇزگار يەكانى پىغەمبەر (ﷺ) بۇ ئەبووزەر چى بوون؟
- ۶- باسى مردنى ئەبووزەر بکە.
- ۷- گرنگترين ئەو شتانەى لەم چىرۆکەو ھە فىريان بوويت چىن؟

دواږزه‌هه‌م زه‌یدی کورې سابت

زه‌یدی کورې سابت مندالیکې بچووک و ژیر بوو که له‌گه‌ل دایک و باوکیدا له شاری مه‌دینه ده‌ژیا، زه‌ید ژور زیره‌ک بوو و زوو هه‌ستی به شته‌کان ده‌کرد و له‌به‌رکردنی ژور باش بوو، دایکې زه‌یدیش ئافره‌تیکې ژیر و تیگه‌یشتوو بوو، باوکیشی پوژانه ده‌چوو بو ئیش و بژتوی ژیانی دابین ده‌کرد، باوکې زه‌ید له هۆزی به‌نی نه‌جار بوو، بویه زه‌یدیش ده‌بوو به که‌سێک له به‌نی نه‌جار.

پوژتیکیان باوکې زه‌ید چوویه ده‌ره‌وه و له مه‌دینه جه‌نگی پوویدا، جه‌نگه‌که هینده‌ گه‌وره بوو لای هه‌موان ناسراو بوو و پیتی ده‌وترا جه‌نگی بو‌عاس.

له‌و جه‌نگه‌دا باوکې زه‌ید کوژرا، به‌وه‌ش زه‌ید هه‌تیوو و بی باوک که‌وت و له‌گه‌ل دایکیدا به ته‌نها ژیا‌نیان به‌سه‌ر ده‌برد، به‌لام دایکې زه‌ید هینده‌ ژیر و تیگه‌یشتوو بوو نه‌یده‌هیش زه‌ید هه‌ست به ته‌نیا‌یی بکات.

پرسنار: ئه‌ی زه‌ید که‌ی موسلمان بوو؟

وه‌لام / کاتې پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) کوچی کرد بو مه‌دینه ئه‌وکات زه‌ید ته‌مه‌نی یانزه سال بوو، خویشی و دایکیشی موسلمان بوون و پووینا کرده ئایینی خوا.

زه‌یدی مندال و ژیر خیرا ده‌که‌وته له‌به‌رکردنی هه‌ر ئایه‌تیکې قورئان که ده‌بیست، به‌مجوره زه‌ید ماوه‌یه‌ک له مه‌دینه‌دا هه‌ولی زانستی ده‌دا.

کاتې جه‌نگی به‌دره‌اته‌پێ دایکې زه‌ید جلوه‌به‌رگ و پیویستی بو زه‌ید ئاماده کرد و وتی کورپه‌که‌م برۆ له پیناو ئایینی خوادا جیهاد بکه، زه‌یدیش خوی ژور تامه‌زوی جیهادی پێ خوا بوو، چوو و تکه‌ای کرد له پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) تا پێ پبیدات به‌شداری ئه‌و جه‌نگه‌ بێ، به‌لام پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) که سه‌یری کرد ته‌مه‌نی که‌مه دلی نه‌هات و پێ نه‌دا به‌شداری جه‌نگ بکات و ناردیه‌وه بو مال‌ه‌وه، زه‌یدیش به

خه فه تباری و دلگرانیه وه چوو به وه بۆ لای دایکی و هه والی پێدا که پیغه مبه (ﷺ) رپیی پێنه داوه به شداری بکات و ناردوو به تیه وه بۆ ماله وه.

په ندو ئامۆژگاری:

۱- ده بێ به رگه ی ناپه حه تیه کانی ژیان بگرین وه ک چون زهید به رگه ی مردنی باوکی گرت.

۲- ده بێ هه ول بدهین له گه ل ئه و که سانه دا باش بین که باوک یان دایکیان مردون تا هه ست به ته نیایی نه که ن.

۳- ده بێ گوێرا په لی فه رمان و ئامۆژگاری زاناو که سه گه وه خواناسه کان بین وه ک چون زهید گوێرا په لی فه رمانی پیغه مبه (ﷺ) بوو.

دوای ئه وه ی که زهید به دلگرانی گه رپا به وه مال هه روا بیکار و ده سه ته وسان دانه نیشت، به لکو خێرا که وته له به رکردنی قورئانی پیروژ و وه رگرتنی زانیاری تا کات به فیرۆ نه دات.

کاتی پیغه مبه (ﷺ) گه رپا به وه بۆ مه دینه، دایکی زهید بیرى له وه کرده وه زهید بباته خزمهت پیغه مبه (ﷺ) بۆیه زهیدی برد بۆ لای چه ند پیاویکی هۆزه که ی و ناردی بۆ لای پیغه مبه (ﷺ) تا له خزمهتیدا بێ و زانستی لێ وه رگیریت.

پیاوه کان وتیان ئه ی پیغه مبه رى خوا زهید کوێرکی ژیرۆ زیره که و هه قده سیوورته ی قورئانی له به رکردوه با له خزمهتی تۆدا بیت، زهیدیش هه ر هه قده سیوورته که ی به له به رکردنه وه خوێنده وه بۆ پیغه مبه (ﷺ) و هه له ی تیدا نه کرد، پیغه مبه رى خواش (ﷺ) به وه سه رسام بوو و ئه رکێکی نوێ پاسپارد به زهید تا ئه نجامی بدات.

پرسیار: پیغه مبه (ﷺ) چ ئه رکێکی به زهید پاسپارد؟

وله‌لام / پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) داوای له زهید کرد تا فی‌ری زمانی جوله‌که‌کان بیت چونکه دلتیا نه‌بوو له جووله‌که.

زه‌یدیش چوو ده‌ستی کرد به فی‌ریوونی نه‌و زمانه و له ماوه‌ی نیو مانگدا به چاکی فی‌ری زمانه‌که‌یان بوو، زهید ده‌لایت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پی‌ی فهرمووم نایا به چاکی زمانی سریانی ده‌زانیت؟ وتم نا، فهرمووی ده‌ی برؤ فی‌ریه، نه‌ویش چوو و به ماوه‌ی هه‌فده برؤ به چاکی فی‌ری زمانی سریانیس بوو.

به‌مجوره زهید له فی‌ریوونی زمانه‌کاندا زؤر ئازا و خیرا و زیره‌ک بوو، ئیتیر هه‌رچی نامه‌یه‌کی جووله‌که بهاتایه برؤ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) یان پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) برؤی بناردنایه نه‌وا زهید ده‌یخوینده‌وه‌و ده‌ینووسی، به‌و جوړه گه‌وره‌ترین خزمه‌تی ده‌کرد به پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و موسلمانان.

په‌ند و ئاموژگاری:

۱- ده‌بی زؤر خۆمان سه‌رقال بکه‌ین به‌ خویندنه‌وه‌و له‌به‌رکردنی قورئانی پیروژ و لیتینگه‌یشتنی وه‌ک چۆن زهید توانی له‌ ماوه‌یه‌کی که‌مدا هه‌فده سوره‌تی قورئانی پیروژ له‌به‌ر بکات.

۲- پتویسته هه‌ول بده‌ین تا ده‌توانین خۆمان فی‌ری زمانه‌کانی تر بکه‌ین وه‌ک زمانی عه‌ره‌بی و ئینگلیزی و چه‌ندین زمانی تری پتویست وه‌ک چۆن زهید توانی به‌ ماوه‌یه‌کی که‌م خۆی فی‌ری زمانی جووله‌که بکات.

هینده‌ی نه‌برد تا پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌به‌ر پازی بوونی له‌ زیره‌کی و ژیری و پاستگویی زهید کاریکی به‌ زهید پاسپارد که‌ نه‌ویش بریتی بوو له‌ نووسینه‌وه‌ی قورئانی پیروژ، واته‌ کاتێ خوای گه‌وره‌ ئایه‌تیکێ نوێی داده‌به‌زاند برؤ سه‌ر

پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) زهیدی کوپی سابت دهینوسیوه بو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، ئەمەش گەرەترین و گرتگترین ئەرکی بۆو که زهید به جوانی ئەنجامی دەدا.

بە‌و‌جۆره بە‌رده‌وام زهید لە خزمەتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دا بوو و فەرمانەکانی جێبە‌جێ دە‌کرد و هەر ئایەتیکی نوێ دابە‌زیایە خێرا لە‌سەر پێستە دە‌ینوسیوه، تا ئە‌وکاتە‌ی پۆژی کۆچی دوابی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) هات، ئێتر زهید تە‌واو د‌ل‌گران بوو چونکە خۆشە‌یست‌ترین کە‌سی به‌جێ ه‌یشت کە ئە‌و‌یش پیغه‌مبه‌ری خوا بوو.

دوابی کۆچی دوابی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ب‌ریار‌دا خە‌لیفە‌ی یە‌کە‌می پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دیاری ب‌ک‌ری، کۆچە‌ران حە‌زیان دە‌کرد خە‌لیفە‌ی یە‌کە‌م لە‌وان ب‌یت، پ‌شتی‌وانان‌یش حە‌زیان دە‌کرد خە‌لیفە‌ی یە‌کە‌م لە‌خۆیان ب‌یت.

زهید لە‌و‌یدا هە‌ل‌و‌ستی د‌ل‌یرانە و پ‌است‌گ‌ویانە‌ی ن‌ی‌شان‌دا و هەر‌چە‌ندە‌ خۆی لە‌ پ‌شتی‌وانان بوو بە‌لام وتی دە‌ب‌ێ خە‌لیفە‌ی یە‌کە‌م لە‌ کۆچە‌ران ب‌ێ، چونکە پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) لە‌ کۆچە‌ران بوو، ئێمە‌ش دە‌بینە پ‌شتی‌وان و پ‌ال‌پ‌شتی، بە‌مە‌ش ک‌ێشە‌کە‌ی یە‌ک‌لا‌ک‌ردە‌وه.

دواتر خە‌لیفە‌ی یە‌کە‌م کە ئێ‌مامی ئە‌ب‌وبە‌کر بوو و‌یستی هە‌موو قورئانی پ‌ی‌رۆز کۆب‌کاتە‌وه و ب‌ین‌وس‌یتە‌وه.

پ‌رسیار: ئێ‌مامی ئە‌ب‌وبە‌کر بۆ‌چی و‌یستی هە‌موو قورئان کۆب‌کاتە‌وه؟

وه‌لام / چونکە خە‌ریک بوو ئە‌و هاوه‌لانە‌ی هە‌موو قورئانیان لە‌بەر بوو یە‌کە‌ یە‌کە‌ شە‌ه‌ید دە‌بوون یان کۆ‌چی دوابیان دە‌کرد، بۆ‌یه و‌یستی هە‌موو قورئان کۆب‌ک‌رتە‌وه و ب‌ن‌وس‌رتە‌وه تا بە‌ئێ‌نی خوا ب‌یتە‌ دی و قورئان پ‌ار‌یز‌راو ب‌یت، ئە‌مە‌ش کار‌ێکی زۆر گەرە و گرتگ بوو.

ئێ‌مامی ئە‌ب‌وبە‌کر و ئێ‌مامی ع‌ومەر زۆر ب‌یریان ک‌ردە‌وه ب‌زانن ک‌ێ بۆ ئە‌م کارە شیاوه، دوابی پ‌ا‌و‌یز و ب‌ی‌ک‌ردنە‌وه یە‌کی زۆر بۆ‌یان دە‌رکە‌وت چاک‌ترین و شیا‌وت‌ترین کە‌س

بۆ ئەم کارە زەيدى كۆپى سابتە، چونكە ئەو لە سەردەمى پىڭەمبەرىشدا (ﷺ) نووسەرەوەى قورئانى پىرۆز بوو و پىڭەمبەرىش (ﷺ) زۆر لىتى دلتيا بوو.

كاتى ئەمەيان بە زەيد وت زەيد زۆر بىتاقەتى داىگرت چونكە ئىشىكى زۆر زۆر سەخت بوو و وتى ئەگەر هەلگرتنى هەموو شاخەكانيان بەسەر شاندا بدامايە هەندەى ئەمە لەلام سەخت نەدەبوو، بەلام كاتى زانى ئەو كارە پىويستە جىبەجى بكرى زۆر بە دلسۆزانە دەستى پىكرى و بە جوانى هەموو قورئانى پىرۆزى كۆكردهو و هەمووى نووسىو و لە يەك بەرگى تەواودا دايە دەستى ئىمامى ئەبو بەكرى ئەركەكەى خۆى تەواو كرد، ئىتر لەو كاتەو هەر كەسك قورئان بخوینى بەردەوام خىرىش بۆ زەيد دەنووسرىت چونكە ئەو نووسىو تەو و.

دواى تەمەنىكى پىر لە خزمەتكرىن بە ئىسلام و مۇسلمانان پۆزى مردنى زەيد هات و ژيانى دىناى بە جىهەشت و گەراپەو و بۆ لای پەرەردىگارى، هەموو مۇسلمانانىش تەواو دلگران بوون بە مردنى.

پەند و ئامۆزگارى:

۱- دەبى بەردەوام لە خزمەتى قورئانى پىرۆزدا بىن چونكە ئەو گەورەترىن چاكەيە.

۲- ئەگەر ئەركىكى دروست و چاكان پى سپىردرا دەبى لىتى نەترسىن و دلترانە لىنەوين و بە چاكى ئەنجامى بدەين.

پرسیاره‌کان

- ۱- ژبانی پيش موسلمان بوونی زهید چۆن بوو؟
- ۲- بۆچی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌یه‌شت زهید به‌شداری جه‌نگی به‌در بکات؟
- ۳- گرنگ‌ترین ئه‌رکه‌کانی زهید که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پیی پاسپارد چی بوون؟
- ۴- زهید له‌ سه‌رده‌می ئیمامی ئه‌بویه‌کدا چ ئه‌رکیکی به‌جیگه‌یاند؟
- ۵- پۆزانه‌ چه‌ندی قورئان له‌به‌ر ده‌که‌یت؟
- ۶- ئایا ئاماده‌یت وه‌ک زهید ده‌ست بکه‌یت به‌ له‌به‌رکردنی قورئانی پیرو؟

سپانزەھەم . کەعبی کۆری مالیگ

ئەمجارەیان لە خزمەت هاوولانیکی خوشەوێستی پیغمبەری خوادا (ﷺ) دەژین کە ئه‌ویش کەعبی کۆری مالیگ بوو، کەعب پیاویک بوو لە پشتیوانان و شاعیریکی بەهیزی پیغمبەری خواش بوو، ئەو کەسە بوو کە هەلەیکە کرد بەوێ لە جەنگێکدا دواکەوت تا خۆی گەرە ئایەتی لەسەر دابەزاندو لێی خوش بوو، پیغمبەری خواش خوشی دەوێست و کەعبیش تا مرد دلی پر بوو لە خوشەوێستی پیغمبەر (ﷺ).

کەعب کۆری مالیکی خەزرجی بوو، ئەم پیاوێ لە شاری مەدینەدا دەژیا، شاعیریکی زۆر بەهیز و زمانپاراو بوو، خەلکی سەرسامی شیعەرەکانی دەبوون.

جاریکیان کەعب لەگەڵ ژمارەیک لە خەلکی مەدینەدا چوو بۆ مەککە تا حەجی سەردەمی خۆیان لەسەر ئایینی خۆیان ئەنجام بدەن، لەوێ هەوالی هاتنی پیغمبەری خویان بیست، بۆیە لە شوێنیک کە پێی دەوتریت عەقەبە لەگەڵ پیغمبەری خوادا دانیشتن و لەوێ موسڵمان بوون و بەیعتیان پێدا، بەوجۆرە کەعب یەکی بوو لەو حەفتا کەسە مەدینە کە لەپیش خەلکی تری مەدینە موسڵمان بوون.

دوای ئەوێ کەعب گەرایەوێ بۆ مەدینە بە گەرم و گۆریەوێ کەوتە بانگەواز کردن بۆ ئایینی خوا، دەچوو بۆ لای دۆست و کەسەکانی و باسی ئیسلامی بۆ دەکردن، شیعری بەهیزو جوانی لەسەر پیغمبەر (ﷺ) و ئیسلام دەوت و شیعەرەکانی دەبوونە ھۆی موسڵمان بوونی خەلکی، تەنانەت جار ھەبوو بە یەک دێرە شیعەر کە دەیوت کەسێک دەهاتەوێ ھۆش و موسڵمان دەبوو.

کاتی پیغمبەر (ﷺ) کۆچی کرد بۆ مەدینە کەعب چوویە خزمەتی و بەردەوام دەچوو بۆ مزگەوتەکە پیغمبەر (ﷺ) و دواجار بوو بە یەکێک لە ئەندامانی صوففە و بەردەوام لە مزگەوتی پیغمبەر (ﷺ) دا دەبوو.

که‌عب له شیعره‌کانیدا زۆر به جوانی باسی جیهادی پێی خوای ده‌کرد، هاوکات دوو شاعیری تریش له‌گه‌ڵ که‌عبدا شیعیان ده‌وت بو پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) که ئه‌وانیش بریتی بوون له‌حه‌سانی کوپی سابیت و عه‌بدوڵای کوپی په‌واحه، ئه‌م سیانه به‌رده‌وام به شیعره‌کانیان به‌رگریان ده‌کرد له ئیسلام.

زیاترینی شیعره‌کانی که‌عب سه‌باره‌ت به جه‌نگ و جیهاد بوون، به‌لام هه‌سان زیاتر باسی که‌موکورتی دوژمنانی ئیسلام و گه‌وره‌یی ئیسلامی ده‌کرد، عه‌بدوڵاش زیاتر له‌سه‌ر گه‌ژه‌یی عه‌قلی بێباوه‌پان شیعی ده‌وت و سه‌رکۆنه‌ی ده‌کردن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که بێباوه‌پن.

که‌عب له جه‌نگی ئوحووددا به‌شدارییه‌کی دلێرانه‌ی کرد و ئه‌وپه‌ری توانا و هیزی خۆی به‌کارهێنا بو لێدانی دوژمنان، کاتێ له جه‌نگه‌که‌دا موسڵمانان شکان و هه‌والا بلا‌بوویه‌وه و تیان پێغه‌مبه‌ری خوا کوژراوه یه‌که‌م که‌س که پێغه‌مبه‌ری خوای بینی که‌عب بوو و هه‌والی دلخۆشکه‌ری دا به موسڵمانان و وتی موژده‌بی پێغه‌مبه‌ری خوا زیندوو و نه‌کوژراوه، ئیتر وزه که‌وته‌وه ئه‌ژنۆی موسڵمانان و سه‌ر له‌نوێ لێنه‌وین، که‌عب که‌وته به‌رگریکردن له پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) و هێنده به سه‌ختی جه‌نگا تا ئه‌وه‌ی له هه‌فته‌ شوێنه‌وه برینداربوو.

په‌ند و ئامۆژگاری:

۱- پێویسته به‌رده‌وام بانگه‌واز بکه‌ین بو ئایینی خوا با ته‌نانه‌ت ته‌نها به یه‌ک ئامۆژگاریش بێ، چونکه زۆرجار به ئامۆژگارییه‌کی تو که‌سیك سوودمه‌ند ده‌بی و له خراپه‌ دوور ده‌که‌وێته‌وه.

۲- هه‌ر که‌س ده‌توانێ له چ بوارێکدا به‌هێزه له‌و بواره‌دا خزمه‌ت بکات به ئیسلام، هه‌یه به شیعر هه‌یه به نووسین هه‌یه به کردار هه‌یه به وتار، هه‌یه به پاره، هه‌یه به هیز، هه‌یه به نزا یا نه‌هتد.....

۳- بهرگه گرتنی ناره‌حه تیه‌کان له پیناو خوادا پاداشتی پۆژی دوا‌یی هه‌یه وه‌ك
چۆن كه‌عب له‌ جه‌نگی ئو‌خوددا له‌ حه‌قده‌ لاوه‌ بریندار کرابوو.

كه‌عب به‌رده‌وام له‌ غه‌زاو جه‌نگه‌كاندا له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ری خوا دا (ﷺ) به‌شداری
ده‌کرد و دوا نه‌ده‌كه‌وت تا ئه‌وه‌ی ئه‌مجاره‌یان جه‌نگی‌کی نو‌ی هاته‌ پێ كه‌ سه‌خت‌ترین
جه‌نگ بوو و به‌ پۆژی سه‌ختی ناوده‌برا، ناوی ئه‌و جه‌نگه‌ش بریتی بوو له‌ جه‌نگی
ته‌بووك، كاتێ ئه‌م جه‌نگه‌ پوویدا كه‌ به‌رووبووم تازه‌ پێده‌گه‌شت، گه‌رمایه‌کی زۆر
سه‌خت بوو، پێگه‌كه‌ش ته‌واو دوور بوو.

پرسیار: بۆچی ئه‌و جه‌نگه‌ پوویدا؟

وه‌لام/ چونكه‌ پۆمه‌كان ده‌یانویست هه‌رش به‌ئینه‌ سه‌ر پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و
موسڵمانان و له‌ناویان به‌ن، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) بپاریدا به‌ریان پێ بگرێ.
ئه‌وه‌ بوو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمانی کرد هه‌موو موسڵمانان خۆیان ئاماده‌ بکه‌ن تا
بچن بۆ ئه‌و جه‌نگه‌، موسڵمانانیش به‌وپه‌ڕی خوشحاله‌یه‌وه‌ خۆیان ئاماده‌کرد،
دوو‌پوه‌کانیش ده‌چوون و بیانویان ده‌هه‌تیایه‌وه‌ و ده‌یانوت ناتوانین بێین،
پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) پێی ئێ نه‌ده‌گرتن.

هه‌ندێ له‌ موسڵمانانیش له‌به‌ر نه‌بوونی چه‌ك و هه‌یج پێویسته‌كه‌ نه‌یانده‌توانی بچن
و له‌به‌ر ئه‌وه‌ش له‌ دل‌گرانیدا ده‌ستیان ده‌کرد به‌ گریان، ئیمامی عوسمان و چه‌ند
كه‌سی‌کی تر هه‌ولیاندا پێداوێستی بۆ هه‌ندی‌کیان دا‌بین بکه‌ن.

به‌لام له‌و نێوه‌نده‌دا كه‌عب ته‌مه‌لێ نواند و له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دا نه‌چوو،
هه‌روه‌ها دوو كه‌سی تریش له‌ موسڵمانه‌ راست‌گۆكان وه‌ك كه‌عب ته‌مه‌لیان نواند و
نه‌چوون.

پرسیار: ئه‌و دوو كه‌سه‌ی تر كێ بوون؟

وه لām: ئەو دووانه بریتی بوون له میراره‌ی کۆری په بیع و هیلالی کۆری ئومه بیه.
کاتی پیغه مبه (ﷺ) هاته وه که عب ویستی بچێ بۆ لای پیغه مبه (ﷺ)، هه‌رچی کرد نه‌یتوانی له خزمه‌ت پیغه مبه (ﷺ) دا درۆ بکات و وتی ئەو پیغه مبه‌ری خوا هیچ بیانویه‌کم نه‌بوو له ته‌مه‌لیدا نه‌هاتم، پیغه مبه (ﷺ) هه‌رمووی ئەو قسه‌ پاسته، ده‌ی هه‌سته بپۆ تا خوا بپاریات له‌سه‌ر بدات.

پیغه مبه (ﷺ) هه‌رمانی کرد موسلمانان له‌گه‌ڵ ئەو سێ که‌سه‌دا قسه‌ و تیکه‌لی نه‌که‌ن تا خوا بپاریان له‌سه‌ر بدات، چونکه‌ ئەوانه‌ له‌ کاتی ئاره‌حه‌تیدا له‌ هه‌رمانی خواو پیغه مبه‌ره‌که‌ی ده‌رچوو بوون، ئیتر ئەو سێ که‌سه‌ به‌رده‌وام له‌و باره‌دا بوون و ده‌گریان و بی‌تاقه‌ت و دل‌گران بوون و ده‌پارانه‌وه‌ تا خوا لییان خۆش بی‌ت.

که‌عب به‌رده‌وام ده‌چوو بۆ مزگه‌وت و نوێزه‌کانی ده‌کرد، به‌لام ئەو دووانه‌که‌ی تر هه‌ر له‌ ماله‌وه‌ بوون و ده‌گریان، که‌عب ده‌چوو بۆ هه‌ر شوێنی که‌س وه‌لامی نه‌ده‌دایه‌وه، ته‌نانه‌ت پیغه مبه‌ریش (ﷺ) وه‌لامی نه‌ده‌دایه‌وه، چونکه‌ هه‌له‌که‌یان گه‌وره‌ بوو و ده‌بوو ته‌وبه‌ بکه‌ن.

له‌و کاته‌دا پاشای غه‌سان نامه‌یه‌کی ئارده‌بوو بۆ که‌عب و ده‌یوت بیستوو مه‌ به‌رپرسه‌که‌ت لی‌ت زیره‌ و ناتدوینێ، وه‌ره‌ بۆ لای ئیمه‌ با سه‌رت بخه‌ین، به‌لام که‌عب نامه‌که‌ی خسته‌ ناو ته‌نووڕو سوتاندی.

په‌نجا شه‌و و پۆڤ له‌و باره‌دا بوون تا دوا‌ی په‌نجا شه‌و دوا‌ی نوێژی به‌یانی که‌سێ هاواری کرد که‌عب موژده‌ت لی‌تی خوا لی‌ت خۆش بوو، که‌عب له‌ خۆشیدا جله‌که‌ی به‌ری کرده‌ خه‌لات بۆ ئەو که‌سه‌و دوو کراسی تریشی لایو ئەوانیشی پێدا، خێرا چوو بۆ مزگه‌وت و خه‌لکی پیرۆزبایان لێکرد.

که‌عب وتی ئەو پیغه مبه‌ری خوا له‌ بری ئەو ته‌وبه‌دا چی سامانم هه‌یه‌ له‌ پتی خوادا ده‌یه‌خشم، پیغه مبه (ﷺ) هه‌رمووی هه‌ندیکی لای خۆت به‌یله‌وه، به‌وجۆره‌ خوای گه‌وره‌ له‌و تاوانه‌ی خۆش بوو، ئەمه‌ش ته‌وبه‌ی پاست و دروسته‌.

.....
ئیتیر که عب تا پۆژی مردنی بهو تهوبه پاک و دروسته وه ژیا و چی تر پژی نه ده دا
خۆشیه‌کانی ژیانی دنیا زیان بگه‌یه‌نن به کاره‌کانی بۆ پۆژی دواپی.

په‌ندو ئامۆژگاری:

- ۱- ئه‌گه‌ر تاوانی‌کمان کرد به جوانی تهوبه بکه‌ین و ئیتیر لیتی نزیک نه‌بینه‌وه.
- ۲- نابی هیچ کات درۆ بکه‌ین و ئه‌وه‌ی راسته ئه‌وه بلێین وه‌ک چۆن که عب ئاماده نه‌بوو
یه‌ک درۆش بکات.

پرسیاره‌کان:

- ۱- که عب چۆن موسلمان بوو؟
- ۲- که عب چۆن به‌رگری ده‌کرد له ئیسلام؟
- ۳- له جه‌نگی ئوحوددا که عب چه‌ند جار بریندار بوو؟
- ۴- بۆچی که عب له جه‌نگی ته‌بووکدا دواکه‌وت؟
- ۵- باسی تهوبه کردنه‌که‌ی که عب بکه‌.
- ۶- گرنگترین په‌ندو ئامۆژگاری له‌م چیرۆکه‌دا فێریان بوویت چین؟

چوارده‌هه‌م: حه‌کیمی کۆری حیزام

حه‌کیم ئه‌و هاوه‌له‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا بوو که له‌پال که‌عبه‌دا له‌دایک بوو و خه‌دیجی ژنی پیغه‌مبه‌ری خواش پووری بوو، حه‌کیم دره‌نگ موسلمان بوو به‌لام چاکه‌ی زۆری مه‌بوو بۆیه‌ هه‌رچه‌نده‌ ده‌رفه‌تی که‌م بوو به‌لام هه‌موو کاتیکی ده‌گرته‌به‌ر بۆ قه‌ره‌بووکردنه‌وه‌.

حه‌کیم کۆری حیزام بوو، حیزام ئافره‌تیکی به‌هاوسه‌ر گرتبوو و له‌مه‌ککه‌دا ده‌ژیان، سامان و پاره‌ی زۆریان هه‌بوو، زۆر به‌خۆشی ده‌ژیان و چییان بویستایه‌ له‌به‌رده‌ستیاندا ده‌بوو، له‌ناو مه‌ککه‌شدا به‌چاوی پێژه‌وه‌ سه‌یر ده‌کردا.

پۆژتیکیان ئه‌و ژنه‌ به‌ سکپه‌یه‌وه‌ چوو بۆ لای که‌عبه‌ و له‌وێ به‌ ده‌وری که‌عبه‌دا ده‌هات و ده‌چوو، له‌وکاته‌دا ژانی مندالیوونی بۆ هات و نه‌یتوانی بگه‌پێته‌وه‌ ماله‌وه‌ و هه‌ر له‌ پال که‌عبه‌دا منداله‌که‌ی بوو، ئه‌و منداله‌ش ناوی حه‌کیم بوو.

مندالێکی جوان و چاو گه‌ش و ئێسک سووک بوو، حه‌کیم له‌لای دایک و باوکی ده‌ژیا و ته‌مه‌نی ده‌برده‌ سه‌ر و فه‌قیری و نه‌بوونی نه‌ده‌چه‌شت، به‌هۆی پێزی باوکی له‌ مه‌ککه‌دا خه‌لکی زۆر پێزیان له‌ حه‌کیمیش ده‌گرت و حه‌کیمیش له‌گه‌ڵ باوکیدا به‌شداری کۆر و دانیشنه‌کان ده‌بوو.

حه‌کیم هه‌ر له‌ مه‌ککه‌دا زۆر پیغه‌مبه‌ری خۆی خۆشده‌ویست و سه‌رسامی په‌وه‌شتی جوان و گه‌وره‌یی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو، له‌و ماوانه‌دا له‌ مه‌ککه‌ جه‌نگێک پوویدا که‌ به‌ جه‌نگی فوجار ناسرابوو، پیغه‌مبه‌ری خۆیش (ﷺ) له‌و جه‌نگه‌دا له‌گه‌ڵ مامه‌کانیدا به‌شدار بوو، ئه‌و جه‌نگه‌ کرا بۆ پشتیوانی هه‌ژاران و دژایه‌تی سه‌تکاران، له‌و جه‌نگه‌دا باوکی حه‌کیمیش به‌شداری کردبوو، به‌لام باوکی حه‌کیم له‌و جه‌نگه‌دا کوژرا، به‌وه‌ حه‌کیم باوکی له‌ده‌ست دا و لای دایکی ده‌ژیا.

ده‌سه‌لاتدارانی مه‌ککش وه‌ک پێزدانانی‌ک بۆ باوکی و له‌به‌ر به‌خشنده‌یی و چاکه‌کاری هه‌کیم بریاریاندا هه‌کیم بکه‌نه‌ به‌پررسی (ریفاده) له‌ مه‌ککه‌دا که له‌ کاتی هه‌جدا خواردن و پێویستی حاجیه‌کانی دابین ده‌کرد.

هه‌کیمیش جیا له‌و سامانه‌ی بۆ نه‌و کاره‌ خرابوویه به‌رده‌ستی له‌ سامانی تایبه‌تی خۆشی یارمه‌تی حاجیانی ده‌دا و خواردنی بۆ ئاماده‌ ده‌کردن، ئیتر هه‌کیم له‌ناو خه‌لکدا به‌ به‌خشنده‌ و چاکه‌کار ناسرابوو.

جاریکیان هه‌کیم سه‌د وشتی کرد به‌ خێر و دابه‌شی کرد به‌سه‌ر خه‌لکدا، جاریکی تریشیان هه‌کیم بریاریدا ژماره‌یه‌ک کۆیله‌ ئازاد بکات، ده‌ستی کرد به‌ کپینی کۆیله‌ و سه‌د کۆیله‌ی کپی و هه‌ر هه‌موو کۆیله‌کانی ئازاد کرد، ئیتر به‌وه‌ لای خه‌لک خۆشه‌ویست بوو.

به‌لام نه‌وه‌ی جێی سه‌رسوپمان بوو هه‌کیم هه‌شتا موسلمان نه‌بوو به‌وه‌رچه‌نده‌ زۆر پیغه‌مبه‌ری خواى خۆشه‌ویست، کاتیکیش پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) کۆچی کرد بۆ مه‌دینه‌ و دواتر جه‌نگی به‌در پوویدا بیاوه‌پان هه‌کیمیان ناچار کرد تا له‌و جه‌نگه‌دا به‌شداری بکات، به‌لام تیایدا نه‌کوژرا و به‌بێ باوه‌ری نه‌مرد.

پۆزێکیان هه‌کیم له‌ مه‌ککه‌ جلیکی زۆر جوان و ناوازه‌ی کپی و وتی نه‌مه‌ ده‌که‌م به‌ خه‌لات بۆ پیغه‌مبه‌ری خوا، بۆیه‌ له‌ مه‌ککه‌وه‌ که‌وته‌ پێ و چوو بۆ مه‌دینه‌ و چوو بۆ لای پیغه‌مبه‌ری خوا، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) پێشوازی لێکرد و پێزی گرت، هه‌کیم وتی نه‌م جله‌م کپیوه‌ و هه‌تاومه‌ تا خه‌لاتی تۆی بکه‌م، به‌لام پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) لێی وه‌رنه‌گرت و فهرمووی نه‌گه‌ر پێت باشه‌ به‌ پاره‌ لێت ده‌کپمه‌وه‌، هه‌رچه‌نده‌ هه‌کیم هه‌ولیدا به‌ دیاری پێی بدات به‌لام پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) وه‌رنه‌گرت، هه‌کیم زۆر هه‌زی ده‌کرد نه‌و جله‌ جوانه‌ له‌به‌ری پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دا ببینی بۆیه‌ پاری بوو و به‌ پاره‌ پێی فروشت، پیغه‌مبه‌ری خواش (ﷺ) لێی کپی و کردیه‌ به‌رو پێی چوو بۆ مزگه‌وت و به‌و جله‌شه‌وه‌ وتاری هه‌ینی فهرموو.

پرسیار: بۆچی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌و دیاریه‌ی لێ وه‌رنه‌گرت؟

وه‌لام/ چونکه‌ه‌کیم بییاوه‌ر بوو و ناماده نه‌بوو موسلمان بی.

به‌وجوره‌ه‌کیم له‌مه‌ککه‌دا ژیا و به‌و شیوازه له‌ناو خه‌لکدا ناسرابوو تا‌ئه‌و کاته‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و موسلمانان شاری مه‌ککه‌یان فه‌تحرکد ئه‌وکات هه‌کیمیش موسلمان بوو و زور به‌چاکی باوه‌ری هینا و که‌وته‌خزمه‌تکردنی ئیسلام و هه‌میشه‌خه‌فته‌تی بو ئه‌وه‌ده‌خوارد بوچی زووتر موسلمان نه‌بووه.

هه‌کیم وتی ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا من له‌سه‌رده‌می نه‌فامی و بییاوه‌پیدا هه‌ندی کاری چاکه‌م هه‌بوون ئایا ئیستا که‌موسلمان بووم ئه‌و چاکانه‌م فه‌وتاون؟ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پتی فه‌رموو که‌ئه‌و چاکانه‌شی نه‌فه‌وتاون و لای خوا بو‌ی ده‌نووسرین، هه‌کیمیش بریاریداو وتی له‌سه‌رده‌می نه‌فامیدا چه‌ند چاکه‌م کردبن ده‌بی هینده‌ش له‌کاتی موسلمان بووندا ئه‌نجام بده‌م، بو‌یه‌که‌وته‌کړینی کۆیله و ژماره‌ی کۆیله‌کانی که‌یاند هه‌ده‌کۆیله و هه‌موویانی نازاد کرد، هه‌روه‌ها له‌پتی خوادا سه‌د ناژه‌لی کرد به‌خیر، هه‌روه‌ها جگه‌له‌وه‌ش خانوویه‌کی ناوداری ناو مه‌ککه‌ی کړی و له‌پیناو خوادا ئه‌وه‌شی کرد به‌خیر.

پرسیار: ئه‌و خانووه‌ناسراوه‌کامه‌بوو؟

وه‌لام/ ئه‌و خانووه‌ناسراوه‌داژونه‌دوه‌بوو که‌لای خه‌لکی مه‌ککه‌زور گه‌وره‌و گرنگ بوو و ده‌سه‌لاتدارانی قوره‌یش تبايدا کۆبوونه‌وه‌یان ده‌به‌ست و بریاره‌کانیان ده‌رده‌کردن، هه‌ر له‌و خانووه‌شدا بوو پیشتەر بییاوه‌ران بریاریان دا‌بوو پیغه‌مبه‌ری خوا بکۆزن، به‌لام هه‌کیم دا‌وی موسلمان بوونی به‌پاره‌یه‌کی زور ئه‌و خانووه‌ی کړی و له‌پتی خوادا کردی به‌خیر.

جاریکیان هه‌کیم دا‌وی سامانی کرد له‌پیغه‌مبه‌ری خوا، ئه‌ویش پتی به‌خشی، هه‌متر دا‌وی کردو پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) پتی به‌خشی، ئینجا هه‌کیم سویندی خوارد جگه‌له‌پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) سامان له‌که‌س وه‌رنه‌گرت، ئیترا تا‌ئه‌و پۆژه‌ی مرد ته‌نانه‌ت ئه‌و

به‌شە‌ی خۆ‌پیشی وە‌رنە‌دە‌گرت کە‌ خە‌لیفە‌کان بۆ‌یان دانابوو، هە‌رچە‌ندە‌ ئیمامی ئە‌بوبە‌کر و عومەر پێ‌یان دە‌وت بە‌شە‌کە‌ی خۆ‌ی وە‌رگرتی ئە‌و دە‌یوت بە‌لێ‌نم داوہ جگە‌ لە‌ پیغه‌مبەر (ﷺ) پارە‌ و سامان لە‌ هیچ کە‌سی تر وە‌رنە‌گرم، ئە‌و بە‌لێ‌نە‌شی بە‌تە‌واوە‌تی بردە‌سەر.

بە‌وجۆ‌ره هە‌رچە‌ندە‌ حە‌کیم درە‌نگ موسڵمان بوو بە‌لام نە‌یدە‌هێشت هیچ کاتی لە‌دە‌ست بچێ‌ و بە‌ردە‌وام لە‌ پە‌رسە‌ش و کاری چاکە‌و خە‌زمە‌تکردن دا بوو بە‌ ئیسلام و زیاتر لە‌ چل سال بە‌ موسڵمانی ژیا، تا ئە‌و‌ه‌ی دوا‌ی زیاتر لە‌ سە‌د سال تە‌مە‌ن لە‌ جێ‌گە‌دا نە‌خۆش کە‌وت و سەرە‌مەرگی هات، لە‌و کاتە‌دا وتی خواہ‌ی تا ئێ‌ستا ترسم لە‌ تۆ‌ هە‌بوو بە‌لام لە‌ ئێ‌ستاوہ هیواو ئومێ‌دم پێ‌ت هە‌یە‌ تا بمپاریزی، ئێ‌تر کۆ‌چی دوا‌یی کرد.

پە‌ند و ئامۆ‌ژگاری:

- ۱- کاری چاک و بە‌خە‌شنە‌یی و بە‌رپزی لای خە‌لک خۆ‌شە‌ویست و بە‌رێ‌زمان دە‌کات.
- ۲- هە‌رچە‌ندە‌ لە‌ پابردودا خراپ بووبین ئە‌وا دەر‌فە‌ت هێشتا ماوہ و دە‌توانین قەرە‌بووی پابردووش بکە‌ینە‌وہ وە‌ک چۆ‌ن حە‌کیم دە‌ستی پێ‌کرد و زۆ‌ر بە‌ چاک‌ی قەرە‌بووی پابردووی دە‌کردە‌وہ.

پرسیارە‌کان

- ۱- باوکی حە‌کیم چۆ‌ن مرد؟
- ۲- حە‌کیم لە‌ مە‌ککە‌دا چ ئە‌رکێ‌کی پێ‌ درا؟
- ۳- باسی خە‌لاتە‌کە‌ی حە‌کیم بۆ‌ پیغه‌مبەر (ﷺ) بکە‌.
- ۴- بۆ‌چی پیغه‌مبەر (ﷺ) خە‌لاتە‌کە‌ی حە‌کیمی وە‌رنە‌گرت؟
- ۵- حە‌کیم کە‌ی موسڵمان بوو؟
- ۶- حە‌کیم لە‌ سەرە‌مەرگیدا چی وت؟
- ۷- بۆ‌چی حە‌کیم سامانی لە‌ ئیمامی ئە‌بوبە‌کر و ئیمامی عومەر وە‌رنە‌دە‌گرت؟

پاڤزه‌هه‌م: حارسه‌ی کورپی نوعمان

حارسه‌ی کورپی نوعمان بوو و دایکیشی ناوی جه‌عه‌ده‌ بوو، حارسه‌ له‌گه‌ڵ دایک و باوکیدا له‌ مه‌دینه‌دا ژیا‌نی ده‌برده‌سه‌ر و که‌سیکی زۆر نه‌رم و نیا‌ن و به‌سۆز بوو، به‌ که‌سیکی چاکه‌کار و په‌وشت جوان ناسرابوو.

کاتێ هه‌ندێ له‌ موسڵمانانی مه‌دینه له‌ عه‌قه‌به‌ی دووهم گه‌رانه‌وه و پیغه‌مبه‌ری خوایش (ﷺ) موضعه‌بی کورپی عومه‌یری نارد تا له‌ مه‌دینه‌دا خه‌لکی فێری ئیسلام بکات حارسه‌ش خێرا چوو بۆ لای و گوێی له‌ وته‌کانی گرت و سه‌یری کرد ئایینی ئیسلام دروستترین ئایینه‌ و ئه‌وه‌ی ئه‌و بۆی ده‌گه‌را له‌ ئیسلامدا هه‌یه، بۆیه خێرا له‌ وێدا باوه‌ری هێناو موسڵمان بوو.

به‌لام حارسه‌ هه‌یشتا دله‌نگه‌یه‌کی ما‌بوو چونکه هه‌یشتا دایکی موسڵمان نه‌بوو بوو، بۆیه هه‌ولیدا دایکیشی موسڵمان بێ، چونکه حارسه‌ به‌وه ناسرابوو که زۆر دایکی خۆش ده‌ویست و هه‌نده لای خۆشه‌ویست بوو که له‌ هه‌موو شتیکدا به‌ گوێی ده‌کرد ته‌نانهت پووی نه‌بوو قسه‌یشی پێ دووباره بکاته‌وه.

ئهو ئاواته‌ی حارسه‌ هاته‌ دی کاتێ جه‌عه‌دی دایکی گوێی گرت له‌ پێنمايه‌کانی ئیسلام و باوه‌ری پێهه‌تئا، ئیتر حارسه‌ له‌وپه‌ری خۆشی و کامه‌رانیدا بوو چونکه له‌گه‌ڵ موسڵمانبوونی دایکیدا هه‌موو ژن و مناله‌کانی ئه‌و خه‌زانه‌ موسڵمان بوون، به‌وه‌ش خوای گه‌وره هه‌موویانی له‌ گومپایی و نه‌زانی پزگارکرد.

کاتێ هه‌والی ئه‌وه‌ بلایبوویه‌وه پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دیت بۆ مه‌دینه پۆژانه حارسه له‌گه‌ڵ خه‌لکی دا ده‌چوو به‌ ده‌ره‌وه بۆ پێشوازی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) تا ئه‌وه‌ی دوا‌جار به‌دیداری پیغه‌مبه‌ری خوا شاد بوو، ئیتر به‌رده‌وام ده‌چوو بۆ لای پیغه‌مبه‌ری خوا و زانیاری و پێنمایی لێ وه‌رده‌گرت، پیغه‌مبه‌ری خوایش که په‌وشتی به‌رزی حارسه‌ی بی‌نی زۆر خۆشی ویست و به‌چاوی پێزه‌وه سه‌یری ده‌کرد.

حارسه له گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ری خوادا به‌شداری جه‌نگی به‌در و ئوحو‌دیشنی کرد و نۆز سوور بوو له‌سه‌ر پاراستنی پیغه‌مبه‌ری خوا.

حارسه هینده‌ی حه‌زی ده‌کرد هه‌موو شتی به‌ حه‌زی پیغه‌مبه‌ری خوا بۆ و حه‌زی ده‌کرد خۆشی ببه‌خشی به‌ پیغه‌مبه‌ری خوا کاتی ئیمامی عه‌لی فاتیمه‌ی کچی پیغه‌مبه‌ری (ﷺ) به‌ هاوسه‌رگرت حارسه خانووه‌که‌ی خۆی چۆلکرد بۆ عه‌لی و فاتیمه تا له‌ نزیک پیغه‌مبه‌ری خواوه‌ بن چونکه حارسه ده‌یزانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) حه‌زده‌کات فاتیمه و عه‌لی نزیک بن لیوه‌ی.

هه‌روه‌ها کاتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) سه‌فه‌ی به‌ هاوسه‌رگرت برديه یه‌کێ له‌ ماله‌کانی حارسه چونکه حارسه ئه‌و خانووه‌ی چۆلکرد بوو بۆ پیغه‌مبه‌ری خوا، به‌مه‌ش حارسه هه‌موو توانای خۆی خستبووه‌ گه‌ پ بۆ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ).

پۆژیکیان حارسه دای به‌ لای پیغه‌مبه‌ری خوادا سه‌یری کرد که‌ سیکی له‌ گه‌‌لدایه‌، حارسه سه‌لامی کرد له‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و هاوڕێکه‌ی و ئه‌وانیش وه‌لامیان دایه‌وه‌، ئینجا حارسه چوو، دوابی گه‌‌رایه‌وه‌و چوو بۆ لای پیغه‌مبه‌ری خوا، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموی ئه‌و که‌سه‌ت ببنی که‌ له‌ گه‌‌لدا بوو؟ وتی به‌‌ئێ، پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموی ده‌ی ئه‌وه جبه‌‌ئیل بوو و وه‌لامی سه‌لامه‌که‌شی دایته‌وه‌.

هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) باس له‌وه‌ ده‌کات کاتی له‌ شه‌وی شه‌وره‌ویدا چووته‌ به‌هه‌شت له‌وێ گوتی له‌ ده‌نگی حارسه‌ بووه‌ که‌ قورئانی خویندووه‌، ئه‌وه‌ش موژده‌یه‌کی گه‌وره‌ بوو بۆ حارسه‌.

ئێتر حارسه هه‌میشه‌ له‌ خزمه‌تی ئایینی ئیسلامدا لێنه‌ویبوو و ئاماده‌ بوو له‌و پێناوه‌دا هه‌ر هه‌ولێک بدات، له‌ هه‌موو جه‌نگ و غه‌زاکاندا به‌شداری ده‌کرد، دواتریش که‌ جه‌نگی حونه‌ین پوویدا موسلمانان که‌وتنه‌ بۆسه‌ی دوژمنه‌وه‌ و شکان و هه‌موو موسلمانه‌کان رایانده‌کرد، به‌لام سه‌د موسلمان له‌ ده‌وری پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دا مانه‌وه‌و

پاریزگارییان لیده‌کرد، یه‌کێ له‌وانه‌ش خارسه‌ بوو که به‌رده‌وام له‌ ده‌وری پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دا بوو و به‌ جه‌سته و گیانی‌ه‌وه ده‌بیاراست.

دوای جه‌نگه‌که پاش ماوه‌یه‌ک جبره‌ئیل هات بۆلای پیغه‌مبه‌ری خوا، شیوه‌ی له‌ شیوه‌ی که‌سێکدا بوو، له‌وکاته‌دا خارسه‌ دای به‌لایاندا، ویستی سه‌لام بکات به‌لام وتی له‌وانه‌یه سه‌رقاڵ بن با کاتیان نه‌گرم، بۆیه‌ چوو، له‌وکاته‌دا جوهره‌ئیل پرسیا‌ری کرد له پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و وتی: ئه‌ی موحه‌ممه‌د ئه‌وه‌ کێ‌یه‌؟ فه‌رمووی خارسه‌ی کوپی نوعمان، جبره‌ئیل وتی ئه‌و یه‌کیکه‌ له‌ سه‌د خۆپاگه‌ه‌که‌ی پۆژی حونه‌ین که‌ خوای گه‌وره‌ پۆزی ئه‌وانی له‌ به‌هه‌شتدا دا‌بین کردووه، ئه‌گه‌ریش سه‌لامی بکردایه‌ وه‌لامان ده‌دایه‌وه‌).

به‌وجۆره‌ خارسه‌ دووجار جبره‌ئیلی گه‌وره‌ فریشته‌ی خوای گه‌وره‌ی له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) دا بی‌نی.

په‌ند و ئامۆژگاری:

۱- په‌روشتی به‌رز و پزیزگرتنی که‌سه‌کان ده‌بێته‌ هۆی ئه‌وه‌ی ئیمه‌ش لای هه‌موان به‌پزیز و خۆشه‌ویست بین به‌تایبه‌ت له‌لای خوای گه‌وره‌.

۲- ئه‌گه‌ر فی‌ری کاریکی چاک بووین هه‌ول بده‌ین که‌سه‌ ئازیزه‌کانیشمان فی‌ر بکه‌ین وه‌ک چۆن خارسه‌ کاتی موس‌لمان بوو هه‌ولیدا دایکی و ژن و منداله‌کانی فی‌ری ئه‌و چاکه‌ و پاستیه‌ بکات.

۳- ده‌بێ به‌ مال و گیان و توانامانه‌وه‌ له‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا و پێبازه‌که‌یدا بین.

پرسیار: گ‌رنگ‌ترین ئا‌کاریکی جوان که‌ خارسه‌ی پێ ناسرا بوو چی بوو؟
وه‌لام/ گ‌رنگ‌ترین ئا‌کاریکی جوان که‌ خارسه‌ی پێ ناسرا بوو بریتی بوو له‌ چاکه‌کردن له‌گه‌ڵ دایکیدا، به‌ جو‌ری دایکی هه‌رچی بو‌تایه‌ ده‌ست به‌جێ خارسه‌ی بۆی جێبه‌جێ ده‌کرد.

ئیتر له‌گه‌ڵ ئیمامی عوسماندا ناویان ده‌رکردبوو به‌وه‌ی زۆر له‌گه‌ڵ دایکیاندا چاکن، ته‌نا‌ه‌ت جاری وا هه‌بوو دایکی داوای شتیکی له‌ خارسه‌ ده‌کرد، خارسه‌ش چاک لی‌ی

تینه ده گیشته، پووی نه بوو بلای دایه گیان دووباره‌ی بکه ره وه، به لکو پرسپاری له و که سانه‌ی تر ده کرد که له و کاته‌دا لای دایکی بوون ده‌یوت ئه وه دایکم داوای چی کرد؟ ئه وانیش پییان ده‌وت، ئه ویش خیرا ده‌چوو کاره‌که‌ی بق جیبه‌جی ده‌کرد.

حارسه به و شیوه‌یه هه‌موو کارێکی خیر و چاکی ئه‌نجام ده‌دا تا په‌زامه‌ندی خوا به‌ده‌ست بێنێ، له‌ سه‌رده‌می خه‌لیفه‌ راشیدی نه‌کانیشدا به‌ هه‌مان شیوه‌ هه‌ولێ ده‌دا، به‌ لکو له‌ سه‌رده‌می ئیمامی عوسماندا کاتی دوژمنان و یستیان هه‌یرش بکه‌ نه‌ سه‌ر مالی ئیمامی عوسمان حارسه‌ وتی پشتت ده‌گرین و له‌ گه‌لیان ده‌جه‌نگین.

به‌لام دواتر حارسه‌ به‌هۆی ته‌مه‌نی تۆر و ماندویتی وه‌ بینایی له‌ده‌ستدا و هه‌ردوو چاوی کویر بوون، به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا وازی نه‌ده‌هێنا له‌کاری چاکه‌، به‌ لکو قاپی خورمای له‌گه‌ل خۆی ده‌برده‌ به‌ر ده‌رگای مالی خۆی و له‌وێ داده‌نیشت هه‌ر هه‌زاری به‌هاتایه‌ خورمای پێده‌دا، هه‌رچه‌نده‌ ژن و مناله‌کانی وتیان ئیمه‌ له‌جیاتی تۆ ئه‌وه‌ ده‌که‌ین به‌لام حارسه‌ وتی هه‌ر ده‌بی خۆم ئه‌م کاره‌ بکه‌م. حارسه‌ به‌وجۆره‌ ژیا تا له‌ سه‌رده‌می موعاویه‌ی کویری ئه‌بووسفیاند کۆچی دوایی کرد.

په‌ند و ئامۆژگاری:

نابی هه‌یج کات واز له‌ کاری چاکه‌ به‌هێنێ با ته‌ناهت ده‌ست یان چاویان قاچمان ئیش نه‌کات وه‌ك چۆن حارسه‌ له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی کویر بووبوو که‌چی وازی نه‌ده‌هێنا له‌ کاری چاکه‌.

پرسپاره‌کان:

- ۱- حارسه‌ به‌ چی ناسرا بوو؟
- ۲- حارسه‌ چۆن موسلمان بوو؟
- ۳- بینینی جهره‌یل له‌لایه‌ن حارسه‌ وه‌ باس بکه‌.
- ۴- پیغمبه‌ (ﷺ) ده‌رباره‌ی حارسه‌ چی فه‌رموو؟
- ۵- کاتی حارسه‌ چاوی کویر بوو چی کرد؟
- ۶- ئایا تۆ هه‌نده‌ی حارسه‌ دایکت خوشده‌وێت؟

به‌ر‌هه‌مه‌کانی نووسه‌ر نووسینه‌کان

۱. ئیبن ته‌میمه (په‌چه‌له‌كو پۆلى له مێژووی ئیسلامیدا). (چاپ‌كراوه).
۲. ناسینی هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ). (به‌رگی یه‌كه‌می ئاماده‌یه بۆ چاپ).
۳. ژبانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بۆ مندالان. (چاپ‌كراوه).
۴. ژبانی خه‌لیفه‌كانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بۆ مندالان. (ئهم به‌ر‌هه‌مه‌یه).
۵. ژبانی هه‌ل‌كه‌وته‌كانی ئیسلام بۆ مندالان. (چاپ‌كراوه).
۶. پێناسی هاوه‌لان (ﷺ). (چاپ‌كراوه).
۷. هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بۆ مندالان. (چاپ‌كراوه).
۸. روانینیك بۆ مێژووی ئیسلامی (ئاماده‌یه بۆ چاپ).
۹. هه‌نگاوێك به‌ره‌و هاوسه‌ر‌گیری. (چاپ‌كراوه).
۱۰. ئیمانناسی (چیرۆك) (چاپ‌كراوه).

وه‌ر‌گیرانه‌كان

۱۱. چه‌ند وانه‌یه‌ك له مێژووی ئیسلامی: شیخ محمد خضری بك (چاپ‌كراوه).
۱۲. پوخته‌ی مێژووی ئیسلامی: د. محمد سه‌هیل طقوش (چاپ‌كراوه).
۱۳. ده‌وله‌تی ئومه‌وی: پروفیسۆر دكتور عبدالشافی محمد عبداللطیف (چاپ‌كراوه).
۱۴. مێژووی ده‌وله‌تی عه‌بباسی: د. محمد سه‌هیل طقوش. (چاپ‌كراوه).
۱۵. ده‌وله‌تی سه‌لجوقیه‌كان: د. علی محمد الصلابی وه‌ر‌گیران به‌هاوكاری شاهق عومه‌ر عارف (چاپ‌كراوه).
۱۶. مه‌غۆل له مێژوودا: د. فؤاد عبدالمعطی الصیاد (چاپ‌كراوه).
۱۷. مێژووی ئه‌ییبووبی و مه‌ملووكیه‌كان: د. أحمد مختار العبادی (چاپ‌كراوه).
۱۸. ده‌وله‌تی عوسمانی: د. علی محمد الصلابی وه‌ر‌گیرانی به‌هاوكاری أحمد عبدالرحمان أحمد (چاپ‌كراوه).

۱۹. پوخته ی شارستانی ه تی ئیسلامی، نووسینی: د. رحیم کاظم محمد الهاشمی و أ. عواطف محمد العربی شنقارو.
۲۰. جه نکه گه وره کان و فتوحاته ئیسلامیه کان: محمد سعید مرسی (ئاماده یه بؤ چاپ).
۲۱. سه رچاوه کانی ئیمامی ته به ری (نامیلکه) نووسینی: د. محمد أمحرزون، له مالمپه ری ئه یووبی بلاوکراوه ته وه.
۲۲. پوخته ی میژووی شارستانی ته کان، محمود شاکر، به هاوکاری ماموستا مووسا. (ئاماده یه بؤ چاپ).
۲۳. پوخته ی میژووی ئه وروپا له کۆنه وه تا ئه مپۆ: پروفیسۆر دکتۆر جفیری برون. (چاپکراوه).
۲۴. میژووی نوپی ئه وروپا: چه ند نووسه رێک، وه رگیژان به هاوکاری فاروق محمد محمد أمين (ئاماده یه بؤ چاپ).
۲۵. فیکری رۆژئاوا، ئه نوهر لچوندی. (چاپکراوه).
۲۶. به راوردی ئایینه کان، نووسینی أنور الجندی. (چاپکراوه).
۲۷. به راوردی له نیوان غه زالی و ئیبن ته یمیهدا: د. محمد رشاد سالم (ئاماده یه بؤ چاپ).
۲۸. ژیا نی هاوه لان (سی به رگ)، نووسینی: محمد یوسف الکانه دهلوی. (چاپکراوه).
۲۹. ره وته هه نارده کان، نووسینی: أنور الجندی. چاپکراوه.
۳۰. به گه وره دانانی خواو حوکمی ئه وه ی قسه ی پی ده لیت (نامیلکه)، نووسینی د. عبدالعزیز الطریفی، له مالمپه ری ئیسلام هاوس بلاوکراوه ته وه.

زنجیره‌ی ریلوین بۆ مندالان

